

IZVJEŠTAJ
O PROVOĐENJU AKCIONOG PLANA ZA DJECU
BOSNE I HERCEGOVINE 2011. – 2014.

ZA PERIOD
od jula/srpnja 2011. godine do maja/svibnja 2013. godine

Usvojen na 62. sjednici Vijeća ministara BiH održanoj 3.9.2013. godine

April/travanj 2013. godine

Sadržaj

I UVOD.....	3
II PRAVNI OKVIR	4
III REALIZACIJA POSEBNIH CILJEVA I MJERA PO OBLASTIMA	14
1. Zdravstvena zaštita	14
2. Obrazovanje	29
3. Socijalna zaštita	38
4. Djeca iz ranjivih grupa	58
5. Drugi vidovi zaštite djece – posebni oblici zaštite djece.....	73
IV PRIKUPLJANJE PODATAKA I DRUGIH POKAZATELJA	83
V IZVJEŠTAVANJE I KOORDINACIJA	85
VI FINANSIRANJE – STVARANJE UVJETA ZA OSTVARENJE PLANA.....	86
VII PLANIRANJA, EDUKACIJA, STVARANJE LOKALNIH RESURSA.....	87
PRILOG broj 2. (Članovi Tima za pripremu Izvještaja).....	88
PRILOG broj 3. (Prijedlog zaključaka).....	89

I Uvod

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 155. sjednici održanoj 13. 7. 2011. godine, donijelo je Odluku o usvajanju Akcionog plana za djecu Bosne i Hercegovine 2011 – 2014.

Opći cilj Akcionog plana za djecu je definiranje prioriternih ciljeva i mjera koje je neophodno poduzeti u periodu 2011. – 2014. godine, da bi se stvorili što povoljniji uvjeti za život djece i porodice, njihovo zdravo psiho-fizičko odrastanje i uključivanje u društvo i participaciju u odlučivanju, a u najboljem interesu djece.

Pravni okvir je izdvojen kao jedna cjelina, a posebni ciljevi i mjere u ovom dokumentu definirani su prema oblastima: zdravlje, obrazovanje, socijalna zaštita, djeca iz ranjivih grupa i drugi vidovi zaštite djece ili posebni oblici zaštite djece.

Realizacijom predviđenih posebnih ciljeva i mjera u Akcionom planu, može se očekivati znatno poboljšanje politika i praksi prema djeci i njihovim porodicama na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini.

Priprema Izvještaja o provođenju akcionog plana za djecu BiH je u nadležnosti Vijeća za djecu BiH. Obzirom da Vijeće za djecu još uvijek nije uspostavljeno, Ministarstvo za ljudska prava je krajem decembra/prosinca 2012. godine formiralo Tim za pripremu izvještaja o provođenju Akcionog plana za djecu Bosne i Hercegovine. Navedeni tim je formiran na osnovu nominacija: Ministarstva civilnih poslova BiH, Ministarstva pravde BiH, Ministarstva sigurnosti BiH, Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje BiH i predstavnika mreže NVO „Snažniji glas za djecu”, a u istom su participirala dva predstavnika Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH.

Metodologija ovog izvještaja je određena metodologijom Akcionog plana za djecu BiH. Radi jednostavnijeg praćenja poduzimanih aktivnosti, uz posebne ciljeve prikazane su mjere, ispod kojih se daju informacije o realizaciji tih mjera u skladu sa konkretnim indikatorom.

Cilj ovog Izvještaja je da da informacije o provođenju svih planiranih mjera za period od, njegovog usvajanja, 13. jula/srpnja 2011. godine do maja/svibnja 2013. godine.

Ovaj Izvještaj će služiti za sačinjavanje konačnog analitičkog izvještaja o primjeni Akcionog plana za djecu BiH 2011- 2014. godine čija priprema bi trebala početi krajem 2014. godine.

II Pravni okvir

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH je 2009. godine pokrenulo postupak pristupanja konvencijama koje se tiču zaštite prava djece, te je Akcionim planom za djecu predviđeno da se te aktivnosti obave u narednom periodu, za sljedeće tri konvencije:

1. Haška konvencija o međunarodnom ostvarivanju prava za izdržavanje porodice (Convention on the International Recovery of Child Support and other Forms of Family Maintenance) ,
2. Konvencija Vijeća Evrope o kontaktu koji se tiče djece (Council of Europe Convention on Contact Concerning Children) i
3. Konvencija Vijeća Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe (Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse).

Prvi dopis za traženje mišljenja od nadležnih institucija je upućen 11.09.2009., a obnovljen sa urgencijama na mišljenje, 20.09.2010. godine.

Osnove za pristupanje ovim konvencijama su poslone Generalnom sekretarijatu Vijeća ministara BiH 20.10.2010. godine na usvajanje, i iste su usvojene od strane Vijeća ministara BiH na 137. sjednici održanoj 18.11.2010. godine.

Na 5. sjednici Predsjedništva BiH, održanoj 11. 02. 2011. godine, Predsjedništvo BiH je donijelo odluke o pristupanju Bosne i Hercegovine za navedene tri konvencije.

Haška konvencija o međunarodnom ostvarivanju prava za izdržavanje porodice je potpisana 05.07.2011. godine u Hagu (Nizozemska) od strane ministra za ljudska prava i izbjeglice BiH.

Gdin Zdenko Martinović, ambasador BiH pri Vijeću Evrope je 12.10.2011. godine, u sjedištu Vijeća Evrope u Strazburu (Francuska), potpisao gore navedene konvencije Vijeća Evrope.

Dana, 14.11.2011. godine dostavljen je Zahjev za pokretanje postupka za ratifikaciju Ministarstvu vanjskih poslova Bosne i Hercegovine.

Parlamentarna skupština BiH dala je suglasnost za ratifikaciju navedenih konvencija (Službeni glasnik BiH br. 6/12) i to na 25. sjednici Predstavničkog doma održanoj 29.03.2012. godine, i 14. sjednici Doma naroda održanoj 19.04.2012. godine.

Predsjedništvo Bosne i Hercegovine je na svojoj 24. redovnoj sjednici, održanoj 25. 06. 2012. godine donijelo odluke o ratifikaciji triju gore navedenih konvencija (Službeni glasnik BiH/Međunarodni ugovori broj 11/12.)

Haška konvencija o međunarodnom ostvarivanju prava za izdržavanje porodice za Bosnu i Hercegovinu stupila je na snagu 2. februara /veljače 2013. godine.

Konvencija Vijeća Evrope o kontaktu koji se tiče djece i Konvencija Vijeća Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe za Bosnu i Hercegovinu su stupile na snagu 01.marta/ožujka 2013. godine.

S ciljem prezentacije informacija, polazi se od **posebnog cilja** koji glasi:

Osigurati jednaku pravnu zaštitu djece usklađivanjem zakona i praksi u Bosni i Hercegovini, u skladu sa Konvencijom o pravima djeteta i, posebno, harmonizirati sve propise koji se odnose na segment zaštite prava djeteta, uključujući i harmonizaciju u ovoj oblasti unutra Bosne i Hercegovine, između propisa koje donosi Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine i kantoni, Republika Srpska i Distrikt Brčko Bosne i Hercegovine.

Opći principi koji su utvrđeni u okviru Konvencije o pravima djeteta i njena dva fakultativna protokola, uključeni su u zakonodavni okvir koji se primjenjuje u Bosni i Hercegovini. Opće principe uključuje, prije svega, Ustav Bosne i Hercegovine. S obzirom na pravnu snagu domaćih izvora dječijih prava, oni se mogu predstaviti sljedećim redoslijedom: Ustav BiH, ustavi entiteta (Federacije BiH i Republike Srpske) i Ustav Distrikta Brčko BiH, ustavi kantona, zakoni (državni, entitetski, kantonalni i Distrikta Brčko), podzakonski i drugi opći akti.

Bosna i Hercegovina je u pogledu realizacije obveza, koje su definirane u okviru preporuka Komiteta za prava djeteta i preporuka Vijeća Europe i Europske komisije, do sada provela reformu u oblasti pravosuđa, a posebno krivičnog zakonodavstva, ali još uvijek nije završen proces usklađivanja zakona sa Konvencijom o pravima djeteta i njena dva fakultativna protokola.

U skladu sa posebnim ciljem, u Akcionom planu za djecu su predviđene sljedeće mjere:

Mjera 1. Donijeti zakon o popisu stanovništva na teritoriji BiH kako bi se izvršio popis stanovništva.

Mjera 2. Analiza zakona i prijedlog mjera za harmonizaciju propisa, u skladu sa UN Konvencijom o pravima djeteta i drugim međunarodnim dokumentima.

Mjera 3. Osigurati funkcionalni rad Odjela za praćenje prava djeteta, koji je formiran 2009. godine u okviru Institucija ombudsmena BiH.

Mjera 4. Definirati odgovarajuće profesionalne standarde rada u svim institucijama i za sve pojedince koje su dužni postupati u najboljem interesu djeteta.

U proteklom periodu, a u cilju njihove implementacije realizirane su različite aktivnosti kako slijedi:

1. Da bi se mogle voditi sveobuhvatne akcije planiranja aktivnosti vezanih za zaštitu prava djeteta i planiranja budžeta za finansiranje tih aktivnosti kao preduvjet, Komitet za prava djeteta je apostrofirao značaj popisa stanovništva u Bosni i Hercegovini.

U 2012. godini donesen je Zakon o popisu stanovništva u BiH (Sl. glasnik BiH 10/12 od 07.02.2012. godine).

Vijeće ministara BiH, na prijedlog Agenciju za statistiku BiH, je usvojilo Finansijski plan za popis stanovništva, kućanstva i stanova u BiH u oktobru 2013. godine i formulisalo pitanja koja se odnose na državljanstvo, etničku pripadnost, vjeru i maternji jezik.

Na ovaj način Vijeće ministara BiH donijelo je potrebne odluke koje su preduvjet za provedbu popisa stanovništva u oktobru/listopadu 2013. godine.

2. Cilj sačinjavanja Analize usaglašenosti zakonodavstva sa Konvencijom o pravima djeteta je uživanje prava djece garantovanih Konvencijom o pravima djeteta i u skladu sa navedenim potrebno je osigurati da se u nacionalno zakonodavstvo inkorporira Konvencija o pravima djeteta.

Urađena je prva Analiza koja se odnosi na krivično-pravnu oblast i oblast socijalne zaštite. Ostale oblasti koje obuhvataju zdravstvenu zaštitu i porodičnu zaštitu će se uraditi u narednom periodu.

Aktivnosti na Analizi usaglašenosti zakonodavstva sa Konvencijom o pravima djeteta nastavit će se u narednom periodu i obuhvatit će oblasti porodičnog zakonodavstva u BiH, oblast zdravstvenog osiguranja, oblast obrazovanja i radnog zakonodavstva u BiH. U 2013. godini predviđena je završna faza izrade navedenog dokumenta.

3. Odjel za praćenje prava djeteta koji je formiran 2009. godine u okviru Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH kadrovski je popunjen početkom rada Odjela i brojao je dva izvršioca, s tim da je treći izvršilac primljen u radni odnos 2011. godine. Odjel za praćenje prava djeteta nema realizovano povećanje broja izvršilaca u 2012. godini, obzirom da je ukupan iznos budžeta za rad Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH u 2012. godini smanjen za 10% u odnosu na budžet kojim je raspolagala Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH u 2011. godini.

Rad Odjela za praćenje prava djeteta finansijski i kadrovski je podržan od strane Save the children Norway, obzirom da se sa brojem izvršilaca kojima raspolaže Odjel za praćenje prava djeteta ne bi mogli realizovati planirani zadaci.

4. U Federaciji BiH, a okviru postojećih zakonskih rješenja i u okviru reformi u oblasti invalidnosti izvršena je obuka profesionalnog osoblja iz centra za socijalni rad, ustanova socijalne zaštite, kantonalnih i federalnih djelatnika u organizaciji Vijeća Europe i Ministarstva civilnih poslova BiH, prema European Care Certificate – ECC, koji se odnosi na standardizaciju profesionalnog rada i pristupu invaliditetu temeljenim na ljudskim pravima u 2012. godini.

U skladu sa važećim zakonskim propisima za osobe sa invaliditetom, neovisno da li su u pitanju djeca ili odrasli, prema nalazu, ocjeni i mišljenju Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja, utvrđuje se, pored prava na osobnu invalidninu, i pravo na pomoć i njegu od strane druge osobe i ortopedski dodatak.

Problem je što, ovisno o porijeklu nastanka invaliditeta, postoje diskriminirajuće odredbe u federalnom zakonu prema vrsti prava i osobito novčanim iznosima između tzv. neratnih invalida i civilnih žrtava rata.

Na nivou Federacije BiH je u izradi Pravilnik o standardima za rad i pružanje usluga u ustanovama socijalne zaštite u Federaciji BiH. Dio nadležnih kantonalnih ministarstava smatra da bi uspostavljanje standarda u oblasti socijalne i dječije zaštite usklađene s međunarodnim standardima trebalo biti ujednačeno, što znači da nije moguće donositi standarde na kantonalnom nivou i očekuju da to bude koordinirano s viših nivoa vlasti.

U Republici Srpskoj, a u okviru Projekta „Kvalitetna socijalna zaštita za kvalitetniji život ugroženih kategorija djece“ izrađeni su minimalni standardi usluge dnevnog centra za djecu sa poteškoćama u razvoju i minimalni standardi ranog otkrivanja djece sa smetnjama u razvoju.

Standarde kvalitete rada odgajateljica, pedagogica i ravnateljica u predškolskom odgoju i obrazovanju je izradila Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje BiH. Standardi su usvojeni na Odboru Agencije, prezentirani su na Konferenciji održanoj početkom 2012. godine, diseminirani stručnim radnicima i saradnicima u Bosni i Hercegovini te su upućeni Vijeću ministara BiH na usvajanje.

Profesionalni standardi za rad institucija i za sve pojedince u institucijama koji su dužni postupati u najboljem interesu djeteta definisani su zakonima o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske, Brčko Distrikta BiH i prijedlogu zakona u Federaciji BiH, te zakonima o izvršenju krivičnih sankcija BiH, entiteta i Brčko Distrikta BiH.

Mreža Dневnih centara u BiH, za djecu koja su uključena u život i rad na ulici i djecu koja su u riziku da to postanu, (Tuzla, Sarajevo, Banja Luka, Zenica i Mostar) je u saradnji sa nadležnim kantonalnim i entitetskim ministarstvima u oblasti socijalne politike, općinskim službama za društvene djelatnosti i centrima za socijalni rad i Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice BiH je u 2012. godini donijela Minimalne standarde za usluge Dневnog centra za djecu uključenu i život i rad na ulici.

Udruženje „Zemlja djece“ je kroz Mrežu Dневnih centara, a u saradnji sa Ministarstvom sigurnosti BiH, Odjelom za borbu protiv trgovine ljudima, i Centrima za socijalni rad (Tuzla, Banja Luka, Mostar, Zenica i Sarajevo) kreiralo standarde i indikatore za identifikaciju potencijalnih žrtava trgovine kada su djeca u pitanju, koje će u maju mjesecu predstati svih nadležnim institucijama i nevladinim organizacijama koje rade na pitanjima trgovine ljudima.

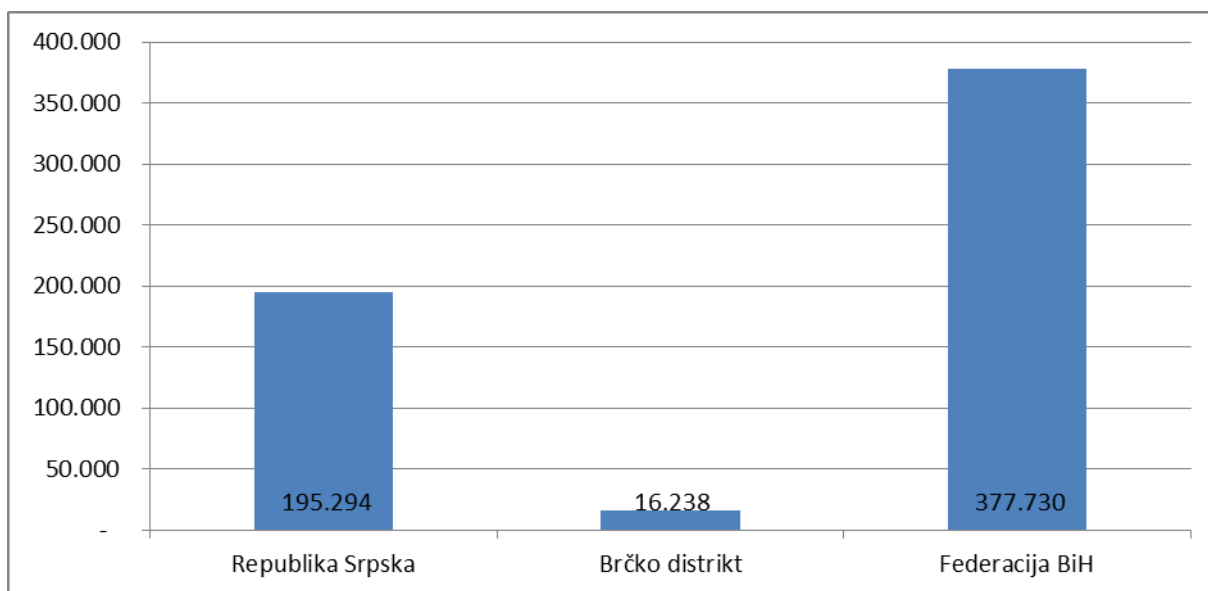
Zaključak: Nastaviti sa unaprjeđenjem pravnog okvira kako bi se završio proces usklađivanja zakona sa Konvencijom o pravima djeteta i njena dva fakultativna protokola, kao i sa tri nove konvencije koje je Bosna i Hercegovina ratifikovala.

Obzirom da je u Bosni i Hercegovini natalitet u padu, čemu je razlog i slaba podrška mladima u odluci o roditeljstvu od strane entiteta i lokalnih zajednica, Akcioni plan za djecu naglašava potrebu donošenja populacione politike, koja bi imala za cilj podsticanje rađanja i predlaže sljedeću mjeru:

Mjera 5. Donijeti programe podrške mladim roditeljima na nivou entiteta i u lokalnoj zajednici.

Kolika je opravdanost ove mjere može se zaključiti na osnovu sljedećih informacija.

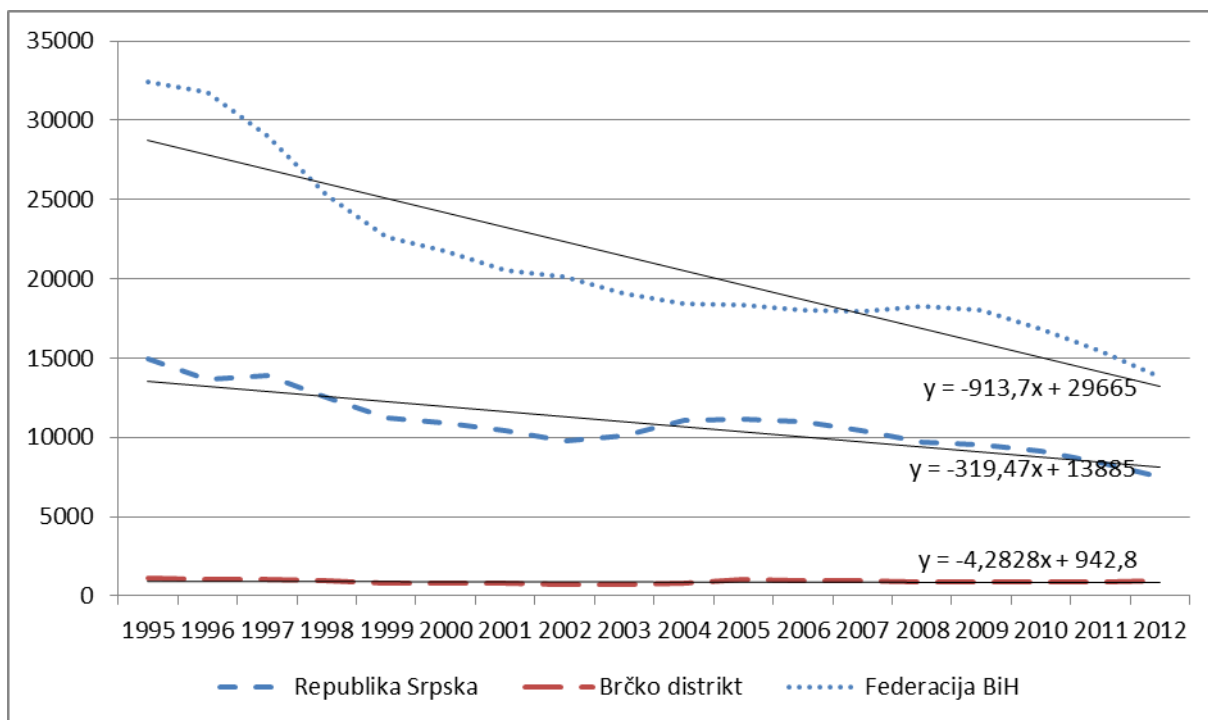
Po podacima dobivenim od IDDEEA, trenutno u BiH ima ukupno 589.262 djece do navršenih 18 godina života. Podatak se odnosi samo na djecu koja su u nadležnim ustanovama izvadili jedinstveni matični broj u periodu od 1995. do 2012. godine. Ilustracije radi sačinjen je Grafikon broj 1. Koji prikazuje broj djece u entitetima i Distriktu Brčko.

Grafikon 1. Broj djece sa izdatim jedinstvenim matičnim brojem u BiH od 1995 do 2012. godine¹

U BiH je u periodu od 1995. do 2012. godine broj djece smanjen sa 48.502 na 22.240, što je smanjenje za 26.262 djece (54.15% od broja djece u 1995. godini).

¹ Izvor podataka IDDEEA BiH

Grafikon 2. Trend promjene broja djece u BiH od 1995 do 2012. godine

Najveće smanjenje broja djece je u Srednjobosanskom kantonu (za 78%), Županiji Posavskoj (76%) i Zeničko dobojskom kantonu (75%). Najmanje smanjenje broja djece je u Brčko distriktu (15%), Sarajevskom kantonu (34%) i Bosansko-podrinjskom kantonu (36%).

U Republici Srpskoj u 2012. godini ima za oko 50% manje djece u odnosu na broj djece za izdatim jedinstvenim matičnim brojem 1995. godine.

U 2012. broj djece naspram broja djece u 2008 (posljednjih 5 godina) je smanjen za 23%, pri čemu su najveća smanjenja i dalje u Srednjobosanskom kantonu, Zeničko dobojskom kantonu i Županiji Posavskoj (preko 40% u periodu od 5 godina). U Republici Srpskoj u 2012. godini ima za oko 22% manje djece sa izdatim jedinstvenim matičnim brojem u odnosu na broj djece u 2008 godini.

Stopa smanjenja broja djece na godišnjem nivou u toku proteklih 18 godina u Federaciji BIH je za 914 djece, u Republici Srpskoj za 319 djece i u Brčko distriktu za oko 4 djeteta.

Ilustracije radi slijede tabele u kojima je prikazan broj djece sa izdatim jedinstvenim matičnim brojem po administrativnim jedinicama u BiH i postotak promjene broja djece u 2012. godini naspram broja djece u 1995. godini.

Tabela 1. Broj djece sa izdatim jedinstvenim matičnim brojem po administrativnim jedinicama u BiH

	Godina rođenja											Godina rođenja						
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Republika Srpska	14965	13672	13879	12518	11251	10870	10393	9777	10113	11072	11119	10983	10422	9661	9553	9124	8405	7517
Brčko distrikt	1089	1078	1018	959	792	795	773	740	727	813	1031	943	997	917	909	867	866	924
Federacija BiH	32448	31745	29015	25299	22668	21761	20545	20120	19058	18452	18335	18018	17922	18270	18036	16808	15431	13799
Unsko-sanski kanton	3739	4460	4662	3760	3527	3163	2992	2921	2953	2876	2820	2747	2710	2731	2561	2380	2282	1998
Županija Posavska	520	468	424	414	414	366	342	333	296	266	275	265	267	216	233	196	168	126
Tuzla kanton	7391	7223	5966	5195	4563	4335	4194	4144	3841	3746	3728	3681	3712	3637	3463	3195	3131	3083
Zeničko-dobojski kanton	5582	5454	4395	3758	3159	3070	2967	2810	2795	2506	2554	2481	2495	2694	2608	2236	1702	1423
Bosansko-podrinjski kanton	358	382	416	295	282	250	241	214	199	199	194	149	149	165	187	219	194	229
Srednjobosanski kanton	3647	3262	2964	2611	2377	2304	2191	2069	1870	1786	1685	1651	1598	1553	1576	1316	1099	797
Hercegovačko-neretvanska	3230	2851	2666	2427	2171	2166	1984	2009	1738	1772	1714	1624	1524	1623	1743	1665	1511	1313
Zapadnohercegovačka županija	1244	1153	1185	1207	1096	1059	977	937	880	915	855	845	816	809	724	705	682	519
Kanton Sarajevo	6015	5764	5680	5029	4501	4422	4103	4175	4043	3992	4066	4175	4306	4508	4634	4499	4317	3971
Kanton X	722	728	657	603	578	626	554	508	443	394	444	400	345	334	307	397	345	340
UKUPNO	48502	46495	43912	38776	34711	33426	31711	30637	29898	30337	30485	29944	29341	28848	28498	26799	24702	22240

Tabela 2. Postotak promjene broja djece u 2012. godini naspram broja djece u 1995. godini

	Promjena u %u zadnjih 18 godina (2012/1995)	Promjena u %u zadnjih 5 godina
Republika Srpska	49.77%	22.19%
Brčko distrikt	15.15%	-0.76%
Federacija BiH	57.47%	24.47%
Unsko-sanski kanton	46.56%	26.84%
Županija Posavska	75.77%	41.67%
Tuzla kanton	58.29%	15.23%
Zeničko-dobojski kanton	74.51%	47.18%
Bosansko-podrinjski kanton	36.03%	-38.79%
Srednjobosanski kanton	78.15%	48.68%
Hercegovačko-neretvanska	59.35%	19.10%
Zapadnohercegovačka županija	58.28%	35.85%
Kanton Sarajevo	33.98%	11.91%
Kanton X	52.91%	-1.80%
UKUPNO	54.15%	22.91%

U izvještajnom periodu, a u cilju implementacije mjere 5. realizirane su različite sljedeće aktivnosti:

5.Ministarstvo porodice, omladine i sporta **Republike Srpske** je u izvještajnom periodu provodilo kampanju „Porodica za 5“, sa ciljem promocije važnosti očuvanja porodice i potrebe većeg rađanja u RS. Realizacija kampanje odvijala se kroz organizaciju i podršku manifestacija, te obilježavanje međunarodnih i vjerskih praznika značajnih za porodicu. Kampanja je svoju potpunu vidljivost postigla tokom realizacije manifestacije „Konferencija beba“ koja se tokom juna mjeseca 2012. godine održala u 22 općine Republike Srpske. Tokom manifestacije, kao i ranijih godina obezbijeđen je promotivni materijal sa logotipima kampanje. U ovim aktivnostima Ministarstvo porodice, omladine i sporta RS izdvojilo je sredstva u iznosu od 25.000,00 KM. Ova manifestacija doprinosi podizanje svijesti javnosti o potrebi većeg rađanja i važnosti očuvanja porodice.

Mjere pronatalitetne populacione politike sprovodile su se na osnovu Odluke Vlade RS kojom je odobren plasman sredstava za realizaciju projekta „Fond treće i četvrto dijete“ kao jedna od materijalnih mjera populacione politike. Na ovaj način obezbjeđena je isplata jednokratne novčane naknade majkama za svako treće rođeno i četvrto rođeno dijete. Tokom 2012. godine odobrena sredstva za realizaciju ovog projekta iznosila su 950.000,00 KM. Svakoj majci koja je rodila treće dijete isplaćeno je 500,00 KM, a svakoj majci koja je rodila četvrto dijete isplaćena su sredstva u iznosu od 400,00 KM.

Značaja materijalna mjera pronatalitetne populacione politike, a koja se sprovodi u skladu sa Omladinskom politikom RS, jesu olakšice u rješavanju stambenih pitanja mladih i mladih bračnih parova, kroz subvencionisanje kamatne stope na stambene kredite za mlade i mlade bračne parove. Ovim programom se subvencionira postojeća kamatna stopa stambenog kredita dodijeljenog iz sredstava Investiciono-razvojne banke RS. U izvještajnom periodu raspisan je jedan konkurs za dojelu subvencija na stambene kredite za mlade i mlade bračne parove. Ukupan broj prijavljenih po ovom konkursu je bio 431 prijavljenih, dok su ukupno odobrena 393 zahtjeva. Od ukupnog broja odobrenih sredstava podržano je 90 zahtjeva mladih i 303 zahtjeva mladih bračnih parova. Od ukupnog broja odbijenih zahtjeva nije podržano 11 zahtjeva mladih i 27 zahtjeva mladih bračnih parova i za ove namjene izdvojeno je 850.000,00 KM. Ovom mjerom direktno se pomaže u rješavanju stambenog pitanja i osnivanju porodice, što je u skladu sa strateškim opredjeljenjem Ministarstvo porodice, omladine i sporta RS. Podaci Ministarstva i komercijalnih banaka govore o stalnom interesovanju mladih i mladih bračnih parova za korištenjem ove subvencije. Uzimajući u obzir da je krajnji rezultat ovog programa veći broj stambeno zbrinutih mladih i mladih bračnih parova u RS te omogućeno osnivanje i razvoj zdrave porodice, kao i ostanak mladih u RS, nastavak realizacije ovog programa i raspisivanje konkursa za izbor novih korisnika subvencije je od izuzetnog značaja kako za same korisnike, tj. mlade bračne parove, tako i za demografski razvoj RS-a.

Ministarstvo porodice, omladine i sporta RS je u izvještajnom periodu za novorođene trojke u Republici Srpskoj obezbijedilo odgovarajuća kolica i na taj način pomoglo roditeljima prilikom kupovine opreme za novorođenče. Za ove namjene izdvojeno je 5500 KM.

U cilju zadovoljenja potreba djece za odmorom i rekreacijom, te poboljšanja položaja korištenja slobodnog vremena djece Ministarstvo je u izvještajnom periodu podržalo izgradnju dječijih igrališta u 4 opštine u RS (Kotor Varoš, Teslić, Šamac i Pelagićevo) za čiju izgradnju su izdvojena sredstva u iznosu od 20.000,00 KM.

Ministarstvo porodice, omladine i sporta Republike Srpske kontinuirano prati demografska kretanja u RS i analizira trenutne mjere koje se primjenjuju, a koje se mogu svrstati u domen populacione politike. Jedna od tih mjera je i pružanje finansijske pomoći pri liječenju neplodnosti kod bračnih parova. Imajući u vidu da se prvi pokušaj vantjelesne oplodnje finansira iz budžeta RS, Ministarstvo je u 2012. godini uradilo Analizu učešća jedinica lokalne samouprave u sufinansiranju medicinski potpomognute oplodnje. Analizom je utvrđeno da je do kraja 2011 godine u 13 općina RS pristiglo ukupno 93 zahtjeva za sufinansiranje drugog pokušaja vantjelesne oplodnje, od čega je odobren 41 zahtjev ili 44% u iznosu od 89.300,00 KM, dok su odbijena 53 ili 56% zahtjeva.

Opštine koje su učestvovala u sufinansiranju drugog pokušaja vantjelesne oplodnje su: Banja Luka, Kozarska Dubica, Mrkonjić Grad, prijedor, Pranjavor, Šamac, Zvornik, Bratunac, Višegrad, Rudo, Čajniče, kalinovik i Gacko.

Ministarstvo je u toku 2011 i 2012 godine iznosom od 25.000,00 KM finansijski podržalo veći broj predškolskih ustanova (vrtića). Pomoć se ogledala u nabavci didaktičkog materijala, kao i određenoj pomoći u kontekstu poboljšanja uslova u kojima borave djeca.

Ministarstvo je u 2010. i 2011. godini obezbjedilo 1500 kompleta udžbenika za odlične učenike osnovnih škola od trećeg do devetog razreda za porodice sa četvero i više djece u iznosu od 184.000,00 KM.

Kada je u pitanju podrška mladim roditeljima u lokalnoj zajednici ista se odvijala kroz podršku neophodnu za smanjenje troškova roditeljstva, kao i mjera vezanih za usklađivanje rada i roditeljstva. Lokalne zajednice u Republici Srpskoj ove aktivnosti sprovode uglavnom kroz finansijsku podršku prilikom rađanja djeteta i to posebno trećeg. Isto tako prisutna je određena finansijska pomoć neophodna za školovanje djece koja se kao takva ogleda u pomoći prilikom nabavke udžbenika, pomoć prilikom prevoza do škole, kao i određenim vidom stipendija. Lokalne zajednice kao osnivači predškolskih ustanova učestvuju u plaćanju smještaja djece, dok je grad Bijeljina subvencionise plaćanje smještaja djece i u predškolskim ustanovama koje nisu osnovane kao javne ustanove.

Lokalne zajednice, kao osnivači obezbjeđuju i određene povlastice u smislu popusta na cijenu boravka, ukoliko iz jedne porodice u istoj predškolskoj ustanovi borave dvoje i više djece. Popust iznosi u prosjeku od 10 do 30% za treće i za svako naredno dijete iz porodice. Treba istaći da tri lokalne zajednice (Prnjavor, Trebinje i Čelinac) obezbjeđuju besplatan boravak u

vrću za treće dijete iz porodice, dok Banja Luka obezbjeđuje besplatan boravak za četvrto dijete iz porodice.

U Federaciji BiH postoje razlike u realizaciji ove mjere na kantonalnim nivoima.

Na području Kantona Sarajevo realiziraju se aktivnosti koje su usmjerene na podršku roditeljima. Navedene aktivnosti provodi KJU „PORODIČNO SAVJETOVALIŠTE“ putem realizacije različitih projekata (izdavanje brošura i priručnika) koji imaju za cilj prevenciju porodične disfunkcionalnosti jačanjem roditeljske i partnerske uloge kroz pripremu za kvalitetno roditeljstvo.

U Unskosanskom kantonu su doneseni programi podrške mladim roditeljima. Dosadašnja praksa pojedinih općina, je bila da se izdvoji jednokratna novčana pomoć za novorođeno dijete, što znači da bi aktivnosti u ovom pravcu trebale uslijediti.

Na području Bosansko-podrinjskog kantona od 2005. godine kroz kantonalni Zakon o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom provodi mjera iz sfere populacione politike. Naime, osim prava na dječiji dodatak, porodica na području BPK Goražde ima pravo i na mjesečnu novčanu naknadu za novorođeno treće i svako slijedeće rođeno dijete bez obzira na imovinski cenzus u iznosu od 40% od prosječne plaće u kantonu, odnosno 239,50 km. Ovaj vid naknade predstavlja svojevrsan pronatalitetni dodatak koji ima za cilj podsticanje rađanja, a trenutno na području kantona ovu naknadu koristi oko 200 porodica.

Na području Hercegovačko-neretvanske županije realiziraju se putem centara/sluzbi aktivnosti na podršci roditeljima sa ciljem prevencije obiteljske disfunkcionalnosti, praćenje roditeljske i partnerske uloge kroz pripremu za kvalitetno roditeljstvo.

Nevladine organizacije u Federaciji BiH ističu u svojim izvještajima da na području F BiH ne samo da nisu unapređeni programi podrške mladim roditeljima u odlukama o roditeljstvu već se nažalost ni postojeće ne primjenjuju. U 2011. i 2012. godini, od strane kantonalnih ministarstava za socijalnu politiku, zakonom utvrđena prava majki porodilja na novčanu naknadu za period do godine dana djeteta imala su tendenciju smanjenja, potpunog ukidanja ili neimplementacije. Posebno su ovom destimulativnom politikom pogođene majke porodilje koje nisu u radnom odnosu kojima se novčana pomoć isplaćivala kao jednokratna pomoć, iako je zakonom predviđena kao kontinuirana naknada u periodu za 12 mjeseci od rođenja djeteta, ili nije nikakako kao u Hercegovačko- neretvanskom i Tuzlanskom kantonu.² I ostala prava porodica sa djecom u Tuzlanskom kantonu kao što su: pomoć za opremu novorođenog djeteta i pomoću nezaposlenim majkama porodiljama u prehrani djeteta do 6. mjeseci se nisu u 2011.³ i 2012. godini realizovala.

Zaključak: Nastaviti sa aktivnostima koje će dovesti do potpune implementacijom ove mjere.

² „Izvještaj o praćenju ženskih ljudskih prava kroz primjenu zakona“- Prava za sve, ICVA i Ekspertna grupa; decembar 2012.

³ Izvještaj o radu Ministarstva za rad, socijalnu politiku i povratak TK za 2011. godinu – Tuzla mart 2012.

III. REALIZACIJA POSEBNIH CILJEVA I MJERE PO OBLASTIMA

Realizacija posebnih ciljeva i mjere u ovom izvještaju definirana je prema oblastima: zdravlje, obrazovanje, socijalna zaštita, djeca iz ranjivih grupa i drugi vidovi zaštite djece ili posebni oblici zaštite djece.

1. Zdravstvena zaštita

Posebni cilj: *Unaprijediti zdravlje majke i djeteta unapređenjem zdravstvene zaštite kroz mjere promocije, prevencije, liječenja i rehabilitacije, s naglaskom na razvoj primarne zdravstvene zaštite, kao i unapređenje savjetovanja i obrazovanja i pružanje usluga u vezi s planiranjem obitelji.*

U skladu sa ovim posebnim ciljem, u Akcionom planu je predviđeno devet podciljeva sa mjerama.

Podcilj 1

Osigurati dostupne, sigurne i kvalitetne usluge zdravstvene zaštite za svu djecu

Mjera 1. Poboljšati funkcioniranje zdravstvenih službi koje pružaju usluge porodici, majci, djetetu.

Mjera 2. Unaprijediti kvalitet zdravstvenih usluga za djecu i majke kroz:

- definiranje kliničkih puteva, kliničkih vodiča za oboljenja i stanja koja su vodeći uzroci smrtnosti i obolijevanja djece
- definiranje kliničkih puteva i kliničkih vodilja za praćenje trudnoće i poroda
- unapređenje oralnog zdravlja djece i trudnica
- akreditiranje zdravstvenih ustanova i timova porodične medicine

Mjera 3. Implementirati mjere predviđene u Akcionom planu za zdravstvenu zaštitu Roma, u segmentima koji se odnose na zdravlje djece i majki.

U proteklom periodu, a u cilju implementacije navedenih mjera realizirane su različite aktivnosti kako slijedi:

1. Prema izvještaju i podacima Federalnog ministarstva zdravstva:

U 2011. godini u službama obiteljske medicine radilo je 710 timova, što je za 5 timova više u odnosu na prethodnu godinu.

Na primarnom nivou zdravstvene zaštite u Federaciji Bosne i Hercegovine u 2010. godini zdravstvenu zaštitu djeci od 0-6 godina pružalo je 118 doktora medicine, od toga 108

specijalista pedijatra, a zdravstvenu zaštitu školske djece, od 7-18 godina 92 doktora medicine, od toga 63 specijalista.

U 2011. godini zdravstvenu zaštitu djece od 0-6 godina pružalo je 112 doktora medicine, od toga 102 specijalista pedijatra, a zdravstvenu zaštitu školske djece, od 7-18 godina 84 doktora medicine, od toga 54 **specijalista**.

Stomatološku zaštitu u Federaciji BiH u 2011. godini u okviru 258 punktova pružala su 545 radna tima, što u odnosu na prethodnu godinu predstavlja povećanje broja punktova za 15,2%, a smanjenje broja radnih timova za 0,9%.

U 2011. godini usluge dječije i preventivne stomatologije pružala su 44 specijalista za dječiju i preventivnu stomatologiju, dok je u 2010. godini taj broj iznosio 42 specijalista za dječiju i preventivnu stomatologiju.

U 2010. godini u službama za zaštitu žena u 2010 godini zdravstvene usluge su pružala 133 doktora specijalista ginekologije i akušerstva, dok je u 2010 godini zdravstvene usluge pružalo 110 specijalista ginekologije i akušerstva, što predstavlja uvećanje za 17%.

U patronažnim službama u F BiH u 2010. godini radilo je 164 patronažnih medicinskih sestara/tehničara, a u 2011, godini 170 medicinskih sestara/tehničara. Međutim, treba imati na umu da, a u skladu sa pozitivnim zakonskim propisima, patronažna djelatnost može biti organizirana i u okviru timova obiteljske medicine.

Napominje se da za 2011. godinu Kanton 10 nije dostavio podatke, pa prema podacima redovne statistike za 2011. godinu, pokazatelji koji su navedeni (punktovi, ordinacije, radni timovi, zdravstveni radnici) su prividno smanjeni u odnosu na prethodnu godinu. Iz navedenog razloga nije moguće uspoređivati i analizirati podatke iz 2010. i 2011. godine, iako usporedbom i bez podataka za Kanton 10, može se govoriti o unaprjeđenju dostupnosti usluga zdravstvene zaštite djeci i ženama na primarnom nivou zdravstvene zaštite.

U Republici Srpskoj u proteklom periodu izrađena su i uvedena u praksu 23 klinička vodiča za oboljenja i stanja koja su vodeći uzroci oboljevanja djece. Broj ambulanti porodične medicine koja se bavi i zdravstvenom zaštitom majke i djeteta je 579, a educiranih timova porodične medicine u Republici Srpskoj je 647. Stomatološkom zaštitom djece bavi se 228 doktora stomatologije.

Zahvaljujući adekvatnoj implementaciji zakonskih i strateških dokumenata za podršku modela porodične medicine, u 2010.godini dvostruko više stanovnika ima svog porodičnog doktora (94,0%), a više od dvije trećine stanovnika se u slučaju zdravstvenih problema prvo obraća svome porodičnom doktoru.

Prosječan broj posjeta porodičnom doktoru je 3,3 a svaki peti stanovnik ga posjećuje zbog kontrole zdravlja. Smanjen procenat stanovnika koji posjećuje doktora samo zbog bolesti u 2010. godini može se pripisati reorganizaciji zdravstvene zaštite usmjerene na preventivne mjere u radu porodičnog doktora. Više od polovine stanovnika Republike Srpske je zadovoljno zdravstvenom službom u cjelini (56,7%).

U toku prošle godine na teritoriji Republike Srpske radilo se na implementaciji mjera predviđenih akcionim planom za zdravstvenu zaštitu Roma po programskim modelima definisanim od strane eksperata za oblast imunizacije, reproduktivnog zdravlja, zaraznih bolesti, ishrane i oralnog zdravlja.

2. Na inicijativu UNICEF-a pokrenuta je inicijativa na osnovu koje je Bosna i Hercegovina potpisala Zavjet preživljavanja djece - obnovljeno obećanje. U ime Vijeća ministara BiH Zavjet je potpisao ministar civilnih poslova, 10. 12. 2012.godine. Bosna i Hercegovina se obavezala da će poduzeti sve aktivnosti u cilju smanjenja preventabilne smrtnosti djece. Do sada je ovaj zavjet potpisalo oko sto zemalja.

Prema podacima dostavljenim od Federalnog ministarstva zdravstva:

Izrađeni su i dati na upotrebu zdravstvenim radnicima sljedeći klinički putevi za primarni i sekundarni nivo (bolnice) zdravstvene zaštite :

1. Akutne respiratorne infekcije
2. Astma kod djece
3. Infekcije urinarnog trakta kod djece
4. Porod

Prema zvaničnim podacima Zavoda za javno zdravstva Federacije Bosne i Hercegovine u Federaciji BiH u 2011. godini jedna žena je umrla na porodu, (stopa maternalne smrtnosti na 100. 000 živorođenih je 4,7). U 2010. godini nije registriran niti jedan smrtni ishod žena na porodu.

U 2011. godini, prema podacima redovite zdravstvene statistike, kod 6,6% djece je registrirana manja porođajna težina od 2500 gr, a u 2010. kod 4,6% novorođene djece.

Urađen skrining na sljedeće bolesti (procent novorođenčadi kojima je urađen skrining):

- fenilketonurija 74,7%
- hipotireoza 76,6% i
- adrenalna hiperplazija 54%.

Iz navedenih podataka može se zaključiti da je u Federaciji BiH postignut napredak u okviru ove mjere planiran za prethodni period.

3. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine i Vijeće ministara BiH je i u 2012. godini donijelo Odluku da se planira u državnom budžetu 105. 000 EUR za zdravstvenu zaštitu Roma. Osigurana sredstva za zdravstvenu zaštitu Roma u Bosni i Hercegovini i za 2012. godinu implementiraju nadležne institucije na osnovu zaključenih Memoranduma o

razumijevanju za implementaciju Akcionog plana Bosne i Hercegovine za rješavanje problema Roma u oblasti zdravstvene zaštite potpisanih između Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine i Zavoda za javno zdravstvo Federacije Bosne i Hercegovine, Instituta za javno zdravstvo Republike Srpske i Odjela za zdravstvo i ostale usluge Brčko Distrikta BiH.

U 2012. godini predviđenim Memorandumima o razumijevanju, finansijski iznosi su se trebali koristiti za implementaciju u Federaciji BiH **cilja 2**. Podizanje svijesti iz oblasti zaštite zdravlja, a specifično u odnosu na sprovođenje informativnih kampanja o pravu na zdravstvenu zaštitu i rad na podizanju svijesti o važnosti zdravstvene zaštite u romskoj nacionalnoj manjini i provođenje zdravstveno-odgojnih aktivnosti od strane lokalnih edukatora o značaju prevencije u zdravstvenoj zaštiti. U **Republici Srpskoj cilj 2**. Podizanje svijesti iz oblasti zaštite zdravlja, a specifično u odnosu na sprovođenje informativnih kampanja o pravu na zdravstvenu zaštitu i rad na podizanju svijesti o važnosti zdravstvene zaštite u romskoj nacionalnoj manjini i cilja 3. Akcionog plana - Osiguranje i provođenje preventivnih mjera u cilju poboljšanja zdravstvenog stanja pripadnika romske nacionalne manjine, a specifično u odnosu na prioritete programe zdravstvene zaštite. U **Brčko Distriktu BiH, cilj 2**. Podizanje svijesti iz oblasti zaštite zdravlja, a specifično u odnosu na sprovođenje zdravstveno-odgojnih aktivnosti od strane lokalnih edukatora o značaju prevencije u zdravstvenoj zaštiti i **cilja 3**. Akcionog plana - Osiguranje i provođenje preventivnih mjera u cilju poboljšanja zdravstvenog stanja pripadnika romske nacionalne manjine, a specifično u odnosu na bolesti ovisnosti, veći obuhvat djece imunizacijom i oralno zdravlje (bolesti usta i usne duplje).

U sklopu namjenskih sredstava za implementaciju Akcionih planova za oblast zdravstva romske populacije, primarno je u dvije godine 2009. i 2011. (sredstva iz prethodne godine) urađena imunizacije među romskom populacionom grupom, edukacija romskih predstavnika i zdravstvenih radnika koji su sudjelovali u navedenom procesu.

Pitanje zdravstvene zaštite Roma, posebno djece, ostvarile su brojne organizacije i to mnoge uz saradnju sa Zavodom za javno zdravstvo Federacije Bosne i Hercegovine. U svakom istraživanju u kojem su Romi bili sudionici, urađeno je educiranje romskih predstavnika (anketara) u trajanju od 1-5 dana. Saradnja je uspostavljena sa UNICEFom, MLJP, Crvenim krstom/križem FBiH, World Visionom, ali i drugim NVO sektorima, uključujući i lokalni romski. Edukacija profesionalaca – zdravstvenih radnika i socijalnih radnika je u proteklom periodu urađena uz saradnju sa NVO World Visionom (u 2 navrata po 40-ak zdravstvenih i socijalnih profesionalaca/profesionalka- članova timova obiteljske medicine sestra/tehničar i socijalnih radnika). Također, u sklopu redovnog pripravničkog staža za magistre farmacije i specijalizante stomatologije i porodične medicine, u toku promocije zdravlja se radi na njihovoj senzibilizaciji u radu sa posebno osjetljivim grupama. Od strane NVO organizacije „Zemlja djece“ urađena je informativni letak sa uputstvima o ostvarivanju prava na zdravstveno osiguranje djece i održane edukativne radionice sa roditeljima u romskim naseljima na području TK.

U Brčko distriktu BiH sva djeca i porodice imaju osiguran pristup zdravstvenim uslugama.

Što se tiče konkretnih pokazatelja vezano za zdravstvenu zaštitu Roma u Bosni i Hercegovini (broj zdravstveno osiguranih Roma, broj imunizirane romske djece, umrle i rođene romske djece i tako dalje), možemo konstatovati da Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, ne raspolaže sa podacima za Roma koji se vode na nekom nivou organizovanja u BiH ili službe (u pravilu se ovo vrsta pokazitelje/podataka ne skuplja na etničkom principu).

U završnoj je fazi i Revizija Akcionog plan Bosne i Hercegovine iz oblasti zdravstvene zaštite. U reviziji iste, uključene je Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, nadležna ministarstva i institucije, predstavnici romskog nevladinog sektora i predstavnici međunarodnih organizacija i institucija. Očekujemo da bi do juna mjeseca 2013. godine ovaj dokument, mogao biti usvojen na Vijeću ministara Bosne i Hercegovine.

Zaključak: Nastaviti sa implementacijom svih mjera kako bi se osigurale dostupne, sigurne i kvalitetne usluge zdravstvene zaštite za svu djecu.

Podcilj 2

Poboljšati dostupnost i kvalitet zdravstvenih usluga trudnicama, porođiljama i dojičama

Mjera 1. Provoditi mjere iz Strategije o unapređenju seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Mjera 1a. Usvojiti i implementirati Strategiju unapređenja seksualnog i reproduktivnog zdravlja u RS-u.

U cilju implementacije navedenih mjera realizirane su sljedeće aktivnosti:

Urađen je Akcioni plana za seksualno i reproduktivno zdravlje u Bosni i Hercegovini uz koordinaciju Ministarstva civilnih poslova. (Radi se o aktivnostima koje se odrede konsenzusom sa Republikom Srpskom, i uz koordinaciju Ministarstva civilnih poslova BiH)

Prema podacima Federalnog ministarstva zdravstva, stručnom pomoći pri porodu obuhvaćene su skoro sve žene (99,9% žena). U 2011.godini je, 22,95% poroda završeno carskim rezom (4.598), što je značajno povećanje u odnosu na 2010.godinu (3.080). Broj carskih rezova na 1.000 živorođenih je time povećan na 217, što je više u odnosu na 2010.godinu (142,3/1.000 živorođenih) i slično prosjeku evropskog regiona (228,93).

U 2011.godini je nastavljen trend smanjenja rađanja u mlađim dobnim grupama (ispod 20 godina) i porasta broja poroda u kasnijim godinama.

U 2011 godini 4,8% poroda registrovano je kod žena ispod 20 godina starosti, dok je najveći broj poroda, njih 7.088 ili 35,4% registrovan u grupi žena starosti 25-29 godina.

U trinaest prijateljskih centara za mlade organizovanih u Bihaću, Orašju, Tuzli, Gračanici, Zenici, Visokom, Travniku, Goraždu, Sarajevu, Mostaru, Jablanici, Ljubuškom i Livnu,

mladima (14-25godina) se pružaju usluge informisanja, edukacije, psihološkog savjetovanja i ginekoloških pregleda s ciljem unapređenja zdravlja mladih i osiguranja vlastite budućnosti.

Nacrt Zakona o medicinski potpomognutoj oplodnji prosljeđen u parlamentarnu procedure.

1. a U Republici Srpskoj je usvojena Strategija unapređenja reproduktivnog zdravlja i prava u Republici Srpskoj („Službeni glasnik Republike Srpske“ br 78/12). Navedena strategija je u fazi implementacije.

U Brčko distriktu BiH sve trudnice, porodilje i dojilje imaju odgovarajuću zdravstvenu zaštitu do sekundarnog nivoa.

Zaključak: Nastaviti sa dosljednom provedbom mjera entitetskih strategija o unaprjeđenju seksualnog i reproduktivnog zdravlja kako bi se poboljšala dostupnost i kvalitet zdravstvenih usluga trudnicama, porodiljama i dojiljama.

Podcilj 3

Unapređenje ranog rasta i razvoja

Mjera 1. Usvojiti politike za unapređenje ranog rasta i razvoja na nivou entiteta , izraditi i usvojiti politiku za unapređenje ranog rasta i razvoja na državnom nivou, kao i strategije za rani rast i razvoj, po principu multisektorskog i integriranog djelovanja obrazovnog, zdravstvenog i sektora socijalne zaštite.

Mjera 2. Unaprijediti redovne sistematske preglede predškolske i školske djece i uvesti obavezno izvještavanje u F BiH.

U cilju implementacije navedenih mjera realizirane su sljedeće aktivnosti:

1. Okvirna politika ranog rasta i razvoja djece u BiH usvojena je 07.03.2012. godine na 3. sjednici Vijeća ministara BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 36/12). Ovom dokumentu prethodilo je usvajanje Politike ranog rasta i razvoja djece Federacije BiH 11.05.2011. godine te Politike unapređenja ranog rasta i razvoja djece u Republici Srpskoj 2011-2016. godine („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 37/11).

Prema izvještaju Federalnog ministarstva zdravstva u realizaciji urađeno je sljedeće:

Izrađena je Strategija za unapređenje ranog rasta i razvoja i u fazi je usvajanja,

- Izrada akcionih planova je predviđena u Programu rada za 2013. godinu

- Federalno ministarstvo zdravstva, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke i Federalno ministarstvo rada i socijalne politike potpisali su „Protokol o saradnji u oblasti unapređenja ranog rasta i razvoja djece u Federaciji BiH“. Protokol je nastao na osnovu Politike za unapređenje ranog rasta i razvoja djece u Federaciji BiH koji je i zagovara koordinirano,

zajedničko i integrisano djelovanje ova tri sektora na unapređenju ranog rasta i razvoja djece u Federacije BiH.

U Republici Srpskoj u 2011. godine usvojena je Politika unapređenja ranog rasta i razvoja djece za period 2011-2016 („Službeni glasnik Republike Srpske“ br 37/11) koja je zasnovana na slijedećim principima:

- Princip najboljeg interesa djeteta
- Princip nediskriminacije
- Princip individualnog pristupa
- Princip učešća korisnika
- Princip usklađenosti intervencija sa razvojnim potrebama djeteta te
- Princip intersektoralnosti i multidisciplinarnosti.

Za implementaciju ove Politike predviđena je izrada i drugih planskih akata.

2. U Federaciji BiH donesen je Zakon o evidencijama u oblasti zdravstva (“Službene novine Federacije BiH” broj: 92/12).

Zubni karijes kod djece do 6 godina od svih oboljenja utvrđenih stomatološkoj djelatnosti 53,9%, a do 18 godina 43,6% od ukupnih oboljenja, stanja i povreda utvrđenih u stomatološkoj djelatnosti u FBiH u 2011. godini, a u 2010. godini do 6 godina 47,6% a od 7-18 godina 42,8%.

Stopa karioznih zuba na 10.0000 djece uzrasta do 6 godina je 1010, a do 18 2800, za 2010. A u 2011. godini do 6 godina 2592, a do 18 3256.

U saradnji javnog zdravstva i primarne zdravstvene zaštite u Brčko distriktu BiH se provode preventivne i sistematske mjere unapređenja zdravlja djece.

Zaključak: Mjere ovog podcilja su dobrim dijelom implementirane.

Podcilj 4

Osigurati sveobuhvatnu zdravstvenu zaštitu i rehabilitaciju djeci ometenoj u razvoju

Mjera 1. Ojačati kapacitete kroz posebne edukacije pedijataru, doktora obiteljske/porodične medicine, patronažnih sestara, psihologa i socijalnih radnika sa ciljem prevencije, rane detekcije, rane intervencije kod djece sa posebnim potrebama i za rad sa njihovim porodicama.

Mjera 2. Ustanoviti sistem registrovanja i praćenja djece sa posebnim potrebama u svrhu planiranja programa za ovu skupinu djece.

U cilju implementacije navedenih mjera realizirane su sljedeće aktivnosti:

1. Posebne edukacije pedijataru, doktora obiteljske/porodične medicine, patronažnih sestara, psihologa i socijalnih radnika sa ciljem prevencije, rane detekcije, rane intervencije kod djece sa posebnim potrebama i za rad sa njihovim porodicama u F BiH i RS se obavljaju kroz centre za rani rast i razvoj, a u BD kroz centar za mentalno, rehabilitacioni i edukativni centar.

U programu rada Federalnog ministarstva zdravstvo za 2013. godinu je izrada Pravilnika za ranu detekciju i intervenciju (u saradnji sa stručnjacima iz sektora socijalne politike i obrazovanja).

2. U Federaciji BiH ni u Republici Srpskoj ne postoji centralna baza podataka o djeci sa posebnim potrebama ali se ovi podaci vode u centrima za socijalni rad.

Djeca do 15 godina starosti bez obzira na status osiguranika/osiguranog lica u Republici Srpskoj, te svoje zdravstveno stanje ili stanje invaliditeta, imaju pravo na zdravstvenu zaštitu i rehabilitaciju u skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti („Službeni glasnik Republike Srpske“ br 106/09).

U Brčko distriktu BiH je pojačan nadzor nad djecom sa posebnim potrebama i angažovanjem Centra za mentalno zdravlje i školstva sve više se radi sa ovom djecom te se provodi proces inkluzije.

Zaključak: Kako bi se osigurala sveobuhvatna zdravstvena zaštita i rehabilitacija djece ometene u razvoju poduzimati aktivnosti u cilju potpune implementacije mjere 2.

Podcilj 5

Unaprijediti ishranu majki i djece

Mjera 1. Provoditi promotivne i preventivne programe radi unapređenja ishrane trudnica i dojilja.

Mjera 2. Podržavati isključivo dojenje dojenčadi do šestog mjeseca i nastavak dojenja.

Mjera 3. Usvajanje i implementacija Internacionalnog koda o marketingu zamjene za majčino mlijeko u F BiH (navedeni dokument je usvojen u RS-u dok u Federaciji Bosne i Hercegovine još nije razmatran).

Mjera 4. Definirati program za smanjenje učestalosti anemije nastale uslijed deficita željeza kod djece i kod žena u reproduktivnom dobu.

Mjera 5. Izraditi i uvesti programe zdrave prehrane za jaslice, vrtiće, osnovne i srednje škole u saradnji sa zdravstvenim ustanovama i zdravstvenim radnicima.

U cilju implementacije navedenih mjera realizirane su sljedeće aktivnosti:

1. Dojenje u prvih par godina života štiti djecu od infekcija, osigurava idealan izvor hranjivih materija, ekonomičnije je i sigurno.

U Federaciji BiH u fazi je izrada Strategije zdrave ishrane i Smjernica za zdravu ishranu.

U Republici Srpskoj u protekloj godini (2012.) sprovedeni su brojni preventivni i promotivni programi radi unaprjeđenja ishrane trudnica i dojilja u Republici Srpskoj. Implementacijom projekta „Bolnice prijatelji beba“ u kom su učestvovalе sve opšte bolnice u Republici Srpskoj ostvareni su značajni rezultati u oblasti podržavanja isključivog dojenja dojenčadi do 6 mjeseci.

Politikom unapređivanja ishrane djece do 5 godina života u Republici Srpskoj utvrđeni su prioritetni pravci djelovanja koji se odnose na:

- Promociju fetalne ishrane- optimalne ishrane trudnica
- Zaštitu i promociju dojenja i podrške dojenju
- Uvođenje pravovremene, adekvatne i sigurna nadohrane dojančadi i male djece,
- Promociju razvoja predškolskih i školskih politika za ishranu i sigurnost hrane,
- Izradu normativnih akata koji regulišu normative i standarde za ishranu djece u predškolskim ustanovama. Jedan od tih akata koji je u toku prošle godine pripremljen i objavljen je „Smjernice za ishranu dojenčadi i djece predškolskog i školskog uzrasta“.

Putem obiteljske medicine radi se na poboljšanju ishrane majki i djece u Brčko distriktu BiH.

2. U Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko distriktu BiH kontinuirano se provode aktivnosti za promociju dojenja dojenčadi do 6 mjeseci i kontinuiranog nastavka dojenja.

U toku 2011. godine Federalno ministarstvo zdravstva i Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite republike Srpske su započeli četvrto po redu Istraživanje multiplih pokazatelja koje daje uvid u kretanje i trendove stanja uhranjenosti i prakse dojenja. Isto istraživanje je provedeno na separatom uzorku romske populacije i omogućiti će detaljni uvid u stanje među posebno vulnerabilnim populacijama. Ovo istraživanje, koje je prezentirano početkom 2013. godine, je od fundamentalnog značaja i zbog činjenice da se dobilo niz indikatora potrebnih za međunarodno izvještavanje, a omogućit će i usmjereno planiranje.

3. Agencija za sigurnost hrane BiH je, u skladu sa svojim nadležnostima definiranim Zakonom o hrani („Službeni glasnik BiH“, broj 50/04), u saradnji s nadležnim organima, pripremila i izradila Pravilnik o formulama za dojenčad i formulama nakon dojenja, koji je usvojilo Vijeće ministara BiH dana 29.12.2012. godine, i koji je objavljen u „Službenom glasniku BiH“ broj 105/12 od 31.12.2012. godine. Ovim Pravilnikom propisuju se uslovi koje u pogledu sastava, označavanja, reklamiranja, informiranja i stavljanja na tržište treba da ispunjavaju formule za dojenčad i formule nakon dojenja. Pravilnik je usklađen sa legislativom EU (COMMISSION DIRECTIVE 2006/141/EC of 22nd December on infant formulae and follow-on formulae and amending Directive 1999/21/EC), te su uvrštene i preporuke Codex Alimentarius (CODEX STAN 72-1981, Amended 1983, 1985, 1987. Revision 2007)

Formule za dojenčad i formule nakon dojenja koje se stavljaju na tržište, kao hrana za posebne prehrambene potrebe, treba da, pored uslova propisanih ovim Pravilnikom zadovoljavaju i odredbe Pravilnika o hrani za posebne prehrambene potrebe („Službeni glasnik BiH“, broj 27/11). Prilikom označavanja formula za dojenčad i formula nakon dojenja, pored odredbi navedenih u Pravilniku, treba da zadovoljavaju i odredbe Pravilnika o općem deklariranju ili označavanju upakovane hrane („Službeni glasnik BiH“, broj 87/08) i Pravilnik o označavanju hranljivih vrijednosti upakovane hrane („Službeni glasnik BiH“, broj 85/08). Navedeni propisi u BiH u potpunosti reguliraju oblast kvaliteta, označavanja, marketinga i distribucije formula za dojenčad i formula nakon dojenja, kao i oblast implementacije i monitoringa, a koji su definirani i Internacionalnim kodom o marketingu zamjena za dječije mlijeko, te se na taj način direktno osigurava zaštita zdravlja dojenčadi, kao vulnerabilne populacione grupe i promocija dojenja na teritoriji cijele BiH.

4. Federalno ministarstvo zdravstva i Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske su u saradnji sa UNICEF-om proveli Istraživanja o anemijama u cilju pripreme monitoringa i evaluacije okvira za praćenje zdravlja i stanja djece, u svrhu korištenja podataka za pripremu sektorskih izvještaja, smjernica aktivnosti i međunarodno izvještavanje. Čeka se objava podataka.

5. Vlada Federacije BiH je u 2012. godini usvojila Politiku za unaprjeđenje ishrane djece u Federaciji BiH, a na temelju koje će se provoditi daljnje aktivnosti u okviru ovih mjera.

U 2012. godini u Republici Srpskoj pripremljene su i objavljene „Smjernice za ishranu dojenčadi i djece predškolskog i školskog uzrasta“.

Zaključak: Kako bi se unaprijedila ishrana majki i djece nastaviti sa aktivnostima na potpunoj implementaciji mjere 5.

Podcilj 6

Promovirati zdrave životne navike i zdrave stilove života u porodici, školi i zajednici

Mjera 1. Izraditi i provoditi zdravstvene promotivne i preventivne programe za stjecanje zdravih životnih navika u porodici, školi i zajednici.

Mjera 2. Provoditi zakone u vezi zabrane prodaje alkohola i duhana i duhanskih prerađevina maloljetnim licima, te zabrane pušenja duhana i duhanskih prerađevina i konzumiranja alkohola na javnim mjestima.

U cilju implementacije navedenih mjera realizirane su sljedeće aktivnosti:

1. Vlada Federacije BiH je usvojila Akcioni plan za borbu protiv zloupotrebe droga u Federaciji BiH, pri čijoj je izradi korišten intersektorski pristup, a ovo Ministarstvo je imalo ulogu koordinatora. Uzimajući u obzir činjenicu da je i u našoj zemlji problem narkomanije sve izrazitiji, ocijenjeno je da aktivnosti predviđene Akcionim planom na smanjenju potražnje, prevenciji, liječenju i rehabilitaciji, te smanjenju šteta vezanih za zloupotrebu psihoaktivnih supstanci, kao i informatičkom uvezivanju svih institucija koje rade na rješavanju ovog problema, predstavljaju dugoročni prioritet kako Federacije BiH, tako i države u cjelini.

Pripremljen je set indikatora za monitoring i evaluaciju zdravlja omladine po pitanju konzumiranja duhana, alkohola i droge (ESPAD metodologija).

U Republici Srpskoj aktivnosti su usmjerene na pravilnu i izbalansiranu ishranu koja omogućava održavanje zdravlja svakog djeteta, adolescenta i mladog čovjeka i utiče na prevenciju određene grupe oboljenja. Pravilna i izbalansirana ishrana podrazumijeva redovnost obroka u toku dana, pravilan izbor i poštovanje principa raznovrsnosti pri izboru namirnica u dnevnom jelovniku kao i pravilan način pripreme namirnica. Nepravilna ishrana kao i nepravilan način pripreme hrane predstavljaju jedan od faktora rizika za razvoj masovnih nezazasnih oboljenja. Urađeno je Ispitivanje učestalosti anemije i faktora koji dovode do anemije u opštoj populaciji u Republici Srpskoj, kao preduslov za sprovođenje Akcionog plana.

U Brčko distriktu BiH sektor javnog zdravstva i obiteljski liječnici rade na promociji zdravih stilova života i zdravih navika.

2. U vezi sa provođenjem zakona zabrane alkohola i duhana i duhanskih prerađevina maloljetnim licima, te zabrana pušenja i duhanskih prerađevina i konzumiranje alkohola na javnim mjestima podaci nisu dobijeni niti od jednog entiteta i BD kao i o broju prijavi koje su podnjele nadležne uprave za inspeksijske poslove.

Istraživanje u vezi sa prodajom alkohola i duhana i duhanskih prerađevina maloljetnim licima koje je urađeno na području općine Tuzla od strane NVO je, između ostalog, pokazalo da se kod 80% osnovnih škola u krugu manjem od 100 m nalaze maloprodajni objekti koji prodaju alkohol i duhanske prerađevine što je u suprotnosti sa Zakonom o zabrani prodaje alkohola i duhana i duhanskih prerađevina.

Zaključak: U cilju promoviranja zdravih životnih navika i zdravih stilova života u porodici, školi i zajednici može se konstatovati da nisu poduzimane adekvatne aktivnosti na implementacije mjere 2.

Podcilj 7

Smanjiti obolijevanje djece od zaraznih bolesti

Mjera 1. Provoditi program obavezne imunizacije djece

Mjera 2. Provoditi nadzor i mjere vezano za poliomijelitis u skladu sa preporukama WHO (nadzor nad AFP, dodatne imunizacijske aktivnosti, edukacija zdravstvenih radnika, edukacija roditelja).

Mjera 3. Provoditi nadzor i mjere vezano za poliomijelitis u skladu sa preporukama WHO (nadzor nad AFP, dodatne imunizacijske aktivnosti, edukacija zdravstvenih radnika, edukacija roditelja).

Mjera 4. Unapređenje kontrole akutnih respiratornih infekcija i dijarejnih oboljenja kroz:

- formuliranje i provođenje programa za smanjenje morbiditeta od akutnih respiratornih infekcija i dijarejnih oboljenja
- zdravstvene, edukativno promotivne programe o prevenciji zaraznih bolesti
- unapređenje znanja stavova i ponašanja djece vezanih za održavanje lične higijene, higijene prostora i sprečavanje širenja zaraznih bolesti
- unapređenje higijenskih prilika u vrtićima, školama i kolektivnim centrima
- pojačanu kontrolu i nadzor zdravstvene ispravnosti vode za piće i životnih namirnica.

U cilju implementacije navedenih mjera realizirane su sljedeće aktivnosti:

1.

Smanjiti oboljevanje djece od zaraznih bolesti	Primoimunizacija		Docjepljivanje	
	2010.g.	2011.g.	2010.g.	2011.g.
BCG	95,6	95,0		
HEPATITIS B1	94,9	95,7		
HEPATITIS B2	93,7	94,6		
HEPATITIS B3	83,8	88,7		
DtaP+IPV/OPV1	89,5	95,8		
DtaP+IPV/OPV2	85,6	93,0		
DtaP+IPV/OPV3	83,2	88,6		
DtaP			73,1	76,2
DTadult			93,7	65,0
Tetanus			65,0	85,2
OPV1			79,0	85,0
IPV/OPV2			80,5	79,2
OPV3			92,9	68,1
HIB1	82,1	97,4		
HIB2	80,2	92,2		
HIB3			69,1	85,0
MRP	87,5	87,8	89,8	85,5

Pokrivenost

obveznom imunizacijom djece u FBiH, uporedni podaci 2010. i 2011.g.

U Republici Srpskoj je pripremljen Pravilnik o imunizaciji i hemoprofilaksi. Obuhvat imunizacijom BCG u RS u 2000.godini je 94% za djecu do navršene prve godine života; DTP prva doza 91,8%, OVP druga doza 93,3%, MMR do prve godine života 82,1%.

2. U Bosni i Hercegovini nisu registrirani slučajevi poliomijelitisa ali se redovno provodi nadzor i mjere vezane za poliomijelitis u skladu sa preporukama WHO.

U Republici Srpskoj razvijen je Akcioni plan za kontrolu poliomijelitisa.

3. Ministarstvo civilnih poslova BiH, kako bi se smanjilo obolijevanje djece od zaraznih bolesti, donijelo Odluku o formiranju Komisije za verifikaciju eliminacije morbila i rubeola u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj 5/13), koja će razvijati i pratiti proces dokumentiranja i verifikacije eliminacije morbila i rubeola u BiH. Formiranje ove komisije je u skladu sa dokumentom Svjetske zdravstvene organizacije „Okvir za proces verifikacije eliminaciji morbila i rubeole u regiji Evrope“.

U Bosni i Hercegovini nisu zabilježeni smrtni slučajevi od morbila u 2011. godini.

U Federaciji BiH, u 2011. godini, u uzrastu od 0-6 godina, prijavljena su dva oboljela od morbila, a u uzrastu od 7-18. godina dva oboljela.

4. U Federaciji BiH izrađen je radni materijal Programa mjera zaštite zdravlja od štetnih faktora okoliša, mjera koje stanovništvu osiguravaju zdravstveno ispravne namirnice i vodu za piće, vodu za rekreaciju i ostale vode, predmete opšte upotrebe, zaštitu od buke, kvalitet vazduha, kao i mjera za neškodljivo zbrinjavanje otpadnih tvari, mjera zaštite zdravlja od štetnog djelovanja opasnih hemikalija, te za zaštitu od izvora jonizirajućih zračenja.

U Republici Srpskoj pripremljen je Program sprječavanja i suzbijanja, eliminacije i eradikacije zaraznih bolesti u Republici Srpskoj za 2013 godinu (sa Instrukcijom za sprovođenje imunizacije i hemoprofilakse i Kalendarom vakcinacije).

Promocijom i podjelom hijjenskih paketa u Brčko distriktu BiH se radi na smanjivanju obolijevanja djece od zaraznih bolest.

Zaključak: Nastaviti sa aktivnostima u cilju provedbe navedenih mjera kako bi se smanjilo obolijevanje djece od zaraznih bolesti.

Osigurati pristup čistoj vodi i adekvatnim sanitarnim uvjetima

Mjera 1. Unaprijediti znanja, mišljenje i stavove zajednice o zdravoj sredini, sa naglaskom na vodosnabdijevanje zdravstveno ispravnom vodom za piće.

U cilju implementacije navedene mjere realizirane su sljedeće aktivnosti:

1. U Federaciji BiH Izrađen je radni materijal Programa mjera zaštite zdravlja od štetnih faktora okoliša, mjera koje stanovništvu osiguravaju zdravstveno ispravne namirnice i vodu za piće, vodu za rekreaciju i ostale vode, predmete opšte upotrebe, zaštitu od buke, kvalitet vazduha, kao i mjera za neškodljivo zbrinjavanje otpadnih tvari, mjera zaštite zdravlja od štetnog djelovanja opasnih hemikalija, te za zaštitu od izvora jonizirajućih zračenja.

U Brčko distriktu BiH se provode aktivnosti na obezbjeđenju pitke vode i odgovarajućih sanitarnih prostora, ali trenutno još ima škola koje nemaju tekuću zdravu pitku vodu nego se voda obezbjeđuje cisternama.

Republika Srpska nije dala odgovor u vezi provedbe ove mjere.

Zaključak: Kako bi se osigurao pristup čistoj vodi i adekvatnim sanitarnim uvjetima neophodna je implementacija predviđene mjere.

Podcilj 9

Prevenција rizičnog ponašanja vezanog za seksualno prenosive bolesti adolescenata i mladih s posebnim osvrtom na HIV/AIDS

Mjera 1. Implementacija Strategije za borbu protiv AIDS-a za Bosnu i Hercegovinu.

U cilju implementacije navedene mjere realizirane su aktivnosti koje slijede:

1. Asocijacija HY je u saradnji sa 26 Prijateljskih centara za mlade u BiH, u okviru projekta R9 „Maksimalna pokrivenost efektivne HIV prevencije i njege među populacijama pod uvećanim rizikom“ u periodu od 01.02.2011.-30.11.2012 godine održala preko 400. prezentacija u srednjim školama u BiH koristeći metod vršnjačke edukacije kojim je obuhvaćeno oko 10.602 učenika, a podjeljeno je preko 182.253 edukativnih letaka i brošura.

U Republici Srpskoj podrška mladima se ostvaruje putem socijalno-zdravstvenih programa koje sprovodi Omladinska politika kroz strateške ciljeve socijalne politike za mlade, kao i Politika za unapređenje seksualnog i reproduktivnog zdravlja u Republici Srpskoj (2012-2017).

U Brčko distriktu javnom zdravstvu svaki radni dan radi savjetovalište za HIV/AIDS, a pored toga u saradnji sa školstvom se vrše stalne edukacije radi zaštite od zaraznih i nezaraznih bolesti i HIV/AIDS-a.

Federacija BiH nije dala odgovor u vezi provedbe ove mjere.

Zaključak: U vezi prevencije rizičnog ponašanja vezanog za seksualno prenosive bolesti adolescenata i mladih s posebnim osvrtom na HIV/AIDS neophodna je implementacija predviđene mjere.

2. Obrazovanje

Posebni cilj: Svoj djeci pružiti jednaku mogućnost za obrazovanje u skladu sa njihovim interesima i sposobnostima. Posebni cilj proizilazi i iz općeprihvaćenih, univerzalnih vrijednosti i demokratskog društva, te vlastitih vrijednosti sistema zasnovanih na specifičnostima naroda i nacionalnih manjina koji žive u Bosni i Hercegovini.

U skladu sa ovim posebnim ciljem, u Akcionom planu su predviđena tri podcilja sa mjerama.

Predškolsko obrazovanje

Podcilj 1 Realizacija obaveza iz Okvirnog zakona o predškolskom odgoju/vaspitanju i obrazovanju, a posebno uvođenje obaveznog predškolskog obrazovanja u godini pred polazak djece u školu.

Mjera 1. Završiti postupke donošenja zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju na nivou kantona.

Mjera 2. Povećati obuhvat predškolskim obrazovanjem, posebno za djecu iz ranjivih grupa.

Mjera 3. Usvojiti standarde kvaliteta predškolskog obrazovanja.

Mjera 4. U narednom periodu opredjeljenje treba biti na forsiranju pripremnih odjeljenja i na vezivanju predškolskog obrazovanja za redovno osnovno obrazovanje.

Mjera 5. Edukacija i priprema nastavnog i odgojnog osoblja kojeg sada nema dovoljno.

Mjera 6. Institucije nadležne za obrazovanje i jedinice lokalne samouprave u obavezi su osigurati sredstva za rekonstrukciju postojećih devastiranih objekata predškolskog obrazovanja i izgradnju potrebnog broja objekata/kapaciteta namijenjenih za predškolsko obrazovanje i odgoj: jaslica, vrtića i objekata uz postojeće osnovne škole za priprema odjeljenja.

U cilju implementacije navedenih mjera realizirane su aktivnosti koje slijede:

1. Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju sukladno Okvirnom zakonu o predškolskom odgoju i obrazovanju nije donesen u tri kantona Federacije BiH i to u: Hercegovačko-neretvanskom kantonu, Zapadno-hercegovačkoj županiji i Srednjo-bosanskom kantonu.

2. Evidentno je kako postoji raznolika slika u Bosni i Hercegovini po pitanju povećanja obuhvata djece predškolskim odgojem i obrazovanjem, posebno djece iz ranjivih grupa. Tamo gdje je usvojen Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju, u posljednjoj godini postoji

blagi porast djece obuhvaćene predškolskim odgojem i obrazovanjem gdje spadaju i djeca pred polazak u školu obuhvaćena obaveznim predškolskim odgojem i obrazovanjem u godini pred polazak u školu što uključuje i djecu iz ranjivih grupa.

Što se tiče stvarnih aktivnosti na obaveznom uključivanju djece u predškolstvo, od osam nadležnih obrazovnih vlasti, koje imaju vlastitu važeću zakonsku regulativu, samo njih pet provodi ovu aktivnost: Republika Srpska, Distrikt Brčko Bosne i Hercegovine i tri kantona u Federaciji BiH – Tuzlanski, Bosansko-podrinjski kanton Goražde i Sarajevski. Posavski i Kanton 10 „nemaju materijalne uvjete, a Zeničko-dobojski ima „nedostatak sredstava u budžetu“ zbog čega je prolongirao izvršenje ovog zadatka za 2013. godinu.

Trajanje obveznih predškolskih programa je najčešće 150 sati (Distrikt Brčko BiH, Tuzlanski i Sarajevski kanton (Zeničko-dobojski kanton planirao je isto toliko), što je rezultat primjene prevladajućeg stava pedagoških stručnjaka o minimalnom broju sati za željeni učinak, mada veliki broj stručnjaka iz prakse smatra ovaj fond nedovoljnim. Bosansko-podrinjski kanton Goražde ima normu od 150 – 170 sati, a Republika Srpska to organizira u periodu od tri mjeseca po tri sata dnevno, što ukupno iznosi oko 190 sati.

Programi obveznog predškolskog odgoja se provode u postojećim vrtićima i u drugim objektima u kojima su uvjeti prilagođeni predškolskoj djeci, a posebno u objektima osnovnih škola, koji se više koriste za obuhvat djece u rubnim područjima teritorije pod nadležnosti obrazovnih vlasti.

Ministarstvo civilnih poslova u suradnji sa svim nadležnim obrazovnim vlastima, a uz ekspertsku i finansijsku podršku UNICEF-a u BiH, je izradilo Informaciju o provedbi Strateških pravaca razvoja predškolskog odgoja i obrazovanja u BiH, koju je usvojilo Vijeće ministara u martu/ožujku 2013. godine.

Prema usvojenoj Informaciji, najviše uspjeha u obuhvatu djece obaveznim predškolskim odgojem i obrazovanjem su zabilježili Kanton Sarajevo (2010. godine sa 60% obuhvaćene populacije, 2011. godine sa 75% populacije i 2012. godine sa skoro 100% obuhvata) i Bosansko-podrinjski kanton Goražde (2012. godine skoro 100% obuhvata), dok je Republika Srpska u 2011. godini obuhvatila 27 % populacije, a u 2012. godini se taj procenat povećao na preko 36%.⁴

Kroz projekat „Poboljšanje pristupa predškolskom obrazovanju za djecu iz romskih zajednica“, u 2011. godini, uključeno je 237 romske djece u kraće dnevne programe pred polazak u školu. Projekat je implementiralo Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, uz podršku UNICEF-a, u 11 općina/opština u oba entiteta i Brčko distriktu. UG Otaharin je, kroz svoj projekat u 2011. godini, omogućilo je uključivanje za još 20 djece romske djece.

⁴ Informacija o implementaciji Strateških pravaca razvoja predškolskog odgoja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini, usvojena na 43. Sjednici Vijeća ministara BiH, 26. 3. 2013. godine, na prijedlog Ministarstva Civilnih poslova BiH.

Prema izvještaju o provedbi Revidiranog akcionog plana BiH o obrazovnim potrebama Roma za 2011. godinu, samo 27 romske djece je bilo uključeno u vrtiće. U obavezni predškolski odgoj i obrazovanje bilo je uključeno 51 dijete, a saradnjom NVO-a sa školama još je 69 djece bilo uključeno u predškolske programe.

Roditelji romske nacionalnosti su o potrebi uključivanja djece u predškolski odgoj i obrazovanje informirani kroz 16 info skupova uz sudjelovanje 6 NVO-a.

Budžetska sredstva za uključivanje djece u predškolske programe su obezbijeđena samo u opštini Bijeljina kao udružena sredstva sa UG Otaharin u visini od 3. 700 KM.

Samo dva centra za socijalni rad (u Visokom i Bijeljini) su dostavila školama podatke o djeci koja treba da budu uključena u predškolske programe. U ovoj aktivnosti doprinos su imala i tri romska udruženja (u Visokom, Bijeljini i Banjoj Luci).

3. Standarde kvalitete rada odgajateljica, pedagogica i direktorica u predškolskom odgoju i obrazovanju je izradila je Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje. Standardi su usvojeni na Odboru Agencije, prezentirani su na Konferenciji održanoj početkom 2012. godine, diseminirani su stručnim radnicima i saradnicima u Bosni i Hercegovini te su upućeni Vijeću ministara BiH.

4. Na osnovu pokazatelja dobijenih od ministarstava obrazovanja jasno je kako se broj formiranih pripremnih odjela kontinuirano povećava u onim administrativnim jedinicama koje su usvojile Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju u skladu sa Okvirnim zakonom o predškolskom odgoju i obrazovanju u BiH.

5. Po analizi dostavljenih podataka o dostatno educiranom i pripremljenom nastavnom i odgojnom osoblju vidljivo je kako postoji dostatan broj educiranog odgojno-obrazovnog osoblja u predškolskom odgoju i obrazovanju u Bosni i Hercegovini.

6. Institucije nadležne za obrazovanje i jedinice lokalne samouprave imaju obavezu osigurati sredstva za rekonstrukciju postojećih devastiranih objekata predškolskog odgoja i obrazovanja i izgradnju potrebnog broja objekata/kapaciteta namjenjenih za predškolski odgoj i obrazovanje: jaslica, vrtića i objekata uz postojeće osnovne škole za priprema odjeljenja. Institucije nadležne za predškolski odgoj i obrazovanje na području Bosne i Hercegovine još uvijek raspoložu postojećim kapacitetima s pojedinačnim situacijama rekonstrukcije postojećih objekata i prilagodbe objekata odnosno prostora unutar postojećih predškolskih ustanova i osnovnih škola za priprema odjeljenja.

Zaključak: Nastaviti sa aktivnostima na implementaciji predviđenih mjera kako bi se realizirale obveze iz Okvirnog zakona o predškolskom obrazovanju.

Osnovno i srednje obrazovanje

Podciji 2. 100%-tni obuhvat djece, bez obzira na spolne, socijalne, etničke, konfesionalne i druge razlike, a naročito djece pripadnika romske manjine.

Mjera 1. Rekonstruisati i modernizovati postojeće objekte za osnovne i srednje škole u skladu sa evropskim standardima (broj đaka, broj odjeljenja, veličina učionice, opremljenost učionica, kabineta, sportskih dvorana i tzv. nus prostorija, kvalitetno tehničko opremanje škola, posebno u nerazvijenim općinama i seoskim područjima).

Mjera 2. Promjene nastavnog plana i programa:

- a) smanjenje nastavnog gradiva
- b) razvijanje kreativnog, a ne mehaničkog učenja
- c) razvijanje vannastavnih aktivnosti, tj. alternativnih oblika učenja
- d) kvalitetnija saradnja na relaciji učenik – roditelj – škola
- e) implementacija koncepta životnih vještina i ključnih kompetencija u nastavnom planu i programu
- f) reforma načina provjere znanja
- g) stvaranje uvjeta za prelazak u više razrede bez primjene sistema i prakse klasičnog ocjenjivanja
- h) stvaranje uvjeta za kvalitetniji rad sa talentovanom djecom
- i) stvaranje uvjeta za smanjenje broja djece koja pohađaju tzv. specijalne škole
- j) uravnoteženje nastavnih sadržaja o općim znanjima i znanjima o lokalnim vrijednostima (omogućiti specifične vidove obrazovanja o ljudskim pravima i slobodama, toleranciji i dijalogu, religijama, obrazovanje za mir sa posebnim osvrtom na Fakultativni protokol o uključivanju djece u oružane sukobe)
- k) obrazovanje i osposobljavanje za prepoznavanje minsko eksplozivnih sredstava, zaraznih bolesti – posebno HIV bolesti, bolesti ovisnosti, socio-patoloških pojava i dr.

Mjera 3. Utvrditi standarde kvaliteta i učeničkih postignuća.

Mjera 4. Normativnim i pedagoškim aktima treba detaljnije urediti pitanje načina organiziranja i realizacije nastave na maternjem jeziku (iz svih predmeta, predmeta tzv. „nacionalne grupe“, maternjeg jezika), te okončati započete aktivnosti na definiranju, razvijanju, praćenju i procjeni implementacije sadržaja Zajedničkog jezgra nastavnih planova i programa.

Mjera 5. Osigurati primjenu cjeloživotnog učenja za dodatno stručno – didaktičko i tehničko obrazovanje nastavnika i stvaranje uvjeta za osnivanje i razvoj osnovnih škola za posebne namjene (muzičke, baletske, itd.).

Mjera 6. Osiguranje budžetskih sredstava za organizovanje besplatnog osnovnog obrazovanja.

Mjera 7. Utvrđivanje pedagoškog kodeksa ponašanja nastavnog osoblja i izgradnja instrumenata za njegovu kontrolu u praksi.

Mjera 8. Uvesti u nastavne planove i programe srednjih škola, kao redovne predmete, elemente: ljudska prava, porodica i porodični odnosi gdje bi akcent bio stavljen na odgovorno roditeljstvo, ravnopravnost spolova i umijeće komunikacije.

U cilju implementacije navedenih mjera realizirane su aktivnosti koje slijede:

1. Na području rekonstrukcije i modernizacije postojećih objekata za osnovne i srednje škole u Bosni i Hercegovini u skladu sa europskim standardima (broj đaka, broj odjeljenja, veličina učionice, opremljenost učionica, kabineta, sportskih dvorana i tzv. nus prostorija, kvalitetno tehničko opremanje škola, posebno u nerazvijenim općinama i seoskim područjima) uočava se kontinuirano ulaganje u modernizaciju postojećih školskih objekata. Također, se uočavaju raznolikosti u zadovoljenju željenih standarda po pitanju moderniziranih školskih objekata na području cijele Bosne i Hercegovine. U nekim dijelovima BiH zahvaćenim ratom došlo je do devastiranja i uništavanja školskih objekata koji su u proteklom vremenu obnovljeni donacijama nevladinih organizacija i iz budžeta nižih nivoa vlasti. Međutim još uvijek je stanje infrastrukture loše u nekim objektima, a rekonstrukcijom postojećih školskih objekata teži se europskim standardima, ali ih se ne prati u cijelosti. Uglavnom postojeći školski objekti se rekonstruiraju u skladu sa mogućnostima.

2. Postavljenim zahtjevom promjena nastavnih planova i programa po pitanju smanjenja nastavnog gradiva, razvoja kreativnog, a ne mehaničkog učenja, razvoja vannastavnih aktivnosti, kvalitetnijom saradnjom na relaciji učenik- roditelj –škola, implementacijom životnih vještina i ključnih kompetencija, reformom načina provjere znanja, stvaranjem uslova za prelazak u više razrede bez primjene sistema i prakse klasičnog ocjenjivanja, kvalitetnijim radom sa djecom, inkluzijom, obrazovanjem i osposobljavanjem za prepoznavanjem bolesti ovisnosti, zaraznih bolesti, socio-patoloških pojava i sl., kao i zahtjevima promjena na području uravnoteženja nastavnih sadržaja o općim znanjima i znanjima o lokalnim vrijednostima, dobrim dijelom se ispoštovalo pri izradi nastavnih planova i programa gdje se nastojalo pridržavati svih pobrojanih načela. Nastavni planovi i programi koji se koriste u školama u Bosni i Hercegovini su izrađeni na osnovi Zajedničke jezgre nastavnih planova i programa, ali nisu rađeni ujednačenom metodologijom i nemaju ujednačenu terminologiju.

3. Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje BiH definirala je standarde učeničkih postignuća za treći i šesti razred devetogodišnje osnovne škole iz matematike, bosanskog/hrvatskog/srpskog jezika i prirodnih znanosti.

Također je izradila Instrumentarij vrednovanja i samovredovanja u svojstvu Smjernica za nadležne institucije i škole pri analizi rada na pospješenu kvalitete u obrazovanju. Područja

koja ulaze u proces vrednovanja i samovrednovanja, te sistem kontinuiranog praćenja, su: školsko ozračje, suradnja s vijećem učenika škole, vijećem roditelja škole, rukovodstvom škole, interkulturalno i inkluzivno obrazovanje, kompetencije nastavnika, kurikulumi postignuća učenika.

4. Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, u skladu sa svojim zakonskim nadležnostima i strateškim planom Agencije, započela je aktivnosti na području razvoja Zajedničke jezgre nastavnih planova i programa početkom 2012. godine. Prvi poduzeti korak bio je definiranje osam odgojno-obrazovnih područja, i to jezično-komunikacijsko, matematičko, prirodoslovno, društveno-humanističko, tehnika i informatičke tehnologije, umjetničko, tjelesno i zdravstveno područje te kroskurikularno područje. Polazišna osnova pri definiranju odgojno-obrazovnih područja bio je Europski okvir ključnih kompetencija i ključne kompetencije i životne vještine u Bosni i Hercegovini. Strateškim planom 2012. – 2016. Agencija ima za cilj definirati ishode učenja za sve nastavne predmete unutar odgojno-obrazovnih područja utemeljenih na ishodima učenja čime se nastoji rasteretiti sadržaj nastavnih planova i programa te omogućiti koherentnost i kompatibilnost nastavnih planova i programa u Bosni i Hercegovini te ih usuglasiti s međunarodnim standardima stremeći uključenju bosanskohercegovačkih učenika u međunarodne studije (PISA, TIMSS). Zajednička jezgra nastavnih planova i programa utemeljena na ishodima učenja i kompetencijskom sustavu odmiče se od tradicionalne Zajedničke jezgre nastavnih planova i programa izrađene 2003. godine temeljene na sadržaju. Na ovaj način se nastoji odgojno-obrazovni proces usmjeriti od učitelja na učenika, njegove potrebe i interese. Izrađena je Zajednička jezgra nastavnog plana i programa za maternji jezik, definirana na ishodima učenja, nakon čega je planirana implementacija u Nastavne planove i programe, što će uvjetovati nove metode poučavanja. Ovim slijedom će teći aktivnosti za svih sedam preostalih odgojno-obrazovnih područja.

Također je, Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, realizirala Postavljanje mjerila u funkciji evaluacije reforme osnovne škole. U istraživanju je sudjelovalo 2096 učenika iz 79 osnovnih škola, te 88 nastavnika bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika. Na temelju obrađenih podataka definirana je referentna točka, odnosno definirani su nivoi učeničkih postignuća za bosanski, hrvatski i srpski jezik na kraju osnovne osmogodišnje/devetogodišnje škole.

OSCE uz suradnju sa Agencijom za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje oformio je početkom 2011. godine Odbor za reformu nastave historije/povijesti/istorije u Bosni i Hercegovini, koji je do sad napravio analizu Nastavnih planova i programa nastavnog predmeta historije/povijesti/istorije u Bosni i Hercegovini na nivou osnovne škole i finalizirao dokument „Ishodi učenja za VI, VII, VIII i IX razred devetogodišnje osnovne škole i preporuke za nastavu historije/povijesti/istorije“ koji je upućen ministarstvima obrazovanja. Također su, izrađeni testni zadaci i provedeno prvo pilot testiranje za učenike V razreda osmogodišnje i VI razreda devetogodišnje osnovne škole. Dosadašnji rad Odbora predstavljen je u januaru/siječnju 2013. godine ministarstvima obrazovanja i pedagoškim zavodima u

Bosni i Hercegovini. Sljedeći korak Odbora jeste testiranje učenika VI i IX razreda devetogodišnje osnovne škole kako bi se uspostavili standardi učeničkih postignuća za navedene razrede.

Potpuna realizacija ove mjere trebala bi prekinuti takozvanu politiku „dvije škole pod jednim krovom“ što je veoma kompleksno pitanje. Rješavanje ovog pitanja podrazumijeva, s jedne strane punu implementaciju principa nediskriminacije učenika po bilo kom osnovu, a s druge strane punu implementaciju prava na obrazovanje na maternjem jeziku. Maternji jezik, je jedan od glavnih činilaca identiteta jednog naroda i njegove kulture.

5. Na području Bosne i Hercegovine provode se kontinuirano primjerene stručne obuke nastavnog osoblja u kontinuitetu po pitanju cjeloživotnog učenja za dodatno stručno-didaktičko i tehničko obrazovanje nastavnika i stvaranje uvjeta za osnivanje i razvoj osnovnih škola za posebne namjene (muzičke škole, baletne itd.).

6. Štampanje i distribucija besplatnih udžbenika i priručnika i oslobađanje djece i roditelja od svih vidova dodatnog financiranja u svojstvu osiguranja budžetskih sredstava za osiguranje besplatnog osnovnog obrazovanja se ne implementira u potpunosti iako je određeno zakonom.

7. Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje BiH je izradila Etički kodeks za sve osnovne škole u Bosni i Hercegovini. Kodeks je nastao unutar projekta "Razvoj sistema praćenja kvalitete u obrazovanju etičkog kodeksa i indikatora interkulturalnog i inkluzivnog obrazovanja", a u okviru pružanja tehničke pomoći pri razvoju interkulturalnog etičkog kodeksa za nastavnike i učenike u osnovnom obrazovanju. Ovaj kodeks omogućuje instituciji definiranje etičkog ponašanja kao obvezujućeg za profesiju, kao i pravno reguliranje njegove upotrebe u cilju postizanja visokih standarda. Kodeks definira prihvatljivo ponašanje kao skup standarda kojeg se treba pridržavati u praksi. Etički kodeks odnosi se na sve osnovne škole u Bosni i Hercegovini i njegovo provođenje i poštivanje je obavezno za sve članove školske zajednice.

8. Mjera uvođenja u nastavne planove i programe srednjih škola u redovite predmete elemenata kao što su ljudska prava, obitelj i obiteljski odnosi gdje je akcent stavljen na odgovorno roditeljstvo, ravnopravnost spolova i umijeće komunikacije implementira se integriranjem u sadržaju rada odjelskih zajednica, kroz rad stručni suradnika u školama, kroz rad vijeća roditelja škole, kao i kroz provođenje određenih izvannastavnih aktivnosti. No, uvođenje redovnih predmeta koje nalaže ova mjera je izostalo.

Kad je u pitanju osnovno i srednje obrazovanje, bez obzira što se ne odnosi na predložene mjere, daju se sljedeće informacije.

Srednje strukovno obrazovanje, prema podacima kojima se raspolaže (UNESCO Institut za statistiku, 2012.) najviše mladih ljudi se upisuje u strukovne škole (80%), što je vrlo blizu evropskog prosjeka.

U toku reforme srednjeg strukovnog obrazovanja (kroz projekte Evropske unije) radilo se i na modernizaciji nastavnih planova i programa kao i na obučavanju nastavnika. Danas, zahvaljujući uvođenju modularne metodologije u nastavne planove i programe srednjih strukovnih škola omogućena je veća fleksibilnost, mobilnost kao i osiguranje primjene cjeloživotnog učenja. Više od 50% srednjih strukovnih škola u BiH koristi ovu metodologiju. U Republici Srpskoj od školske 2003/04 godine sve škole primjenjuju ovu vrstu nastavnih planova i programa. Također, oko 3000 nastavnika je obučeno novim pristupima u nastavi u strukovnim školama.

Ministarstvo civilnih poslova BiH je u junu/lipnju 2012. godine pripremlilo Informaciju o provedbi Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 18/03), a osnovni zaključak je sljedeći: Cilj je daljnja modernizacija i podizanje kvaliteta obveznog obrazovanja koje će omogućiti puni razvoj svakog pojedinca, završavanje obveznog obrazovanja u devetogodišnjem trajanju, kao i nastavak školovanja. Da bi se ostvario opći cilj prema „Strateškim pravcima razvoja obrazovanja u BiH sa planom implementacije 2008 – 2015“, nužno je prije svega provesti evaluaciju primjene devetogodišnjeg obveznog obrazovanja, pripremiti plan aktivnosti za smanjenje prekida i napuštanja obveznog osnovnog školovanja, uvesti eksterno vrednovanje u svim osnovnim školama, razviti nastavne planove i programe za sve razrede/predmete devetogodišnjeg obveznog obrazovanja, usvojiti pedagoške standarde i normative, te smanjiti stopu prekida školovanja na 7,5%. I u konačnici, povećanjem upisa i završavanja obveznog obrazovanja na 100%, uvođenjem jednog stranog jezika u nižim razredima osnovne škole, najkasnije od trećeg razreda, a u višim razredima i drugog stranog jezika, najkasnije od sedmog razreda, minimalnim stupnjem osposobljenosti ravnatelja osnovnih škola za rukovođenje odgojno-obrazovnom ustanovom mogli bi ispuniti naš konačan cilj tj. integraciju bosanskohercegovačkog obrazovanja u tzv. evropski prostor obrazovanja.

Zaključak: Nastaviti sa aktivnostima na implementaciji predviđenih mjera kako bi se postigao 100%-tni obuhvat djece osnovnim obrazovanjem. Naročito je važna implementacija mjere 4. koja je planirana u Akcionom planu za djecu kako bi se izbjegla segregacija djece u školama i implementirale preporuke nadležnih Komiteta.⁵

⁵ (Komitet o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, 2005.; UPR, 2010., ECRI 2011.), a posebno Komiteta za prava djeteta, 2012. - preporuka broj 30. koja glasi: u skladu sa članom 2. Konvencije, Komitet Državu članicu poziva da odmah prekine segregaciju djece u školama na osnovu nacionalnosti prekidajući takozvanu politiku "dvije škole pod jednim krovom" i jednonacionalnih škola i na taj način osigura odgovarajuće mjere podrške i pravilno obučene obrazovne kadrove kako bi se olakšala etnička raznolikost i integracija u školama.

Poduzimanjem aktivnosti na realizaciji ove mjere bi pomoglo da mnoga pitanja i problemi u praksi budu riješena na zadovoljavajući način, a između ostalog tu su i upotreba jezika i pisma u nastavnom procesu.

Visoko obrazovanje

Podcilj 3. Osigurati da se na nepedagoškim fakultetima uvedu grupe pedagoško-metodičkih predmeta za osposobljavanje tih kadrova za rad sa djecom.

Mjera 1. Dopuniti nastavne planove i programa na nastavničkim fakultetima uvođenjem grupe pedagoško-metodičkih predmeta, a za osposobljavanje budućih kadrova sa tih fakulteta za rad sa djecom (npr. uvođenjem predmeta metodike nastave na medicinskom i drugim fakultetima, odnosno, predmeta posvećenih ljudskim pravima, s posebnim osvrtom na prava djeteta, nasilje nad djecom, nasilje u porodici, maloljetničkoj delinkvenciji na fakultetu kriminalističkih nauka, pravnim fakultetima, žurnalistici kao i drugim fakultetima iz kojih se mogu regrutirati stručnjaci za eventualni rad sa djecom).

Mjera 2. Promovirati profesije i stipendirati studente iz slabije razvijenih zajednica koji se odluče za studij – profesiju, koja nedostaje u sistemu društvene zaštite djece u njihovim općinama (logopedi, defektolozi i dr.)

Mjera 3. Uvođenje novih „postdiplomskih“ nastavnih planova i programa u skladu sa sistemom „cjeloživotnog obrazovanja“ za stručno usavršavanje već zaposlenih profesionalaca.

U cilju implementacije navedenih mjera realizirane su aktivnosti koje slijede:

1. Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Unsko-Sanskog kantona je pokrenulo inicijativu za racionalizaciju studijskih odsjeka i modernizaciju studijskih programa na Pedagoško fakultetu Univerziteta u Bihaću. Vlada Unsko-sanskog kantona je svojom odlukom broj: 03-017-2235/2012 od 13.12.2012. godine prihvatila inicijativu i zadužila Senat Univerziteta u Bihaću da u saradnji sa Ministarstvom izradi Elaborat, radi realizacije navedene inicijative. Realizacijom navedene inicijative se želi imati racionalnije organiziran Pedagoški fakultet, sa studijskim programima koji su primjereni potrebama društva i potrebama te interesima studenata, kojiim će se u značajnoj mjeri obuhvatiti i obrazovna područja navedena u ovoj mjeri. Sadržaj studijskih programa treba da obuhvati područja edukacije iz uže struke i područja pedagogije i metodike kojim će se budući nastavnici bolje pripremati za rad s učenicima.

Nastavni planovi i programi prvog ciklusa studija na studijskim programima na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Zenici imaju grupu pedagoško-metodičkih predmeta (Pedagogija, Metodika i didaktika). Nastavni planovi i programi studijskih programa drugog ciklusa studija na Filozofskom fakultetu imaju predmet Metodika. Nastavni plan i program prvog ciklusa studija na Zdravstvenom fakultetu Univerziteta u Zenici ima predmet Zdravstvena pedagogija. Nastavni plan i program prvog ciklusa studija na Pravnom fakultetu Univerziteta u Zenici ima

predmet Ljudska prava. Na Pravnom fakultetu Univerziteta u Zenici nema predmeta koji bi se isključivo bavio pitanjem zaštite prava djece, nasilja u porodici i nasilja nad djecom, kao i pitanjem maloljetničkog prijestupništva, ali se kriminalitet maloljetnika i njegovo prestupničko ponašanje adekvatno tretira u okviru predmeta Krivično pravo i Krivično procesno pravo. Iako nema predmeta koji bi obuhvatio zaštitu prava djece, nasilja u porodici i nasilja nad djecom, postoji projekcija da se pitanja prava djece uvste u predmete drugog i trećeg ciklusa studija. Kroz predmete bračnog prava, odnosno posebno predmete roditeljskog i starateljskog prava te krivičnog prava i materijalnog i procesnog prava djeci se posvećuje adekvatne pažnja i tretira njihov pravni status.

U Hercegovačko-neretvanskoj županiji svim fakultetima je preporučeno, a posebno nastavničkim, da u izmjenama i dopunama svojih planova i programa uvode pedagoško-metodičke predmete za osposobljavanje budućih kadrova sa tih fakulteta za rad sa djecom, s posebnim osvrtom na prava djeteta, nasilje nad djecom, nasilje u porodici, maloljetničku delikvenciju i druge oblasti koje su od bitnog značaja za rad sa djecom.

Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Bosansko-podrinjskog kantona Goražde nema u svojoj nadležnosti visokoškolske ustanove, tako da nije moguće realizirati ovu mjeru.

U Županiji Posavskoj/Posavski kanton nisu poduzimane aktivnosti u periodu 2011. – 2012. godine, kje bi doprinijele realizaciji mjera predviđenih Akcionim planom, zbog nedostatka finansijskih sredstava.

Prema zakonu o visokom obrazovanju u Tuzlanskom kantonu, ova mjera kao i ostale tri, spadaju u nadležnost visokoškolskih ustanova. U ovom kantonu nije bilo izmjena nastavnih planova i programa kako bi se uveli pedagoško-metodički predmeti na fakultete koji nisu nastavnički.

Nadležno ministarstvo Srednjobosanskog kantona daje informaciju da će sugerirati fakultetima kojima je sjedište na području Kantona da u nastavne planove i programe ugrade grupu pedagoško – metodičkih predmeta u cilju osposobljavanja budućih kadrova za rad sa djecom.

Prema informacijama dobivenim iz Županije Zapadnohercegovačke/Zapadnohercegovački kanton, Sveučilište u Mostaru surađuje na provedbi mjera 1, 2 i 3 sa nadležnim ministarstvom.

Prema navodima Ministarstva obrazovanja, nauku i mlade Kantona Sarajevo, ispred Ministarstva bit će upućena inicijativa odgovarajućim fakultetima Univerziteta u Sarajevu da se razmotri mogućnost izmjena i dopuna nastavnih planova i programa.

Iz ministarstva znanosti, prosvjete, kulture i športa Kantona 10 ističu da su prve tri mjere u nadležnosti Sveučilišta u Mostaru.

U svrhu rada u nastavi u Republici Srpskoj, kako se navodi iz Ministarstva, diplomirani studenti različitih zanimanja mogu polagati pedagošku grupu predmeta (Metodika nastave, Pedagogija) i na taj način steći nužna znanja, vještine i kompetencije za rad u školama. Kada

je u pitanju dopuna nastavnih planova i predmetima koji se spominju ovom mjerom, iz Ministarstva se također navodi da ne posjeduju takve informacije jer, u skladu sa Zakonom o visokom obrazovanju, visokoškolske ustanove nisu dužne podnositi zahtjev za licenciranje izmjene studijskih programa, ukoliko su te izmjene do 20 ECTS bodova.

Odjeljenje za obrazovanje Brčko distrikta BiH nema nadležnosti vezanih za sadržaj NPP fakulteta.

2. Kroz sistem redovnog stipendiranja učenika i studenata Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta USK u dobroj mjeri omogućava realizaciju ove mjere.

U Tuzlanskom kantonu Ministarstvo za boračka pitanja dodjeljuje stipendije za studente pripadnike boračke populacije.

S obzirom da su u Akcionom planu za mlade kao realizator ove mjere predviđene općine-lokalne zajednice, Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport ZDK ne raspolaže informacijom o stipendiranju studenata iz slabije razvijenih zajednica koji se odluče na profesiju koja nedostaje u sistemu društvene zaštite djece u njihovim općinama. Na evidenciji Službe za zapošljavanje ZDK u novembru 2012. godine bilo je šest logopeda i osam defektologa.

Kriterijima za dodjelu studentskih kredita studentima koji studiraju na prostoru Bosne i Hercegovine, a koji dodjeljuje Vlada Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, za svaku studijsku godinu daje se prednost studentima koji studiraju na tehničkim i nastavničkim fakultetima, kao i studentima iz slabije razvijenih zajednica koji se odluče za studij- profesiju koja nedostaje u sistemu društvene zaštite djece u njihovim općinama.

Svake godine u HNŽ/K u procesu izbora deficitarnih zanimanja kao jednog od kriterija za dobijanje stipendija ili subvencioniranja smještaja studenata u studentske domove, vodi se računa da se izabere studij koji nedostaje u sistemu društvene zaštite djece.

U Županiji Zapadnohercegovačkoj/Zapadnohercegovački kanton studenti deficitarnih zanimanja (logopedi, defektolozi, matematičari, fizičari itd.) stipendiraju se još od 2007. godine.

Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo će u suradnji sa akademskom zajednicom, u narednom periodu, poduzimati aktivnosti u cilju promocije profesija koje nedostaju u sistemu društvene zaštite u općinama i slabije razvijenim zajednicama.

Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske od 2008. godine pomaže studentima deficitarnih zanimanja na način da se izdvajaju sredstva za kupovinu udžbenika i sredstava za mjesečnu novčanu pomoć studentima koji se odluče upisati programe za školovanje deficitarnih zanimanja. U 2011. godini, vršila se isplata za 731 studenta deficitarnih zanimanja, u toku druge i treće godine studija, dok se u toku 2012. godine stipendirao 471 student, u toku druge, treće i četvrte godine studija.

U sklopu Odluke o kriterijima i načinu dodjele stipendija redovnim studentima Distrikta Brčko BiH obuhvaćeni su i kriterijumi koji se odnose na deficitarna zanimanja i socijalno-ekonomski status.

3. U skladu sa gore navedenom inicijativom, formiranjem Odsjeka za pedagogiju i andragogiju i smjera: pedagogija i andragogija na Pedagoškom fakultetu u Bihaću - USK, počelo se sa obrazovanjem stručnjaka koji se planiraju baviti obrazovnim radom sa odraslima. ovaj fakultet će obrazovati stručnjake koji će se baviti obrazovnim radom sa odraslima. Iz nadležnog ministarstva Unsko-sanskog kantona ističu da navedeni fakultet treba da postane institucija koja će poticati na realizaciju programa obrazovanja odraslih i cjeloživotnog obrazovanja na svim obrazovnim nivoima.

Kada su u pitanju nastavni planovi i programi drugog ciklusa visokog obrazovanja u Tuzlanskom kantonu, primjenjuju se novi nastavni planovi i programi koji su usmjereni na sticanje novih znanja u određenoj naučnoj oblasti.

Nastavni planovi i programi postdiplomskih studija po starom sistemu, kao i nastavni planovi i programi studijskih programa drugog ciklusa studija na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Zenici sadržavaju predmet Metodika. Također, na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Zenici omogućeno je sticanje dopunskog pedagoško-psihološkog obrazovanja, odnosno stručnog usavršavanja za nastavnike osnovnih i srednjih škola, koji nisu završili nastavničke fakultete.

Iz Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Srednjobosanskog kantona informiraju da se u relevantnim dokumentima iz oblasti obrazovanja naglašava značaj i neophodnost sistema cjeloživotnog obrazovanja.

U Hercegovačko-neretvanskoj županiji/kantonu, osim preporuke fakultetima da kod uvođenja postdiplomskih studija vode računa o stručnom usavršavanju već zaposlenih profesionalaca, javne školske ustanove imaju uspostavljene kancelarije koje se bave promoviranjem kako dodiplomskih tako i postdiplomskih studija u okviru cjeloživotnog učenja.

U suradnji sa Univerzitetom u Sarajevu, kao javnom visokoškolskom ustanovom, Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo će, inicirati aktivnosti u cilju uvođenja „postdiplomsih studija“ na kojima se realiziraju studijski programi u skladu sa sistemom „cjeloživotnog obrazovanja“.

Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Bosansko-podrinjskog kantona Goražde nema u svojoj nadležnosti visokoškolske ustanove, tako da nije moguće realizirati ni ovu mjeru.

Osim preporuke fakultetima da kod uvođenja postdiplomskih studija vode računa o stručnom usavršavanju već zaposlenih profesionalaca javne visokoškolske ustanove imaju uspostavljene kancelarije koje se bave promoviranjem kako dodiplomskih, tako i postdiplomskih studiju u okviru cjeloživotnog učenja.

Nekoliko visokoškolskih ustanova u Republici Srpskoj ponudilo je programe cjeloživotnog učenja pripadnicima starije životne dobi, kao i studentima koji žele steći dodatno znanje, vještine i kompetencije za rad u struci. Ovaj koncept se u ovom entitetu tek razvija i još uvijek nije dostigao nivo na kojem bi ovako stečene kompetencije bile formalno priznate pri zapošljavanju ili nastavku obrazovanja.

Odjel za obrazovanje Distrikta Brčko BiH nema uticaj na organizaciju postdiplomskih studija nastavničkih fakulteta. U sklopu programa stručnog usavršavanja Pedagoške institucije provodi se stručno usavršavanje već zaposlenih profesionalaca kao svojevrsan doprinos cjeloživotnom učenju. Postdiplomsko obrazovanje, u skladu sa sistemom cjeloživotnog učenja, ne predstavlja izraz definiranih potreba nego izraz aktivnosti i potreba pojedinca, navodi se iz Odjela za obrazovanje Distrikta Brčko BiH.

Zaključak: Nastaviti sa dosljednom primjenom navedenih mjera u cilju osiguranja da se na nepedagoškim fakultetima uvedu grupe pedagoško-metodičkih predmeta za osposobljavanje tih kadrova za rad sa djecom.

3. Socijalna zaštita

Posebni cilj: Osigurati veću dostupnost i kvalitet usluga socijalne i dječije zaštite uz ujednačavanje ostvarivanja prava na području cijele Bosne i Hercegovine.

U skladu sa ovim posebnim ciljem, u Akcionom planu je predviđeno petnaest (15) mjera.

Mjera 1. Uspostavljanje fonda za dječiju zaštitu F BiH, koji bi se prvenstveno bavio razvojem dječije zaštite, kao i dalje jačanje kapaciteta Fonda dječije zaštite RS-a.

Mjera 2. Neophodno je usvojiti izrađene nove zakone o socijalnoj zaštiti koji predviđaju nova konceptualna rješenja u oblasti organizovanja, funkcioniranja i finansiranja sistema socijalne zaštite, i usaglasiti zakonske i podzakonske akte u različitim oblastima koje direktno ili indirektno tretiraju oblast socijalne, porodične i dječije zaštite i njenih aktera sa novim rješenjima u Zakonu o socijalnoj zaštiti.

Mjera 3. U Federaciji BiH raditi na usvajanju posebnog zakona o zaštiti porodice s djecom.

Mjera 4. Ujednačiti i povećati finansijske iznose prava korisnika, naročito porodica s djecom i osigurati dodatni izvor prihoda i mehanizme usklađivanja visine iznosa sa rastom životnih troškova kako korisnici ne bi došli u situaciju da primanja koja dobivaju imaju samo simbolički značaj.

Mjera 5. Ojačati ulogu i kapacitet (ljudski resursi, tehnička opremljenost i poboljšanje uvjeta rada u ustanovama socijalne i dječije zaštite) centara za socijalni rad i kontinuirano provoditi dodatne edukacije stručnih radnika i zapošljavati visokoobrazovane stručnjake.

Mjera 6. Promovirati budžetiranje za djecu kao princip funkcionalnog planiranja postojećih

resursa na općinskom, kantonalnom, entitetskom i DB nivou.

Mjera 7. Uvesti nove modele i pristupe djelovanja u socijalnoj, porodičnoj i dječijoj zaštiti kroz uvođenje usluga kao oblika ostvarivanja prava, te nove metodologije rada u centrima za socijalni rad, posebno favorizirati „terenski rad“ kao osnovu efikasnog funkcioniranja i pristupa djece uslugama i pravima iz socijalne zaštite.

Mjera 8. Nastaviti sa razvijanjem modela vaninstitucionalnog zbrinjavanja djece bez roditeljskog staranja u saradnji sa lokalnom zajednicom, uz uključivanje rada nevladinog i privatnog sektora i promoviranje hraniteljstva kao oblika zbrinjavanja djece.

Mjera 9. Aktualizirati sistem „proširenih prava“ u socijalnoj i dječijoj zaštiti kao koncept adekvatnog odgovora lokalnih zajednica za specifičnosti potreba socijalne zaštite na području njihove nadležnosti, posebno u domenu zaštite djece, i to kroz dnevne centre za djecu sa posebnim potrebama, porodične oblike zbrinjavanja djece bez roditeljskog staranja, kao i podrška djeci koja su žrtve nasilja, trgovine i korisnici psihoaktivnih supstanci.

Mjera 10. Raditi na jačanju mješovitog pristupa u socijalnoj i dječijoj zaštiti kroz jačanje kapaciteta, a time i standardizacije uloge nevladinog i privatnog sektora u funkcioniranju oblasti socijalne i dječije zaštite.

Mjera 11. Prioritetno raditi na uspostavljanju jedinstvenih baza podataka korisnika na entitetskom i kantonalnom nivou u cilju stvaranja adekvatnih uvjeta i pretpostavki za efikasno provođenje, praćenje i planiranje aktivnosti socijalne i dječije zaštite na entitetskom, kantonalnom i lokalnom nivou, a u skladu sa zakonskim regulativama u entitetima, kantonima i DB.

Mjera 12. Utvrditi metodologiju za permanentno provođenje stručnog i inspeksijskog nadzora na nivou entiteta, kantona i DB. Pored stručnog nadzora od strane ministarstava, raditi na kontinuiranoj stručnoj podršci zaposlenim u ustanovama socijalne i dječije zaštite.

Mjera 13. Izraditi strateške dokumente i akcione planove za djelovanje u raznim oblastima socijalne i dječije zaštite kao što su: društvena briga o djeci bez roditeljskog staranja, mladima pod rizičnim ponašanjima, licima sa invaliditetom, žrtvama nasilja u porodici, žrtvama trgovine i višečlanim porodicama i dr.

Mjera 14. Jačati međusektorsku saradnju (posebno sa zdravstvom, obrazovanjem i unutrašnjim poslovima), jer većina novonastalih ali i „starih“ problema u oblasti socijalne i dječije zaštite imaju uzročno-posljedičnu vezu sa djelovanjima u tim sistemima. Oblast zaštite djece sa posebnim potrebama, oblast zaštite lica (djece) sa invaliditetom, oblast rehabilitacije, oblast rizičnih ponašanja mladih, oblast ranog razvoja djece, oblast planiranja porodice i dr., su oblasti koje podrazumijevaju zajedničko multisektorsko djelovanje.

Mjera 15. Uspostaviti stručne standarde rada i kriterije djelovanja kako bi se podigao nivo kvalitete usluga namijenjen korisnicima socijalne i dječije zaštite usklađene sa međunarodnim standardima u ovoj oblasti.

U cilju implementacije navedenih mjera realizirane su aktivnosti koje slijede:

1. U Federaciji BiH nije uspostavljen Fond za dječiju zaštitu, a koji bi se prvenstveno bavio razvojem dječije zaštite.

U Republici Srpskoj Javni fond za dječiju zaštitu ima kontinuirane finansijske resurse, koji su definisani Zakonom o budžetskom sistemu Republike Srpske, Dokumentom okvirnog budžeta i godišnjim Finansijskim planom Fonda.

Budžetske izvore prihoda predstavljaju: doprinosi na lična primanja, naknade i prihodi osiguranika za obavezno osiguranje, prihodi od kamata na novčana sredstva i bankovnim računima izvan sistema trezora i transfer od Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite.

Pored ovih prihoda Vlada Republike Srpske izdvaja grant za dječiju zaštitu u iznosu od 2.000.000,00 km preko Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite, a preko Ministarstva porodice, omladine i sporta, obezbjeđuje grant u iznosu od 1.000.000 km za trećerođenu i četvrtorođenu djecu u porodici u tekućoj godini.

U Brčko distriktu nije uspostavljen Fond zadječiju zaštitu koji bi se prvenstveno bavio razvojem dječije zaštite, ali u organizaciji rada Pododjeljenja za socijalnu zaštitu Brčko distrikta Bosne i Hercegovine postoji Služba dječije zaštite koja se bavi poslovima i razvojem dječije zaštite.

2. U Federaciji BiH u okviru procesa reforme socijalne zaštite, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike intenzivno radi na izradi teksta novog zakona o osnovama socijalne zaštite i teksta Zakona o zaštiti porodice s djecom. Novim zakonom o osnovama socijalne zaštite nastoji se definisati i obezbijediti minimalna materijalna sigurnost pojedinaca i porodice u zadovoljavanju osnovnih životnih potreba, omogućiti dostupnost i jednakost usluga i prava u socijalnoj zaštiti, definisati uslove za razvoj usluga socijalne zaštite u Federaciji BiH, stvoriti jednake mogućnosti pojedinaca za samostalan život i aktivno učešće u zajednici, unaprijediti i očuvati porodične odnose i podsticati porodičnu solidarnost, prevenirati i otkloniti posljedice zlostavljanja, zanemarivanja i eksploatacije.

Nadalje, vezano za reformske aktivnosti zaštite porodice sa djecom, novim Zakonom o zaštiti porodice sa djecom želi se ujednačiti ostvarivanje osnovnog paketa prava porodice sa djecom u njegovim minimalnim iznosima na prostoru cijele Federacije BiH.

U Republici Srpskoj Zakonom o socijalnoj zaštiti („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 37/12) koji je stupio na snagu 05.05.2012. godine, uređen je sistem socijalne zaštite, nosioci, korisnici, postupak i uslovi za ostvarivanje prava, djelatnost ustanova, nadzor i druga pitanja vezana za funkcionisanje i ostvarivanje socijalne zaštite građana.

Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite priprema set podzakonskih akata koji će definisati bliže uslove za osnivanje ustanova socijalne zaštite, bliže uslove za bavljenje hraniteljstvom i pružanjem usluge pomoći i njege u kući, usluge dnevnog zbrinjavanja, te pravilnika o utvrđivanju sposobnosti lica u postupku ostvarivanja prava iz socijalne zaštite i utvrđivanju funkcionalnog stanja korisnika, pravilnik o procjeni potreba i usmjeravanju djece i omladine sa smetnjama u razvoju.

U Brčko distriku BiH pripremljen je nacrt novog Zakona o socijalnoj i dječijoj zaštiti. U proceduru usvajanja trebao bi ući u prvom kvartalu 2013. godine.

3. U okviru reforme socijalne zaštite u Federaciji BiH u toku je izrada Zakona o zaštiti porodice sa djecom, u čiji proces su uključena sva nadležna kantonalna ministarstva.

Novim Zakonom o zaštiti porodice sa djecom želi se ujednačiti ostvarivanje osnovnog paketa prava porodice s djecom u njegovim minimalnim iznosima na prostoru cijele F BiH, čime će se ukloniti postojeća diskriminacija korisnika dječije zaštite po osnovu teritorijalnog principa.

4. Nadležno Federalno ministarstvo nije dalo odgovor o provedbi mjere, a resorna kantonalna ministarstva su dala sljedeće odgovore:

Kanton Sarajevo - Iznosi materijalnih prava za korisnike iz oblasti zaštite porodice sa djecom utvrđeni su Zakonom o o socijalnoj zaštiti, zaštiti porodice sa djecom i zaštiti civilnih žrtava rata i u posljednje dvije godine nisu usklađivani sa povećanjem troškova života, ali su novčane naknade po ovom osnovu redovno mjesečno isplaćivane korisnicima.

Tuzlanski kanton - Na osnovu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rada i zaštiti porodice sa djecom Tuzlanskog kantona („Službene novine TK“ broj: 17/11), koji se primjenjuje od 01.04.2012. godine, pravo na dječiji dodatak obezbjeđuje se porodici čiji mjesečni prihod po članu domaćinstva ne prelazi iznos od 15% prosječne plate.

Iznos dječijeg dodatka za svaku kalendarsku godinu utvrđuje Vlada Kantona posebnom odlukom, najkasnije 30 dana od dana donošenja Budžeta Kantona u visini od 2,5 do 5% prosječne plate iz prethodne kalendarske godine, izuzimajući porodice sa troje i više djece za koje iznos dječijeg dodatka ne može biti manji od 5% prosječne plate. Prioritet u ostvarivanju prava iz prethodnog stava ovog člana imaju djeca iz porodica u kojim mjesečni prihod po članu domaćinstva ne prelazi 7% prosječne plate, dok su o 01.04.2012. godine prioritet imala djeca nezaposlenih roditelja. Cilj navedenih zakonskih izmjena je doprinos unapređenju položaja porodica sa djecom.

Ze-Do kanton - Prema Zakonu o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom („Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, br. 13/07 i 13/11, u daljem tekstu „Kantonalni zakon“), naknade i prava porodice sa djecom se utvrđuju procentualno u odnosu na prosječnu plaću Kantona. Kako bi se osigurala redovna isplata naknada na osnovu Zakona o načinu ostvarivanja ušteta u Federaciji BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj: 50/09), od septembra 2009. godine iznosi naknada su redovno isplaćivani i umanjeni prema budžetskim mogućnostima Zeničko-dobojskog kantona. Tokom 2012. godine, Uputstvom o načinu utvrđivanja i trebovanja novčanih naknada korisnicima prava iz socijalne zaštite i zaštite porodice sa djecom, iznosi naknada su usklađeni sa zakonom za prava na stalnu novčanu pomoć i smještaj u drugu porodicu, dok su prava na dječiji dodatak i naknade

zaposlenih i nezaposlenih porodilja isplaćuju redovno u umanjenom iznosu od 10% do 20%. Tokom 2012. godine predviđena su izdvajanja sredstava za korisnike prava iz socijalne zaštite i dječije zaštite, i to:

- stalna novčana pomoć, u ukupnom iznosu 1.050.000,00 KM za oko 1226 korisnika,
- smještaj u drugu porodicu, u ukupnom iznosu 190.000,00 KM za oko 101 korisnika,
- naknada za porodiljsko odsustvo, u ukupnom iznosu 6.992.657,00 KM za oko 980 korisnika,
- novčana pomoć za nezaposlene porodilje, u ukupnom iznosu 153.360,00 KM za oko 1130 korisnika,
- pomoć u prehrani djeteta do 6 mjeseci i dodatna ishrana za majke dojilje, u ukupnom iznosu 322.850,00 KM za oko 1130 korisnika,
- jednokratna pomoć za opremi novorođenog djeteta, u ukupnom iznosu 100.628,00 KM za oko 1130 korisnika,
- dodatak na djecu, u ukupnom iznosu 3.413.865,00 za oko 23844 djece.

Hercegovačko-neretvanski kanton - Iznosi materijalnih prava za korisnike iz oblasti zaštite obitelji sa djecom su usklađivani sa povećanjem troškova života (smještaj u drugu obitelj), a novčane naknade su redovno mjesečno isplaćivane korisnicima (jednokratne novčane pomoći za opremu novorođenog djeteta).

Za FBiH podatke su dostavila samo četiri gore navedena kantona.

Genealno se može **zaključiti** da prava korisnika naročito porodica sa djecom nisu usklađivana sa rastom životnih troškova.

Republika Srpska - Finansijski iznosi dva najznačajnija novčana davanja iz socijalne zaštite, donošenjem novog Zakona, povećani su na način da se pravo na novčanu pomoć i pravo na dodatak za pomoć i njegu drugog lica ne isplaćuju u fiksnom iznosu nego su uslovljeni visinom prosječne neto plate. Naime, osnovica za utvrđivanje visine novčane pomoći i dodatka za pomoć i njegu drugog lica je prosječna neto plata u Republici Srpskoj, ostvarena u prethodnoj godini. Prema Zakonu o socijalnoj zaštiti u budžetu Republike obezbjeđuju se sredstva za sufinansiranje ova dva prava u visini od 50% iznosa utvrđenog u članu 23. i 24. Zakona.

U periodu od juna do novembra Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite je sufinansiralo pravo na novčanu pomoć, dodatak za pomoć i njegu drugog lica i zdravstveno osiguranje korisnika ovih prava u iznosu od 6.363.635,64 KM.

Brčko distrikt- Iznos dječijeg dodatka u Brčko distriktu BiH je 10% od prosječne plate u Brčko distriktu BiH ostvarene u prethodnom mjesecu, a za djecu bez roditeljskog staranja, djecu sa posebnim potrebama i djecu čiji je roditelj ili roditelji osobe sa invaliditetom lica više od 60% dječiji dodatak se uvećava za 50%.

5. U skladu sa aktivnostima Vijeća Evrope za poboljšanje stanja lica sa invaliditetom i primjenom Preporuke Rec (2006)5 Komiteta ministara država članica Vijeća Evrope, u vezi sa Akcionim planom Vijeća Evrope za promovisanje i puno učešće osoba sa invaliditetom u

društvu: unapređenje kvaliteta života osoba sa invaliditetom u Evropi 2006-2015, Vijeće Evrope je organiziralo Trening za socijalne radnike koji rade sa osobama sa invaliditetom u Bosni i Hercegovini. Trening je održan 20-22 juni 2012 godine u Sarajevu, a suorganizator i domaćin treninga je bilo Ministarstvo civilnih poslova BiH.

Ovaj trening je početna obuka za socijalne radnike koji rade sa osobama sa invaliditetom, uz pristup invaliditetu temeljen na ljudskim pravima. Učesnici su stekli znanja iz sektora socijalne zaštite kako je usaglašeno u Osnovnim ciljevima edukacije o evropskoj socijalnoj zaštiti (BESCLO) što je potrebno za sticanje Evropskog sertifikata za socijalnu zaštitu (ECC).

Nadležno Federalno ministarstvo nije dalo odgovor o provedbi mjere, a resorna kantonalna ministarstva su dala sljedeće odgovore:

Resorno ministarstvo Kantona Sarajevo podržava sve aktivnosti koje su usmjerene na poboljšanje kvaliteta rada ustanova koje se bave socijalnom i zaštitom djece, a posebno u segmentu koji se odnosi na ulaganje u ljudske resurse i poboljšanje uslova rada. Takođe smatraju bitnim istaći da uposlenici ovih ustanova prisustvuju edukacijama i usvajanju znanja koja su im potrebna u njihovom radu.

U Tuzlanskom Kantonu realizirane su aktivnosti na unaprjeđenju kvaliteta usluga socijalne zaštite i uslova rada u centrima za socijalni rad. U cilju unapređenja kvaliteta usluga socijalne zaštite korisnika i uslova rada u centrima za socijalni rad realizirane su sljedeće aktivnosti: izvršen je obilazak svih 13 centara od strane Ministra i saradnika, izvršen stručni nadzor od strane ovlaštene stručne Komisije Ministarstva, organiziran sastanak sa načelnicima općina i posjete istim, organizirana radionica za načelnike općina i direktore centara i dostavljeni izvještaji o stručnom nadzoru za svaki centar i dostavljena informacija o izvršenom nadzoru sa prijedlogom mjera načelnicima općina.

Kao rezultat navedenih aktivnosti već su nastupile ili se u ovoj godini očekuju povećanje budžeta, prostorne i kadrovske i promjene u centrima za socijalni rad u Gračanici, Živinicama, Tuzli, Sapni i Banovićima, ali se pomaci očekuju i u drugim centrima.

Na području Zeničko-dobojskog kantona osnivači centara za socijalni rad su općine i kao osnivači obezbjeđuju pretpostavke za rad centara. U skladu sa budžetskim mogućnostima resorno kantonalno ministarstvo kontinuirano daje finansijsku podršku za poboljšanje uslova rada u centrima i kvaliteta usluga za korisnika prava iz socijalne zaštite, te podržava projekte i aktivnosti koje su od značaja za stručno osposobljavanje i edukaciju zaposlenika centara za socijalni rad.

U BPK Goražde vrši se kontinuirana edukacija svih stručnih radnika, a provodi se u okviru edukativnih programa i projekata, odnosno u skladu sa propisima sa stručno usavršavanje, te u okviru saradnje sa nevladinim organizacijama.

Srednjobosanski Kanton je dao odgovor da su općine osnivači i financijeri centara za socijalni rad, te nadležno ministarstvo nema velikog uticaja pri prijemu novih stručnih kadrova i poboljšanja uvjeta rada centara. Ministarstvo zakonski utiče na rad centara iz domena bolje zakonske primjene i ostvarivanja prava korisnika.

Nadležno ministarstvo Hercegovačko –neretvanskog kantona podržava aktivnosti koje su usmjerene na poboljšanje kvalitete rada ustanova koje se bave socijalnom i zaštitom djece, a posebno u segmentu koji se odnosi na ulaganje u ljudske resurse i poboljšanja uvjeta rada, te omogućavanjem da uposleni ovih ustanova prisustvuju edukacijama iz oblasti dječije zaštite.

U Republici Srpskoj, a u okviru Projekta Podrška mrežama socijalne sigurnosti i zapošljavanju, koji Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite implementira uz podršku Svjetske Banke, u toku su aktivnosti na osnivanju centara za socijalni rad u lokalnim zajednicama u kojima centri nisu osnovani kao i jačanje tehničke i kadrovske opremljenosti centara za socijalni rad.

Iz datih odgovora oba entiteta može se jasno zaključiti da ni jedan odgovor ne zadovoljava kriterij postavljene mjere, odnosno, ni u jednom odgovoru nisu dati podaci o stvarnom jačanju uloge i kapaciteta centara za socijalni rad (ljudski resursi, tehnička opremljenost i poboljšanje uvjeta rada u ustanovama socijalne i dječije zaštite. Također, nisu dati podaci o broju uposlenih u centrima za socijalni rad, stručnoj kvalifikaciji i edukacijama prema broju korisnika.

Brčko distrikt nije dalo odgovor o provedbi ove mjere.

6. Za Federaciju BiH odgovor je dostavljen od Sarajevskog, Hercegovačko-Neretvanskog, Zeničko-Dobojskog Kantona i BPK Goražde. Prva tri kantona su dala odgovore bez konkretnih podataka i jedino je BPK Goražde dao podatke o iznosu sredstava planiranih za dječiju zaštitu.

Budžetska sredstva za dječiju zaštitu, odnosno cjelokupnu zaštitu porodice sa djecom na nivou BPK Goražde, planiraju se u okviru budžeta Kantonalnog centra za socijalni rad, kao kantonalne budžetske potrošačke jedinice. Važno je naglasiti da se u Zakonu o izvršavanju kantonalnog budžeta, beneficije za socijalnu i dječiju zaštitu nalaze u vrhu prioriteta, što dovoljno govori o promoviranju budžetiranja za djecu. Na godišnjem nivou samo za dječiju zaštitu, odnosno zaštitu porodice sa djecom iz kantonalnog budžeta izdvaja se oko 2 miliona KM, što čini 8% ukupnog budžeta BPK Goražde.

U Republici Srpskoj, a u skladu sa Finansijskim planom Javnog fonda za dječiju zaštitu za 2012. godinu, planirani su prihodi u ukupnom iznosu od 59.345.000 KM. Od toga je 56.500.000 KM iz doprinosa na lična primanja, naknade i prihode osiguranika za obavezno osiguranje, transfer od Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite RS je 2.000.000 KM, transfer Vlade Republike Srpske (preko Ministarstva porodice, omladine i sporta) za "Fond treće i četvrto dijete" je 750.000 KM, dok ostali prihodi iznose 95.000 KM.

Brčko distrikt nije dalo odgovor o provedbi ove mjere.

7. Ministarstvo civilnih poslova je u svojstvu koordinatora aktivnosti implementiralo projekat Jačanje sistema društvene zaštite i inkluzije djece u BiH (SPIS) uz podršku UNICEF-a u periodu od 2009-2012. godine kroz koji su izrađeni sljedeći dokumenti:

- Analiza funkcija unutar sistema socijalne zaštite i inkluzije djece u BiH – za sve upravne nivoe u BiH
- Studija o stanju ranjivih grupa djece, okvira politika djelovanja, strategija i zakona na kojima počivaju usluge socijalne zaštite i inkluzije djece u BiH,
- Prijedlog prioriteta za implementaciju Razvojne strategije RS i Strategije socijalne uključenosti za FBiH, iz perspektive socijalne zaštite i inkluzije djece.
- Smjernice za prepoznavanje socijalno isključenih kategorija djece u BiH (Dokument uradila stručna interesorna grupa uz koordinaciju Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH)
- Okvirna politika unaprjeđenja ranog rasta i razvoja djece u BiH
- Socijalna, porodična i dječija zaštita u Republici Srpskoj

Izgradnja i jačanje kapaciteta sistema su: vertikalna i horizontalna uvezanost svih relevantnih institucija uključenih u realizaciju projekta; općinski UO u 9 općina prerasli su u stalne Komisije za unapređenje dječije zaštite i inkluzije i otvoreno je 7 Centara za rani rast i razvoj djece (4 kroz SPIS).

Također, izrađene su politike unaprjeđenja ranog rasta i razvoja djece Federaciji BiH i Republike Srpske.

Provedene su obuke/treninzi sa svim uključenim akterima:

- UOE (UNCESCO, OECD, Eurostat statistika u obrazovanju),
- ESSPROS (Europski sistem integrisane statistike u socijalnoj zaštiti),
- DevInfo software-a i obuke u vezi sa monitoringom, evaluacijom, prikupljanjem i analizom podataka
- Održana četiri planirana treninga u vezi sa *izradom budžeta za djecu*.,

Rezultati u ciljanim općinama/opštinama u FBiH (Novi Grad Sarajevo, Livno, Sanski most, Novi Travnik i Stolac) i Republici Srpskoj (Laktaši, Bileća, Kotor Varoš, Novi Grad i Višegrad) su sljedeći:

- U deset SPIS općina/opština u Bosni i Hercegovini provedeni su projekti primjene referalnog modela socijalne zaštite i inkluzije sa fokusom na djecu sa posebnim potrebama, nasilju nad djecom i siromašnoj djeci.
- Svih deset općina/opština su usvojile dvogodišnje Akcione planove 2010.-2011. o unapređenju sistema socijalne zaštite i inkluzije.
- Programom su uvedeni modeli zasnovani na zajednici i na principima škole prijatelja djeteta, u cilju promocije većeg učešća djece, školskog osoblja i predstavnika zajednice u prevenciji rizika od malokalibarskog oružja, rada na pitanjima dječije

sigurnosti, te promociji inkluzivnog obrazovanja na nivou opštine. Koristeći PAR metodologiju razvijeno je deset akcionih planova.

- Školsko osoblje u SPIS općinama/opštinama sada može bolje odgovoriti individualnim potrebama učenika.
- U okviru posebno usmjerenih projekata na općinskom/opštinskom nivou (10 projekata), osim tehničke pomoći i usluga, obezbijeđena je nabavka opreme i renoviranje prostorija centara za socijalni rad, opremanje integriranih centara, savjetovališta, didaktička i sportska oprema u ukupnom iznosu od 102,000 KM (a prema iskazanim potrebama).

Nove općine/opštine u kojima se provode projektne aktivnosti, započete krajem 2012. godine (11 ciljanih općina/opština):

U Republici Srpskoj - Mrkonjić Grad, Prnjavor, Čelinac, Gacko i Derвента;

U Federaciji BiH - Posušje (**Zapadnohercegovački kanton**), Velika Kladuša (**Unsko-sanski kanton**), Tešanj (**Zeničko-dobojski kanton**), Gornji Vakuf/Uskoplje (**Srednjobosanski kanton**) i Kupres (**Livanjski kanton**); **Brčko distrikt**.

Opći cilj SPIS programa je bio unaprjeđenje sistema socijalne zaštite na svim nivoima vlasti jačanjem programskog okvira i kapaciteta za socijalnu zaštitu i inkluziju djece kojima raspoložu pružatelji socijalnih usluga, sa posebnim naglaskom na primjeni pristupa zasnovanog na potrebama i ljudskim pravima

Postignuti rezultati:

- Analiza provedbe i uticaja Zakona o dječijoj zaštiti Republike Srpske;
- Izrada pravilnika za ostvarivanje prava i standarde usluga za djecu i mlade u Republike Srpske;
- Situaciona analiza u oblasti socijalne zaštite, te zaštite porodice i djeteta u Bosni i Hercegovini u 2011. godini;
- Analiza potreba u oblasti socijalne i zdravstvene zaštite djece u Federaciji BiH i Brčko Distriktu BiH;
- Tehnička pomoć u reviziji nacrtu Zakona o zaštiti porodica sa djecom Federaciji BiH;
- Tehnička pomoć u reviziji nacrtu Zakona o socijalnoj zaštiti i minimumu socijalne sigurnosti Federacije BiH;
- Tehnička pomoć u pripremi pedagoških standarda za socijalne radnike u procesu pružanja usluga socijalne zaštite i inkluzije djece u školama u Republici Srpskoj;
- Konsultativni periodični sastanci po pitanju zaštite djeteta u BiH uz učešće svih nadležnih stručnih tijela na svim nivoima.

U Federaciji BiH nadležna ministarstva Kantona Sarajevo i Hercegovačko-neretvanskog kantona podržavaju uvođenje modela i pristupa djelovanja u socijalnoj i zaštiti porodice sa djecom u ustanovama koje se bave i pružaju usluge u ovim oblastima.

Nadležno ministarstvo Zeničko-dobojskog kantona i pored ograničenih materijalno-tehničkih i kadrovskih resursa, u saradnji sa centrima za socijalni rad, radi na metodologiji rada sa djecom i njihovim porodicama te kroz pružanje ovih usluga favorizuje terenski rad kao jednu od značajnih djelatnosti u socijalnom radu.

U Tuzlanskom kantonu, a na osnovu Analize stanja u oblasti socijalne zaštite sa programom mjera za preventivno djelovanje od septembra 2011. godine, podataka o zaštiti djece bez roditeljskog staranja (o djeci smještenoj u JU Dom za djecu bez roditeljskog staranja Tuzla, SOS Dječije selo, Gračanica, Fondacija „Selo mira“ Turija), i Analize primjene dokumeta Politike zaštite djece bez roditeljskog staranja i porodica pod rizikom od razdvajanja u Federaciji BiH 2006.-2016., intenzivirane su aktivnosti u cilju praćenja, unaprjeđenja i iznalaženja drugog odgovarajućeg oblika zaštite djece bez roditeljskog staranja.

Shodno obavezi centara za socijalni rad da, u skladu sa članom 42. Stav 2. I 3. Zakona o osnovama socijalne zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom F BiH („Službene Novine Federacije BiH“ broj: 36/99, 54/04, 39/06 i 14/09), a radi brige, zaštite, liječenja, fizičkog i mentalnog zdravlja, prati tretman lica na smještaju a posebno kada su u pitanju djeca, uvedena je obaveza centara da za svako tromjesečje dostavljaju informaciju o realizaciji plana zaštite za svako dijete, a u skladu sa pripremljenim obrascem za informaciju o praćenju zaštite djece.

U Republici Srpskoj, a u okviru Projekta „Jačanje sistema društvene zaštite i inkluzije djece u Bosni i Hercegovini (SPIS) koju je implementirao UNICEF u saradnji sa Ministarstvom zdravlja i socijalne zaštite, realizuju se posebno usmjereni projekti u pet opština u Republici Srpskoj i to: „Jačanje kapaciteta Centra za socijalni rad Čelinac u cilju unapređenja pružanja usluga djeci i omladini ometenoj u fizičkom i psihičkom razvoju i njihovim roditeljima u opštini Čelinac“; „Uspostava Dnevnog centra za djecu i omladinu ometenu u fizičkom i psihičkom razvoju u opštini Derventa“; „Jačanje kapaciteta Centra za socijalni rad Gacko u cilju unapređenja pružanja usluga djeci i omladini ometenoj u fizičkom i psihičkom razvoju i njihovim roditeljima u opštini Gacko“; „Podrška djeci i omladini ometenoj u fizičkom i psihičkom razvoju u opštini Mrkonjić Grad putem pružanja usluga Dnevnog centra i logopedskog tretmana“ i „Uspostava Dnevnog centra za djecu i omladinu ometenu u fizičkom i psihičkom razvoju u opštini Prnjavor“.

U okviru ovih posebno usmjerenih projekata u opštinama Derventa, Mrkonjić Grad i Prnjavor osnovani su dnevni centri za djecu i omladinu ometenu u fizičkom i psihičkom razvoju.

8. Nadležno ministarstvo Federacije BiH nije dalo odgovor o provedbi ove mjere, a nadležna kantonalna ministarstva su dala sljedeće odgovore:

Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i povratak Tuzlanskog kantona, JU Dom za djecu bez roditeljskog staranja u Tuzli i Hope and Homes for Children, od oktobra 2011. do aprila 2012. godine sproveli su detaljnu procjenu 64 djece smještene u Dom i njihovih 45 bioloških porodica, kao i procjenu potreba kantona za zbrinjavanje djece bez roditeljskog staranja u proteklih pet godina. Na osnovu ovih informacija, date su preporuke za dalje zbrinjavanje djece, uzimajući u obzir opredjeljenje države za deinstitucionalizaciju.

Naredne aktivnosti odvijat će se kroz projekat Transformacija JU Dom za djecu bez roditeljskog staranja u niz novih usluga koje će podržati odrastanje djece u porodicama (prva faza). Implementatori su također Hope and Homes for Children, Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i povratak Tuzlanskog kantona (Ministarstvo) i JU Dom za djecu bez roditeljskog staranja u Tuzli. Planirano je da se u realizaciju pojedinih aktivnosti uključe i druge zainteresirane ustanove i organizacije.

Nadležno ministarstvo Kantona Sarajevo podržava uvođenje novih humanijih pristupa u zaštiti djece i razvijanje modela vaninstitucionalnog zbrinjavanja djece bez roditeljskog staranja u saradnji sa lokalnom zajednicom uz uključivanje nevladinog i privatnog sektora i promoviranje hraniteljstva kao oblika zbrinjavanja djece. U vezi sa nevedenim JU Kantonalni centar za socijalni rad je u cilju prevencije institucionalnog smještaja maloljetnika kojima je izrečena vaspitna preporuka raspisao javni poziv kojim je pozvao preduzeća, organizacije i ustanove u javnom i društvenom sektoru u kojim bi se mogla provoditi navedena preporuka. Nažalost, isti nije imao većih rezultata jer šira društvena zajednica nije prepoznala značaj ovakve aktivnosti. Što se tiče hraniteljstva kao oblika vaninstitucionalnog zbrinjavanja djece, ministarstvo sa JU Kantonalni centar za socijalni rad, provodi brojne aktivnosti kojima promoviše hraniteljstvo i zagovara edukaciju hranitelja i socijalnih radnika, a ovaj vid zbrinjavanja se provodi u skladu sa važećim zakonskim propisima.

U Unsko-sanskom kantonu smatraju da razvijanje izvaninstitucionalnih modela zbrinjavanja djece bez roditeljskog staranja bi moralo paralelno pratiti i povećanje naknade za porodični smještaj, koja je nedostatna za potrebe djeteta. Na području ovog kantona ta naknada trenutno iznosi 200,00 KM mjesečno.

Na području BPK Goražde, a u saradnji sa nevladinom organizacijom HOP&Homes for Children, se provodi projekat „Razvoj alternativnih servisa za zaštitu djece bez roditeljskog staranja“. Temeljni cilj ovog projekta je jačanje prevencije razdvajanja djece i roditelja i povratak već izmješeten djece u biološke porodice. Osim toga, kroz ovaj projekat vrši se i promocija i razvoj hraniteljstva, te podrška mladima koji napuštaju ustanove za smještaj djece bez roditeljskog staranja. Također, u okviru saradnje sa nevladinim sektorom održan je i značajan broj edukativnih radionica za socijalne radnike i potencijalne hranitelje sa područja ovog kantona.

U Srednjobosanskom kantonu je poboljšan rad centara za socijalni rad, a kroz projekat HHC-a i UNICEF-a na vaninstitucionalnoj skrbi o djeci bez roditeljskog staranja. Također, su

sprovedene aktivnosti putem centara za socijalni rad na zbrinjavanju djece u dnevnim centrima, smještaju u udomiteljske obitelji, pomoć djeci koja su žrtve nasilja u obitelji, trgovine i korisnici psihoaktivnih substanci.

Nadležno ministarstvo Hercegovačko-neretvanskog kantona podržava uvođenje novih humanitarnih pristupa u zaštiti djece i razvijanje modela vaninstitucionalnog zbrinjavanja djece bez roditeljskog staranja, a u suradnji sa lokalnom zajednicom uz uključivanje nevladinog i privatnog sektora i promoviranje hraniteljstva kao oblika zbrinjavanja djece. Za sada se zbrinjavanje vodi sukladno važećim zakonskim propisima.

U Republici Srpskoj, normativna rješenja iz Zakona o socijalnoj zaštiti daju prednost porodičnim oblicima zbrinjavanja korisnika u odnosu na institucionalne oblike, čime se stvaraju uslovi za potpuniju implementaciju standarda vaninstitucionalnog zbrinjavanja djece bez roditeljskog staranja ali i lica sa invaliditetom i žrtava nasilja u porodici, proklamovanih u brojnim međunarodnim dokumentima.

Naime, Zakon prepoznaje zbrinjavanje u hraniteljsku porodicu kao najcjelishodniji vid porodičnog zbrinjavanja korisnika, ali i druge usluge koje omogućuju korisniku ostanak u porodičnom okruženju, kao što su usluge dnevnog zbrinjavanja, pomoći i njege u kući, podrške u izjednačavanju mogućnosti djece i omladine sa smetnjama u razvoju.

U Brčko distriktu, zbrinjavanje djece bez roditeljskog staranja se vrši uglavnom smještanjem u srodničke i nesrodničke hraniteljske porodice.

9. Nadležno ministarstvo Federacije BiH nije dalo odgovor o provedbi ove mjere, a nadležna kantonalna ministarstva su dala sljedeće odgovore:

U Kantonu Sarajevo djeca, odnosno porodice sa djecom, ostvaruju prava propisana važećom zakonskom regulativom. Dnevni centri za djecu sa invaliditetom ne egzistiraju unutar postojećeg sistema socijalne zaštite, već u vidu radionica i okupacionih sekcija u sastavu određenih udruženja koja okupljaju ovu populaciju, a čiji se rad sufinansira budžetskim sredstvima sa pozicije ovog ministarstva. U sastavu JU „Kantonalni centar za socijalni rad“ egzistira Dnevni centar za djecu koja se bave prosjačenjem na ulici, a njegov rad se u 2012. godini finansirao sredstvima stranih donatora i općina sa područja Kantona Sarajevo, dok je finansiranje njegovog rada u 2013. godini neizvjesno.

U Tuzlanskom kantonu, putem realizacije programskih aktivnosti nadležnog ministarstva podržano je više projekata NVO-a. Kao rezultat realizacije navedenih projekata i razvoja partnerstva sa NVO-a podržano je pružanje sljedećih vaninstitucionalnih usluga socijalnog rada:

- Dnevni centar za djecu i mlade sa invaliditetom,
- Dnevni centar za djecu iz rizičnih porodica,
- Dnevni centar za djecu ulice,
- Obrazovanje mladih,
- Sklonište za žrtve nasilja u porodici,

- Porodično savjetovalište,
- Kuća na pola puta,
- Razvoj hraniteljstva,
- Usluge rehabilitacije i resocijalizacije i prevencije ovisnosti o psihoaktivnim supstancama,
- Usluge podrške starijim i materijalno neobezbjedenim licima (usluge narodne kuhinje, paketi hrane, jednokratne novčane pomoći, podrška u liječenju i sl.).

Korisnici navedenih usluga su lica i porodice u stanju socijalne potrebe, djeca čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama, lica izložena zlostavljanju i nasilju u porodici, djeca bez roditeljskog staranja, lica sa invaliditetom, starija i materijalno neobezbjedena lica i druga lica i porodice u stanju socijalne potrebe.

Pošto konačni efekti za 2012. godinu nisu sumirani navode se rezultate saradnje na projektima iz 2011. godine.

Programom raspodjele sredstava za materijalno zbrinjavanje lica u stanju socijalne potrebe, čiji je iznos 824.480 KM ukupno je obuhvaćeno 7758 direktnih korisnika pomoći i usluga socijalnog rada i socijalne zaštite.

Programom raspodjele sredstava za subvenciju troškova prevencije, rehabilitacije i resocijalizacije ovisnosti o drogama za 2011. godinu u iznosu od 300.000 KM podržano je 10862 korisnika.

Ukupni efekti saradnje i partnerstva sa NVO-a su mnogo veći zahvaljujući podršci projekata od strane ministarstva. NVO-a je omogućeno dobijanje podrške od donatora i kontinuitet u pružanju usluga licima u stanju socijalne potrebe. Učešće donatorskih sredstava dobijenih putem NVO i udruženja je značajno i kreće se u visini od cca 12.647.346,00 KM na godišnjem nivou, što predstavlja važnu podršku u realizaciji prava i usluga iz oblasti stručnog socijalnog rada i socijalne zaštite.

U ZE-do kantonu, tokom 2011/2012 godine nastavljene su aktivnosti na unaprjeđenju zaštite osoba sa posebnim potrebama koje su provedene radom dnevnih centara za djecu i odrasle osobe, i to putem:

- Dnevnog centra pri JU Škola za odgoj, obrazovanje i rehabilitaciju osoba sa poteškoćama u psiho-fizičkom razvoju Zenica, gdje se u deset grupa radi sa 49 korisnika.
- Ustanove „Dnevni centar za djecu sa posebnim potrebama“ Maglaj, koji prima na odgoj, obrazovanje, rehabilitacijski i terapijski tretman djecu sa posebnim potrebama školskog uzrasta i odrasle osobe sa posebnim potrebama sa područja općina Maglaj, Žepče i Zavidovići, u skladu sa raspoloživim prostornim i kadrovskim kapacitetima ustanove. Trenutno u ovom centru ima ukupno 75 korisnika.
- Projekta „Centar za rano podsticanje razvoja i ranu intervenciju za djecu sa posebnim potrebama“ u Zenici, pruža usluge terapijskog i edukacijsko-rehabilitacijskog karaktera ambulantno i mobilno za djecu sa smetnjama u psiho-fizičkom razvoju predškolskog uzrasta sa područja cijelog Kantona. Navedene usluge u periodu januar-juni 2012. godine ovaj centar je pružio za 127 korisnika.
- Projekta „Podrška samostalnom stanovanju-življenju osoba sa poteškoćama u razvoju općine Zenica kroz dnevni centar za odrasle osobe sa posebnim potrebama“ koji implementira udruženje Svjetlost a uključeno je 18 korisnika sa područja općine Zenica.

- Projekat „Dnevni centar za djecu sa posebnim potrebama“ u Tešnju koji obuhvata 50 korisnika školskog uzrasta sa područja općine Tešanj koji implementira JU Centar za socijalni rad u saradnji sa Udruženjem roditelja djece sa posebnim potrebama sa područja općine Tešanj.
- U novembru 2011. godine započeo je projekat „Izgradnja dnevnog centra za djecu i odrasle osobe sa posebnim potrebama“ u Visokom za potrebe korisnika općina Kakanj, Visoko, Breza, Vareš i Olovo koji implementira udruženje Humanost. Za ovu namjenu iz kantonalnog budžeta za 2011. godinu izdvojeno je 100.000,00 KM, a iz budžeta za 2012. godinu 50.000 KM.

Također, i dalje se provode mjere zaštite žrtava nasilja u porodici i zajednici te je nastavljeno finansiranje smještaja žrtava nasilja u porodici i zajednici u Sigurnoj kući putem Udruženja „Medica“ Zenica. Izmjene i dopune kantonalnog zakona kao korisnici socijalne zaštite, od 2011. godine, žrtve nasilja u porodici i zajednici su uvedene kao kategorija korisnika prava iz socijalne zaštite.

U Unsko sanskom kantonu je u 2012 godini, u saradnji sa lokalnim uredom OSCE-a, potpisan Protokol o postupanju u slučajevima djece izložene nasilju u školama (učestvovala kantonalna ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta, ministarstvo zdravstva i socijalne politike i ministarstvo unutrašnjih poslova).

U Hercegovačko-neretvanskom kantonu djeca, odnosno obitelji sa djecom, ostvaruju prava propisana važećom zakonskom regulativom. Dnevni centar za djecu koji se bave prosjačenjem na ulici je osposobljen, ali ne funkcioniše zbog nedostatka finansijskih sredstava.

Zakon o socijalnoj zaštiti Republike Srpske predviđa da jedinica lokalne samouprave, pored prava predviđenih Zakonom, može svojom odlukom, a u skladu sa potrebama stanovništva utvrditi i druga prava i usluge, te uslove i kriterije njihovog ostvarivanja.

Proširene oblike socijalne zaštite čine prema potrebama: personalna asistencija za lica sa invaliditetom, stanovanje uz podršku, zaštićeno stanovanje, pomoć u stambenom zbinjavanju siromašnih porodica, pomoć za školovanje djece iz socijalno-ugroženih porodica, pomoć u vaspitanju i obrazovanju djece sa smetnjama u razvoju.

Brčko distrikt nije dalo odgovor o provedbi ove mjere.

10. Nadležno ministarstvo Federacije BiH nije dalo odgovor o provedbi ove mjere, a nadležna ministarstva u Federaciji BiH (Kantona Sarajevo, Tuzlanskog kantona, Ze-do kantona, Srednjobosanskog kantona i Hercegovačko-neretvanskog kantona) surađuju sa jednim brojem udruženja, koja se bave socijalnom i dječijom zaštitom, kroz projekte ili finansijskom podrškom koju im pružaju.

Nadležno ministarstvo Republike Srpske i Brčko distrikt nisu dali odgovor o provedbi ove mjere.

11. Federalno ministarstvo rada i socijalne politike nije dalo odgovor o provedbi ove mjere, odnosno uspostavljene baze podataka korisnika socijalne i zaštite porodice sa djecom.

Nadležno ministarstvo Kantona Sarajevo odgovorilo je da raspolaže sa podacima o broju korisnika koji ostvaruju prava po osnovu socijalne i zaštite porodice sa djecom, kao i visini budžetskih sredstava koja se izdvajaju za ove namjene.

Nadležno ministarstvo i centri za socijalni rad Zeničko-dobojskog kantona su koordinirali sa konsultantskom kućom (PIU SESER) koja je bila zadužena za izradu i uspostavljanje jedinstvene baze podataka korisnika. Kada je u pitanju kantonalni nivo tokom 2013. godine uspostavljena je jedinstvena evidencija i izvještavanje o korisnicima prava iz socijalne zaštite.

U Unsko-sanskom kantonu centri za socijalni rad imaju svoje baze podataka, ali nisu uvezani kantonalnom niti entitetskom nivou.

Također, u Srednjobosanskom kantonu centri za socijalni rad imaju evidenciju, bazu podataka o svojim korisnicima, ali nije dat odgovor da li ova baza podataka egzistira i na kantonalnom nivou.

U Hercegovačko-neretvanskom kantonu, nadležno ministarstvo ne raspolaže sa podacima o broju korisnika koji ostvaruju prava po temelju socijalne zaštite i zaštite obitelji s djecom, kao i visini proračunskih sredstava koja se izdvajaju za ove namjene.

Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske nije dalo odgovor o provedbi ove mjere.

Iz navedenog se može **zaključiti** da nadležna entitetska ministarstva, a ni neka kantonalna, nemaju uspostavljene baze podataka korisnika socijalne i zaštite porodice sa djecom.

U Brčko distriktu je uspostavljena baza podataka korisnika dječije zaštite i stvorene su pretpostavke za efikasno provođenje i planiranje aktivnosti socijalne i dječije zaštite.

12. Federalno ministarstvo rada i socijalne politike nije dalo odgovor o provedbi ove mjere.

U skladu sa važećim zakonskim propisima nadležno ministarstvo Kantona Sarajevo provodi redovan nadzor nad stručnim radom ustanova socijalne zaštite kojima je osnivač Skupština Kantona Sarajevo.

U 2012. godini članovi Komisije za stručni nadzor - lica sa posebnim ovlaštenjima ispred nadležnog ministarstva Tuzlanskog Kantona, izvršili su neposredan stručni nadzor u centrima za socijalni rad na području Tuzlanskog kantona, shodno odredbama Zakona o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom - prečišćeni tekst („Službene novine TK“ broj: 5/12). Na osnovu utvrđenog stanja, konstatovano je da kadrovska struktura ne odgovara propisanim standardima i normativima Ministarstva za rad, socijalnu politiku i povratak Tuzlanskog kantona. Na osnovu utvrđenog stanja, a u skladu sa predloženim mjerama, upućeni su dopisi načelnicima općina i predsjedavajućim Općinskih vijeća na

području Tuzlanskog kantona, u kojima je traženo da shodno njihovoj odgovornosti i nadležnosti, menadžment i osnivač, hitno poduzmu mjere na poboljšanju prostornih i kadrovskih uslova za rad centara za socijalni rad. Na osnovu dostavljenih povratnih informacija konstatovano je da je u određenim centrima za socijalni rad došlo do poboljšanja u kadrovskoj strukturi. Tako su primjera radi u Centru za socijalni rad Tuzla zaposlena dva diplomirana socijalna radnika, Centru Živinice zaposlen jedan pravnik, jedna diplomirana socijalna radnica, Centru Gračanica jedan diplomirani socijalni radnik, Centru Kladanj jedan diplomirani psiholog-pedagog. Takođe u određenim centrima su započete aktivnosti na poboljšanju prostornih i tehničkih uslova, tako da postoje obećanja od strane osnivača-općina, da će se u narednom periodu raditi i na poboljšanju navedenih uslova.

U skladu sa kantonalnim zakonom, nadležno ministarstvo Zeničko-dobojskog kantona kontinuirano vrši nadzor nad provođenjem zakona i stručnog nadzora nad radom ustanova socijalne zaštite, na osnovu kojih vrši ocjenu i daje stručne preporuke i mišljenja za rad navedenih ustanova.

Resorno ministarstvo Unsko-sanskog kantona nije kadrovski osposobljeno za vršenje nadzora i pružanje podrške zaposlenima u ustanovama socijalne zaštite.

Nadležno ministarstvo Srednjobosanskog kantona sprovodi nadzor i kroz implementaciju socijalne skrbi i rad inspekcije, te daje smjernice preporuke, metodologije rada centrima i putem instrukcija i svakodnevnih kontakata sa predstavnicima centara.

Sukladno sa važećim zakonskim propisima nadležno ministarstvo Hercegovačko-neretvanskog kantona provodi nadzor nad provođenjem zakona iz oblasti socijalne zaštite kojim su osnivači općine, županije ili privatne osobe.

U Republici Srpskoj, Stručna služba Javnog fonda za dječiju zaštitu Republike Srpske putem seminara –radnih sastanaka i dostavljanjem pisanih instrukcija i uputstava kontinuirano, jednom godišnje, daje stručnu podršku radnicima centara za socijalni rad i službi socijalne i dječije zaštite, kao prvostepenim organima u realizaciji prava i projekata u skladu sa Zakonom o dječijoj zaštiti Republike Srpske.

Uputstva za realizaciju projekta "Socijalizacija djece Republike Srpske" se dostavljaju ustanovama socijalne i dječije zaštite, kao i nevladinim organizacijama i udruženjima građana koja učestvuju u Projektu.

Brčko distrikt nije dalo odgovor o provedbi ove mjere.

13. U Federaciji BiH, a u cilju ostvarivanja uslova za odgovorno izvršavanje obaveza iz međunarodnih dokumenata i usklađivanje pristupa u oblasti invalidnosti sa međunarodnim evropskim standardima, Vlada Federacije BiH i oba doma Parlamenta Federacije BiH su, u sedmom mjesecu 2011. godine (28.07.2011. godine), usvojili dokument „Strategija za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom u Federaciji Bosne i Hercegovine 2011.-2015. godine“, koju je pripremila radna grupa sastavljena od predstavnika 8 federalnih

ministarstava u čijem području se nalaze pitanja od značaja za osobe sa invaliditetom, predstavnika organizacija osoba sa invaliditetom, petnaest neovisnih stručnjaka iz oblasti invalidnosti i akademske zajednice.

U ovoj Strategiji definisani su ciljevi, mjere i aktivnosti, rokovi i nosioci aktivnosti u dvanaest oblasti koje su od interesa za osobe sa invaliditetom i koje su tretirane kroz Akcioni plan Vijeća Europe za promovisanje prava i punog sudjelovanja osoba sa invaliditetom u društvu (2006-2015) i to: Socijalna zaštita, Pristupačan život u zajednici i stanovanje, Zdravstvena zaštita, Odgoj i obrazovanje, Sport i rekreacija, Profesionalna rehabilitacija i zapošljavanje, Obitelj, Informacije, komunikacije, podizanje svijesti, Sudjelovanje u javnom, kulturnom i političkom životu, Istraživanje i razvoj, Organizacije osoba sa invaliditetom i Međunarodna saradnja.

Sistem podrške i zaštite osoba sa invaliditetom, prema ovoj Strategiji, će se usmjeriti u pravcu punog priznavanja prava i mogućnosti osoba sa invaliditetom, s ciljem osiguranja podrške za izjednačavanje mogućnosti i istovremeno razvijanje vještina i spremnosti za puno sudjelovanje u svim segmentima društva, a uz učešće svih relevantnih aktera institucija sistema i organizacija osoba sa invaliditetom.

Nadalje, vezano za implementaciju “Dokumenta politike zaštite djece bez roditeljskog staranja i porodica pod rizikom od razdvajanja u Federaciji Bosne i Hercegovine 2006-2016. godina” od strane Vlade Federacije BiH usvojen je Akcioni plan za provedbu navedene politike, za period 2013-2014. godina.

Ovim Akcionim planom date su smjernice za usklađivanje zakonske regulative koja se odnosi na brigu o djeci bez roditeljskog staranja i porodica pod rizikom od razdvajanja u Federaciji BiH sa evropskim standardima.

Značaj ovog Akcionog plana je u uspostavljanju konkretnih planova i programa, kako na entitetskom i kantonalnom nivou, tako i na lokalnom nivou, s ciljem unaprjeđenja i provođenja aktivnosti za što uspješniju zaštitu djece bez roditeljskog staranja i porodica pod rizikom od razdvajanja.

Nadležno ministarstvo Kantona Sarajevo nije učestvovalo u izradi strateških dokumenata i akcionih planova za djelovanje u oblasti socijalne zaštite.

U Tuzlanskom kantonu, a cilju postizanja navedenih mjera ostvarene su slijedeće aktivnosti:

- Na osnovu Akcionog plana za provedbu Politike zaštite djece bez roditeljskog staranja i porodica pod rizikom od razdvajanja Federacije BiH, urađen je prijedlog kantonalnog akcionog plana za implementaciju dokumenta „Zaštita djece bez roditeljskog staranja i porodica pod rizikom u TK-a, 2012-2013“.
- U partnerstvu sa Hope and Homes for Children, a shodno navedenom akcionom planu, rađeno na realizaciji Projekta „Inicijalna procjena situacije djece bez roditeljskog staranja smještene u JU Dom za djecu bez roditeljskog staranja Tuzla i njihovih porodica“. Urađena Inicijalna procjena situacije djece bez roditeljskog staranja smještene u JU Dom za djecu bez roditeljskog staranja Tuzla i njihovih porodica. Ministarstvu i drugim učesnicima

projekta u aprilu 2012. godine dostavljen je konačan Izvještaj sa prijedlogom mjera koji uključuje plan zaštite za svako dijete.

- U skladu sa Preporukama u Izvještaju, resorno kantonalno ministarstvo, JU Dom za djecu bez roditeljskog staranja Tuzla i Hope and Homes for children (HHC) realizirali su pripreme aktivnosti sa ciljem iznalaženjamogućnosti za dalju saradnju na deinstitucionalizaciji i razvoju alternativnih servisa za brigu o djeci bez roditeljskog staranja i djeci pod rizikom od razdvajanja u Tuzlanskom kantonu.
- Kao rezultat navedenih aktivnosti nastao je Prijedlog projekta „Transformacija JU Dom za djecu bez roditeljskog staranja u niz novih usluga koje će podržavati odrastanje djece u porodicama (prva faza), koji je u junu 2012. godine od strane Ministarstva ocijenjen pozitivno.
- Od jula do septembra poduzete su aktivnosti na konsultacijama sa centrima za socijalni rad i drugim učesnicima u projektu vezano za izradu Protokola o saradnji i priprema za početak realizacije ovog projekta.
- Poduzete su aktivnosti na konsultacijama sa centrima za socijalni rad i drugim učesnicima u projektu vezano za izradu Protokola o saradnji i priprema za početak realizacije Programa za unapređenje društvenog položaja djece.

Strategije i akcioni planovi koji su izrađeni na području Zeničko-dobojskog kantona su: Strategija omladinske politike na području Zeničko-dobojskog kantona za period 2009.-2014. godina, Strategija razvoja Zeničko-dobojskog kantona za period 2010.-2020, Akcionog plana za provedbu strateško planiranje Zeničko-dobojskog kantona, izrađen je prijedlog Akcionog plana za provedbu Politike zaštite djece bez roditeljskog staranja i porodica pod rizikom od razdvajanja.

Na nivou BPK Goražde urađen je Nacrt Akcionog plana za period 2013-2014 godine. U oblasti porodičnog i drugog nasilja u zajednici važno je istaći da je urađen Nacrt Strategije za prevenciju nasilja i borbu protiv nasilja u porodici (2013-2017), te da su nastavljene aktivnosti na implementaciji mjera iz Strateškog plana za prevenciju nasilja u porodici i rodno baziranog nasilja u BPK Goražde koji je potpisan jula 2012 godine. Potpisnici ovog Protokola su kantonalna ministarstva socijalne politike, zdravstva, obrazovanja, unutrašnjih poslova, zatim općine u sastavu kantona, kantonalno tužilaštvo, kantonalni centar za socijalni rad, općinski sud te nevladina organizacija „SEKA“.

Od strane Vlade Srednjobosanskog kantona/Kantona Središnja Bosna usvojen je Akcioni plan za skrb o djeci bez roditeljskog staranja.

Nadležno ministarstvo Hercegovačko-neretvanskog kantona kontinuirano podstiče međusektorsku suradnju (zdravstvo, školstvo, MUP i dr.) na provođenju zakonskih odredbi u zaštiti obitelji s djecom.

Vlada Republike Srpske usvojila je (30.09.2009.) Strategiju unaprjeđenja socijalne zaštite djece bez roditeljskog staranja sa planom akcije za period 2009/2014. godine.

Od usvajanja Strategije kontinuirano se provode aktivnosti na njenoj realizaciji. Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite sufinansira troškove smještaja djece bez roditeljskog staranja, finansira izgradnju, adaptaciju, sanaciju, opremanje i dio troškova grijanja i održavanja Doma “Rada Vranješević” koji je jedini dom u RS za djecu bez roditeljskog staranja, a što doprinosi unapređenju uslova boravka djece i kvalitetu pruženih usluga. U okviru raspoloživih

prostornih kapaciteta, Dom je organizovao stručne usluge za djecu sa poremećajima u ponašanju kao i djecu koja napuštaju Dom, a u vidu podrške kroz programe osamostaljivanja.

U oblasti hraniteljstva u toku su aktivnosti na izradi podzakonskog akta koji će definisati bliže uslove za bavljenje hraniteljstvom, uslove i postupak dobijanja statusa hraniteljske porodice, vrste i oblik zbrinjavanja u hraniteljskoj porodici, način sprovođenja nadzora nad radom hranitelja, izdržavanje i prestanak hraniteljstva. Donošenjem ovog Pravilnika, vjerujemo da će hraniteljstvo, kao porodični oblik zbrinjavanja djece bez roditeljskog staranja, doživjeti svoju punu afirmaciju.

U oblasti starateljstva i usvojenja ostvaren je značajan napredak kroz unapređenje stručnog rada u primjeni ovih oblika porodično pravne zaštite djece bez roditeljskog staranja, ali i praćenje stanja u ovim oblastima i pružanje stručne podrške zaposlenim u centrima za socijalni rad.

13.09.2012. godine uspostavljeno je Interresorno tijelo Vlade za podršku licima/djeci sa invaliditetom, kao odgovor na mjere predviđene Strategijom unapređenja društvenog položaja lica sa invaliditetom, koja je usvojena od strane Vlade Republike Srpske 29.07.2010. godine. Interresorno tijelo je stalno, stručno, savjetodavno tijelo Vlade za pitanja lica sa invaliditetom koje okuplja 22 člana, predstavnika ministarstava i organizacija lica sa invaliditetom.

14. Federalno ministarstvo rada i socijalne politike nije dalo odgovor o provedbi ove mjere.

Nadležno ministarstvo Kantona Sarajevo ne posjeduje podatke o uspostavi multisektorskih grupa za oblast socijalne i zaštite porodice sa djecom u Kantonu Sarajevo.

Potpisan je protokol o saradnji na osnivanju Centra za rani rast i razvoj sa Ministarstvom zdravstva i Ministarstvom obrazovanja, nauke, kulture i sporta Tuzlanskog kantona. Ministarstvo će navedeni projekat podržati i finansijski u okviru realizacije Programa za unapređenje društvenog položaja djece.

Sa ciljem implementacije navedenih strategija i usvojenih akcionih planova resorno ministarstvo Zeničko-dobojskog kantona je uključeno u četiri uspostavljene multisektorske grupe i više drugih tijela.

U skladu sa Protokolom o postupanju nadležnih institucija u slučaju nasilja u porodici i rodno baziranog nasilja u BPK Goražde, formirane su multisektoralno Koordinaciono tijelo koje ima zadatak da prati i nadzire implementaciju predmetnog protokola, te priprema izvještaje o realizaciji Protokola.

Odlukom Vlade Srednjobosanskog kantona/Kantona Središnja Bosna oformljen je multisektorski tim za izradu Strategije razvoja i socijalnog uključivanja u Srednjobosanskom kantonu/Kantonu Središnja Bosna u kome su predstavnici nadležnih kantonalnih ministarstava.

Nadležno ministarstvo Hercegovačko-neretvanskog kantona nije učestvovalo u izradi strateških dokumenata i okvirnih planova u županiji u oblasti socijalne i dječije zaštite.

U Republici Srpskoj u deset lokalnih zajednica uveden je koncept integrisanog ranog rasta i razvoja djeteta, koji podrazumijeva unapređenje međusektorske saradnje i koordinacije između sektora zdravstva, obrazovanja i socijalne zaštite radi pružanja preciznih i kvalitetnih usluga djeci i njihovim porodicama.

Intervencije ranog dječijeg rasta i razvoja rukovode se izraženim potrebama i prednostima djece i roditelja, ciljaju se najugroženija djeca i visokorizične porodice kojima su potrebne intenzivne usluge. Usluge obuhvataju edukaciju i rad sa budućim roditeljima i trudnicama, edukaciju roditelja djece do 10 godina starosti sa naglaskom na rad sa roditeljima iz socijalno marginalizovanih i socijalno isključenih kategorija, rano otkrivanje i intervenciju kod djece sa poteškoćama u razvoju, predškolski odgoj i obrazovanje, podršku, usmjeravanje i praćenje slučajeva porodica sa posebnim socijalnim, psihološkim ili ekonomskim potrebama, kako i monitoring i evaluaciju aktivnosti organizovanih u centru ili ustanovi koja pruža usluge.

Integrisani centri za rani dječiji rast i razvoj osnovani su u opštnama Laktaši, Foča, Bileća i Kotor Varoš.

Distrikt Brčko nije dalo odgovor o provedbi ove mjere.

15. Na nivou Federacije BiH je u izradi Pravnika o standardima za rad i pružanje usluga u ustanovama socijalne zaštite u Federaciji BiH.

Odgovor na provedbu ove mjere nije dala Republika Srpska i Brčko distrikt.

Kada je u pitanju izvještavanje na provedbu mjera iz oblasti socijalne zaštite od strane kantona u Federaciji BiH, koordinirano od Federalnog ministarstva za rad i socijalnu politiku, dio izvještaja u oblastima koje se tiču nadležnosti Sektora za rad, zapošljavanje, socijalnu zaštitu i penzije, 3 kantona nisu dostavila odgovore niti na jednu mjeru i to: Posavski kanton, Zapadnohercegovački kanton i Kanton broj 10.

Zaključak: Nastaviti sa aktivnostima na implementaciji predviđenih mjera s ciljem osiguranja veće dostupnosti i kvaliteta usluga socijalne i dječije zaštite uz ujednačavanje ostvarivanja prava na području cijele Bosne i Hercegovine.

4. DJECA IZ RANJIVIH GRUPA

Posebni cilj: Osigurati posebne mjere zaštite, u skladu sa UN Konvencijom o pravima djeteta, koje se odnose na sljedeće kategorije: djeca i mladi sa posebnim potrebama, djeca pripadnici nacionalnih manjina, posebno Romi, djeca izbjeglice i povratnici i djeca stranaca.

4. 1. Djeca i mladi sa posebnim potrebama

Poseban cilj: Podignuti nivo društvene brige za djecu i omladinu sa posebnim potrebama, sa posebnim naglaskom na pružanje usluga podrške u skladu sa individualnim potrebama svakog djeteta, a u svrhu smanjenja stepena socijalne isključenosti.

U skladu sa ovim posebnim ciljem, u Akcionom planu su predviđene četiri mjere.

Mjera 1. Veći stepen svijesti i snažniju promociju prava djece sa posebnim potrebama, a koja se temelje na prelasku sa medicinskog na funkcionalni model, sa težnjom ka eliminaciji prepreka koje su svojstvene okruženju u kojem se kreću lica sa posebnim potrebama.

Mjera 2. Podrška i jačanje njege u porodici kroz adekvatne usluge, produženu njegu i odgovarajući nivo beneficija. To podrazumijeva pomoć u nabavci pomagala i učila, pomoć stručnjaka porodici, kao što su: socijalni radnici, pedagozi, psiholozi, psihijatri, defektolozi i dr. Također, značajno je znatno smanjenje institucionalnog zbrinjavanja kao krajnje nužde, te potpora vraćanju djece sa posebnim potrebama u porodicu.

Mjera 3. Omogućavanje djeci sa posebnim potrebama da u okviru obrazovnog sistema imaju pravo na dopunsku nastavu i podršku po potrebi.

Mjera 4. Poticanje mladih sa posebnim potrebama na uključivanje u institucije visokog obrazovanja i uzimanje učešća u svim oblicima odlučivanja.

U cilju implementacije navedenih mjera realizirane su sljedeće aktivnosti:

1. i 2. Federalno ministarstvo rada i socijalne politike je u reformi socijalnog sektora bilo je planirano da se u okviru Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja oforme dva odjeljenja u okviru kojih bi se vršilo medicinsko vještačenje odraslih i djece, što do danas nije provedeno iz raznih razloga. Sa ovim zahtjevom se išlo upravo iz razloga da se postupno

prelazi sa medicinskog na funkcionalni model, kojim će se pravovremeno utvrditi i provoditi medicinska, a kasnije i druga rehabilitacija djece sa invaliditetom. Podizanjem svijesti u društvu o potrebi za ovim pristupom prema djeci sa invaliditetom, treba pripremati materijalnu, kadrovsku i stručnu i institucionalnu organizaciju Instituta za medicinsko vještačenje, sukladno Međunarodnoj klasifikaciji oboljenja i ranom otkrivanju i rehabilitaciji ove djece.

U okviru projekta UNICEF-a „Rani rast i razvoj“, u narednoj fazi planira se obuka roditelja za rad sa djecom sa invaliditetom.

Podrška lokalnoj zajednici omogućena je kroz rad devet dnevnih i poludnevnih centara za djecu sa poteškoćama u razvoju u Sarajevu, Tuzli, Novom Travniku, Mostaru, Maglaju, Zenici, Širokom Brijegu, Goraždu i Visokom.

Također, planira se u okviru međuministarske saradnje zdravstva i socijalne politike u funkciju rane medicinske rehabilitacije djece sa ivaliditetom, uvesti i centre za fizikalnu rehabilitaciju i mentalno zdravlje, kojih je 30-tak u Bosni i Hercegovini

Nadležno kantonalno ministarstvo Kantona Sarajevo podržava aktivnosti koje su usmjerene na podizanju svijesti, promociju prava s djecom s invaliditetom, kao i eliminisanje svih vrsta prepreka na koje nailaze ove osobe. Ministarstvo je učestvovalo u aktivnostima koje je Koordinacioni odbor osoba sa invaliditetom Kantona Sarajevo pokrenuo sa ciljem izrade Akcionog plana u oblasti invalidnosti u Kantonu Sarajevo, a koji će sadržavati mjere i aktivnosti usmjerene na rješavanje problema sa kojima žive ove osobe.

Pitanje rada Komisija za ocjenjivanje radne sposobnosti, razvrstavanje i evidenciju djece i mladih sa posebnim potrebama je u nadležnosti Unsko-sanskog kantona, koje je donijelo odgovarajući Pravilnik, finansira rad Komisije, brine se o odgovarajućem prostoru i materijalnim sredstvima za rad Komisije. Na području Unsko-sanskog kantona godišnje Komisija donese oko 70 nalaza i mišljenja. Činjenica je da se u školama obrazuju djeca s nalazom i mišljenjem Komisije, isto kao i ona bez nalaza i mišljenja Komisije.

Pitanje donošenja nalaza i mišljenja o potrebi njege i pomoći od strane druge osobe za dijete čiji je razvoj usporen iz različitih razloga, predstavlja problem i iz razloga što u godinama poslije rata se nisu stekli uvjeti za isplatu dječijeg dodatka, pa ni djecu s posebnim potrebama.

O broju škola koje rade po inkluzivnom modelu vode evidenciju kantonalna ministarstva obrazovanja, a o barijerama u gradovima Ministarstvo građenja i okoliša USK.

Nadležno ministarstvo Ze-do kantona podržava i aktivno učestvuje u aktivnostima koje su usmjerene na podizanju svijesti i promociju prava djece, kao i odraslih sa posebnim potrebama, te eliminisanje svih vrsta prepreka na koje nailaze ove osobe. Tokom 2011/2012 godine nastavljene su aktivnosti na unapređenju zaštite osoba sa potrebama koje su provedene radom dnevnih centara za djecu i odrasle osobe, i to putem:

- Dnevnog centra pri JU Škola za odgoj, obrazovanje i rehabilitaciju osoba sa poteškoćama u psiho-fizičkom razvoju Zenica, gdje se u deset grupa radi sa 49 korisnika.
- Ustanove „Dnevni centar za djecu sa posebnim potrebama“ Maglaj, koji prima na odgoj, obrazovanje, rehabilitacijski i terapijski tretman djece sa posebnim potrebama školskog uzrasta i odrasle osobe sa posebnim potrebama sa područja općine Maglaj, Žepče i Zavidovići, u skladu sa raspoloživim prostornim i kadrovskim kapacitetima Ustanove. Trenutno u ovom Centru ima 75 korisnika.
- Projekat „Centar za rano podsticanje razvoja i ranu intervenciju za djecu sa posebnim potrebama“ u Zenici, pruža usluge terapijskog i edukacijsko-rehabilitacijskog karaktera ambulantno i mobilno za djecu sa smetnjama u psiho-fizičkom razvoju predškolskog uzrasta sa područja cijelog kantona. Navedene usluge u periodu januar-juni 2012 godine ovaj Centar je pružio za 127 korisnika.
- Projekat „Dnevni centar za djecu sa posebnim potrebama“ u Tešnju koji obuhvata 50 korisnika školskog uzrasta sa područja općine Tešanj koji implementira JU Centar za socijalni rad u saradnji sa Udruženjem roditelja djece sa posebnim potrebama sa područja općine Tešanj.
- U novembru 2011. godine započet je projekat „Izgradnja dnevnog centra za djecu i odrasle osobe sa posebnim potrebama“ u Visokom za potrebe korisnika općina Kakanj, Visoko, Breza, Vareš i Olovo koji implementira udruženje Humanost. Za ovu namjenu iz kantonalnog budžeta za 2011 godinu izdvojeno je 100.000,00 KM, a iz budžeta za 2012 godinu 50.000 KM.

Nadležno ministarstvo Hercegovačko-neretvanskog kantona podržava aktivnosti na podizanju svijesti o pravima djece sa posebnim potrebama i eliminiranje prepreka na koje ove osobe nailaze. Predstavnicima Ministarstva su učestvovali u aktivnostima koje su prethodile izradi Akcionog plana u oblasti invalidnosti u kojem su sadržane mjere i aktivnosti usmjerene na rješavanje problema koji su prisutni kod ovih osoba.

2. Federalno ministarstvo rada i socijalne politike smatra da podrška i jačanje njege u obitelji kroz adekvatne usluge, produženu njegu i odgovarajuće beneficije je sveobuhvatan program pomoći ovoj djeci iz više oblasti, od zdravstva, obrazovanja, socijalne zaštite i dječije zaštite do urbanizma, transporta, okoliša, kulture i sporta. Svako u svom segmentu ima potrebu za osiguranjem skale usluga i servisa za djecu i odrasle osobe sa invaliditetom, i ovo je zacrtano kao prioritetan cilj u usvojejoj Strategiji za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom u Federaciji Bosne i Hercegovine 2011.-2015. godine. Nadležna ministarstva još nisu dostavila izvještaje o izvršenju zadataka po ovoj strategiji za 2012. godinu.

Reformski procesi iz oblasti socijalne zaštite, vezano za ustanove socijalne zaštite, kreću se u pravcu deinstucionalizacije i transformacije postojećih ustanova socijalne zaštite, prije svega ustanova za zbrinjavanje mentalno invalidnih osoba. Opredjeljenje vlasti je da se osobama koje se nalaze na smještaju u institucijama omogućava zbrinjavanje u zajednici reorganizacijom postojećeg sistema, na način da se unaprijedi kvalitet usluga socijalne zaštite i poveća broj istih.

U tom smislu, Planom rada ministarstva za 2013. godinu, predviđa se izrada Strategije transformacije ustanova socijalne zaštite u Federaciji Bosne i Hercegovine i izrada Plana

razvoja službi „Stanovanje u lokalnoj zajednici uz podršku“, dok je u toku izrada smjernica vezano za kvalitetan razvoj usluge „Stanovanje u lokalnoj zajednici uz podršku“.

Nadležno ministarstvo Kantona Sarajevo podržava aktivnosti koje vode jačanju porodica osoba sa invaliditetom i prevenciji institucionalnog zbrinjavanja ovih osoba. U vezi sa prethodnim ovo ministarstvo je u toku 2012 godine poduzelo niz aktivnosti u oblasti prevencije institucionalizacije i deinstitutionalizacije osoba sa invaliditetom. Aktivnosti su se odnosile na iznalaženje mogućnosti sistemskog rješavanja ovog pitanja i podrške Centru za podršku osoba sa invaliditetom u zajednici „Sumero“ vezano za realizaciju Programa prevencije institucionalizacije i deinstitutionalizacije osoba sa intelektualnim teškoćama, a za koji smatramo da je od izuzetnog značaja za ovu populaciju.

USK Ako se izuzmu naknade po federalnim propisima koje ostvaruju neka djeca (lična invalidnina, naknada za njegu i pomoć druge osobe i ortopedski podatak), teško je govoriti o sistematskim rješenjima, osim primanja u vidu jednokratnih novčanih pomoći, ili povremenih projekata za djecu s posebnim potrebama koje provode nevladine organizacije. Posjete stručnih timova porodicama se dešavaju izuzetno rijetko.

Putem realizacije programskih aktivnosti nadležnog ministarstva Tuzlanskog kantona podržano je 20 projekata NVO-a u vrijednosti od 134.000,00 km. Kao rezultat realizacije navedenih projekata i razvoja partnerstva sa NVO-a podržano je pružanje vaninstitucionalnih usluga socijalnog rada kao što su usluge Centara za djecu sa višestrukim smetnjama, usluge pet Dnevnih centara za djecu i omladinu sa posebnim potrebama na području TK. Kontinuiranim uslugama Dnevnih centara i drugih projektnih aktivnosti i mjera NVO-a (nabavka ortopedskih pomagala, stručna podrška, usluge informativnog centra) obuhvaćeno ukupno 646 korisnika.

U ZE-Do kantonu smatraju da su aktivnosti iz prethodne mjere način prevencije institucionalizacije, te rad na deinstitutionalizaciji osoba sa posebnim potrebama, jer je to sistemski način rješavanja i jačanja kapaciteta lokalnih zajednica odnosno kapaciteta porodice koja bi onda bila u mogućnosti pružiti adekvatnu brigu i zadovoljavanje potreba njihovih članova sa posebnim potrebama.

Nadležno ministarstvo Srednjobosanskog kantona/Kantona središnja Bosna, iz oblasti svoje mjerodavnosti, je uključeno u saradnju sa NVO u primjeni Akcijskog plana Federacije BiH po pitanju stvaranja jednakih mogućnosti za osobe sa invaliditetom, s posebnim osvrtom na položaj i zaštitu djece.

Sukladno Kantonalnom zakonu o socijalnoj skrbi također se redovito prati položaj sve rizične djece (djece s posebnim potrebama, zapuštene djece, djece bez roditeljske skrbi) i pravodobno se poduzimaju mjere na njihovoj zaštiti kroz pravodobne kategorizacije, zbrinjavanje, materijalnu i stručnu pomoć od strane centara za socijalni rad. Cilj je stvoriti pretpostavke za bolje uvjete života u njihovim ili drugim obiteljima, a što manji broj djece u institucijama.

Nadležno ministarstvo Hercegovačko-neretvanskog kantona podržava aktivnosti koje vode jačanju obitelji sa invaliditetom, kao i njihovog adekvatnog zbrinjavanja. Predstavnici

nadležnog ministarstva su učestvovali aktivnosti u oblasti podrške osobama sa invaliditetom u zajednici „Sumero“ vezano za realiziranje Programa prevencije institucionalizacije i deinstitucionalizacije osoba sa intelektualnim teškoćama, te smatramo da je isti od značaja za ovu populaciju.

U Republici Srpskoj, a na osnovu člana 58. Stav 2. Zakona o socijalnoj zaštiti („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 37/12) ministar zdravlja i socijalne zaštite je donio Pravilnik o procjeni potreba i usmjeravanju djece i omladine sa smetnjama u razvoju koji je objavljen u „Službenom glasniku Republike Srpske“ broj: 117 od 18.12.2012. godine i koji je stupio na snagu 25.12.2012.

Djeca i omladina sa oštećenjem ili oboljenjem u smislu odredaba ovog pravilnika su djeca i omladina sa oštećenjem i oboljenjem koja ne mogu samostalno izvoditi aktivnosti primjerene životnoj dobi. Pod djecom i omladinom sa smetnjama u razvoju u smislu ovog pravilnika podrazumjevaju se: djeca i omladina sa oštećenjem vida, djeca i omladina sa oštećenjem sluha, djeca i omladina sa oštećenjem u govorno-glasovnoj komunikaciji, djeca i omladina sa tjelesnim oštećenjem i hroničnim oboljenjima, djeca i omladina sa intelektualnim oštećenjenjem, djeca i omladina sa prihičkim poremećajima i oboljenjima i djeca i omladina sa višestrukim smetnjama.

Pravilnikom o procjeni potreba i usmjeravanju djece i omladine sa smetnjama u razvoju uvodi se funkcionalna procjena lica sa invaliditetom bazirana na socijalnom modelu što utiče na razvoj mješovitog sistema socijalne zaštite kroz razvoj proširenih prava koja su sistem podrške u svakodnevnom životu svim licima sa invaliditetom.

Važno je istaći da se više djeca i omladina ne kategorišu i razvrstavaju, odnosno više ne postoje Rješenja o razvrstavanju nego Nalaz i mišljenje stručne komisije za procjenu potreba i usmjeravanje djece i omladine sa smetnjama u razvoju koji sadrži individualni plan podrške.

Osnovna prava u socijalnoj zaštiti u skladu sa Zakonom o socijalnoj zaštiti su: novčana pomoć, dodatak za pomoć i njegu drugog lica , podrška u izjednačavanju mogućnosti djece i omladine sa smetnjama u razvoju, smještaj u ustanovu, zbrinjavanje u hraniteljsku porodicu, pomoć i njega u kući, dnevno zbrinjavanje, jednokratna novčana pomoć i savjetovanje.

Dodatak za pomoć i njegu drugog lica, prema novom zakonskom prijedlogu obračunava se u dvije grupe: za lica koje cjelodnevno u potpunosti zavisi od drugog lica u zadovoljavanju osnovnih životnih i fizioloških potreba, i koje nije u mogućnosti da uz upotrebu bilo kojih pomaga samo zadovolji te potrebe i za lica kojem je neophodna djelimična pomoć drugog lica u zadovoljavanju osnovnih životnih i fizioloških potreba. Stručne komisije dužne su da tokom procjene koriste i Barletov test. Barletov test je instrument za procjenu aktivnost svakodnevnog života, odnosno Barletov index određuje potpunu ili djelomičnu zavisnost od pomoći i njege drugog lica u aktivnostima svakodnevnog života ili nepostojanje zavisnosti od pomoći i njege drugog lica.

Pravo na dnevno zbrinjavanje obuhvata različite vrste organizovanih dnevnih usluga i boravaka izvan vlastite porodice kroz koje se obezbjeđuju ishrana, njega, čuvanje, briga o

zdravlju, vaspitanje i obrazovanje, psihosocijalna rehabilitacija, radna okupacija i druge usluge.

Pravo na podršku i izjednačavanju mogućnosti djece i omladine sa smetnjama u razvoju imaju djeca i omladina sa fizičkim, mentalnim, čulnim ili kombinovanim smetnjama u razvoju kod kojih je izvršena procjena potreba i usmjeravanje djece i omladine, a koja su poslije završene osnovne škole uključena u proces obrazovanja. Pravo na podršku u izjednačavanju mogućnosti djece i omladine sa smetnjama u razvoju ostvaruje se u vidu naknada za: troškove smještaja i troškove gradskog, odnosno međugradskog prevoza u visini iznosa cijene mjesečne karte. Djeci i omladini upućenoj na obrazovanje van mjesta prebivališta priznaju se i troškovi prevoza do mjesta prebivališta jednom mjesečno u visini ostvarenih troškova najniže cijene karte javnog saobraćaja.

Zbrinjavanje u hraniteljsku porodicu je oblik zbrinjavanja korisnika u porodicu koja mu obezbjeđuje zadovoljavanje osnovnih životnih potreba, koja brine o ličnosti korisnika i pomaže mu u ostvarivanju njegovih prava i izvršavanju obaveza.

Pravo na pomoć i njegu u kući obezbjeđuje se starijem iznemoglom licu, teško oboljelom licu i drugom licu koje nije u stanju da se brine o sebi.

Smještaj u ustanovu podrazumijeva zbrinjavanje u ustanovu socijalne zaštite, a primjerena je i ispunjava uslove za zbrinjavanje korisnika socijalne zaštite. Smještaj u ustanovu socijalne zaštite i drugu ustanovu koja se nalazi van sistema socijalne zaštite, a primjerena je i ispunjava uslove za zbrinjavanje korisnika socijalne zaštite. Smještaj u ustanovu socijalne zaštite ostvaruje se izborom i upućivanjem korisnika u odgovarajuću ustanovu u kojoj se obezbjeđuje stanovanje, ishrana, odijevanje, njega, pomoć, briga, vaspitanje i obrazovanje, osposobljavanje za privređivanje, radne, kulturno-zabavne, rekreativno-rehabilitacione aktivnosti, zdravstvena zaštita i druge usluge. Smještaj u ustanovu vrši se na osnovu rješenja nadležnog Centra i ugovora o smještaju. Rješenje se donosi na osnovu sprovedenog postupka, ukupne procjene uslova života i stanja korisnika i njegovog okruženja, sagledavanja mogućnosti drugih oblika zbrinjavanja i mišljenja da je zbrinjavanje u ustanovu najcjelishodniji oblik zaštite. Pravo na smještaj u ustanovu ima: dijete bez roditeljskog staranja, do povratka u vlastitu porodicu ili zbrinjavanja u porodicu usvojioca ili hraniteljsku porodicu, do završetka redovnog školovanja, najduže do 26. godine života, a ne duže od šest mjeseci nakon završetka redovnog školovanja, dijete sa poteškoćama u razvoju koje nema uslove da ostane u svojoj porodici i kada je to svrsishodnije radi čuvanja i vaspitanja, školovanja, osposobljavanja ili psihosocijalne rehabilitacije, dok traje potreba za ovim oblikom socijalne zaštite.

U proteklom periodu Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske je koordinisalo aktivnosti u procesu izrade Strategije unaprjeđenja društvenog položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srpskoj 2010-2015, te je ona usvojena na 184. sjednici Vlade Republike Srpske, održanoj dana 29.07.2010. godine.

U izradi su učestvovali i predstavnici drugih ministarstava i javnih institucija, osoba sa invaliditetom, predstavnici udruženja osoba sa invaliditetom, predstavnici nevladinih organizacija, uslužnih djelatnosti i privatnog sektora.

Politika i Strategija su dokumenti kojim se objedinjavaju stavovi osoba sa invaliditetom i institucija vlasti na osnovu inkluzivnih Standardnih pravila Ujedinjenih nacija za izjednačenje mogućnosti osoba sa invaliditetom i Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima osoba sa invaliditetom.

Dokument je baziran na jednakim mogućnostima i punom učešću osoba sa invaliditetom u društvenim tokovima i pozitivnim iskustvima u posljednjih deset godina u Republici Srpskoj. U dokumentu je obrađeno dvadeset tri oblasti u skladu sa standardnim pravilima UN-a o izjednačavanju mogućnosti za osobe sa invaliditetom. Ovim dokumentom zastupamo pristup kojim se sva pitanja za osobe sa invaliditetom rješavaju u sektorima u kojim se rješavaju za sve ostale građane.

Vlada Republike Srpske donijela je Rješenje broj: 04/1-012-2-2238/12 od 13.09.2012. godine o imenovanju nova 22 člana Interesornog tijela Vlade Republike Srpske za podršku osobama sa invaliditetom kao stalnog, stručnog, savjetodavnog, interesornog i kordinirajućeg tijela Vlade Republike Srpske sastavljenog od predstavnika Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite koji koordiniraju aktivnosti, Ministarstva rada i boačko-invalidske zaštite, Ministarstva prosvjete i kulture, Ministarstva uprave i lokalne samouprave, Ministarstva za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju, Ministarstva porodice, omladine i sporta, Ministarstva za izbjeglice i raseljena lica, Ministarstva za ekonomske odnose i regionalnu saradnju, Ministarstva industrije, energetike i rudarstva, Ministarstva saobraćaja i veza, Ministarstva trgovine i turizma, Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Ministarstva pravde, Ministarstva nauke i tehnologije, Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva finansija, Nacionalnog koordinatora za poboljšanje socijalne zaštite lica sa invaliditetom koji je i sam lice sa invaliditetom, predstavnici Koordinacionog odbora organizacije invalida RS i predstavnik Saveza slijepih RS koji jedini nisu članovi Koordinacionog odbora organizacija invalida RS.

Odbor jednakih mogućnosti Narodne skupštine Republike Srpske zadužio je resorna ministarstva na sjednici od 19.09.2011. godine da u skladu sa navedenom Strategijom resorna ministarstva izrade Akcione planove i jasno definišu budžetske linije na godišnjem nivou za realizaciju aktivnosti. Također, Vlada Republike Srpske se obavezuje da jednom godišnje Narodnoj skupštini Republike Srpske podnese Izvještaj o realizaciji Strategije i ovom aktivnošću koja je u toku i kojom koordinira Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske.

U Republici Srpskoj su u toku i aktivnosti na analizi sprovođenja Strategije unaprjeđenja društvenog položaja osoba sa invaliditetom u RS 2010-2015.

3. Kad je u pitanju omogućavanje djeci sa posebnim potrebama da u okviru obrazovnog sistema imaju pravo na dopunsku nastavu i podršku po potrebi može se konstatovati da je ovo predviđeno zakonskim rješenjima ali nema informacija sa terena kako se ovo ostvaruje u praksi.

4. Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Unsko-sanskog kantona planira bolje zakonski urediti funkcioniranje studentskih organizacija radi boljeg uključivanja studenata u funkcioniranje Univerziteta u Bihaću, uključujući studente sa posebnim potrebama.

Jedan vid poticanja mladih sa posebnim potrebama je davanje dodatnih bodova kod bodovanja kandidata za dodjelu stipendija Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Nadležno ministarstvo Ze-Do kantona smatra da su lica sa posebnim potrebama u svim oblicima odlučivanja ravnopravna sa ostalim studentima, koji u skladu sa zakonskim odredbama, imaju svoje predstavnike u svim tijelima Univerziteta u Zenici (naučno-nastavnička vijeća fakulteta, Senat i Upravni odbor).

U Bosansko-podrinjskom kantonu mladi sa posebnim potrebama se potiču na uključivanje u institucije visokog obrazovanja dodjelom studentskih kredita mimo kriterija, plaćanjem prevoza i drugim vidovima pomoći u smislu motivacije i poboljšanja studentskih standarda.

Zakonom, kao i podzakonskim aktima u Hercegovačko-neretvanskoj županiji visokoškolske ustanove su obavezne osigurati pristup mladima sa posebnim potrebama, a kao predstavnici studenata u predstavničkim tijelima imaju mogućnost učešća u svim oblicima odlučivanja.

Odjeljenje za obrazovanje Brčko distrikta BiH podstiče uključivanje mladih sa posebnim potrebama u sve oblike obrazovanja u skladu sa njihovim najboljim interesom i mogućnostima. Mladi sa posebnim potrebama su uključeni u predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, te nemamo informaciju koliko su mladi sa posebnim potrebama uključeni u visoko obrazovanje na javnim ili privatnim fakultetima koji djeluju u Brčkom.

Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske nije dalo odgovor na ovu mjeru.

Zaključak: Nastaviti sa aktivnostima na implementaciji mjera kako bi se postigao zadati cilj, odnosno podigao nivo društvene brige za djecu i omladinu sa posebnim potrebama, sa posebnim naglaskom na pružanje usluga podrške u skladu sa individualnim potrebama svakog djeteta, a u svrhu smanjenja stepena socijalne isključenosti.

4. 2. Djeca pripadnici nacionalnih manjina

Posebni cilj: Osigurati da djeci pripadnicima nacionalnih manjina budu osigurana jednaka prava i okruženje kojim se osigurava očuvanje identiteta, kulture i jezika nacionalnih manjina, naročito Romima kao najbrojnijoj i najugroženijoj nacionalnoj manjini.

U skladu sa ovim posebnim ciljem, u Akcionom planu su predviđene četiri mjere.

Mjera 1. Osigurati adekvatnu primjenu Zakona o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina u BiH i zakona u RS i F BiH.

Mjera 2. Osigurati potrebne resurse za provođenje zakona, strategija i akcionih planova.

Mjera 3. Osigurati dosljednu primjenu Revidiranog akcionog plana o obrazovnim potrebama Roma (donesen jula 2010.).

Mjera 4. Raditi na izmjenama zakona o registraciji po rođenju i ličnim dokumentima.

U cilju implementacije navedenih mjera realizirane su sljedeće aktivnosti:

1. 2. Ratifikacijom Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina Vijeća Evrope (2000.g) Bosna i Hercegovina je preuzela značajne obaveze na zaštitu prava pripadnika nacionalnih manjina koji u njoj žive. Okvirna konvencija je bila osnova za donošenje Zakona o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina BiH (2003.g). Republika Srpska i Federacija BiH donijele su svoje zakone o zaštiti nacionalnih manjina. Nacionalna manjina u skladu sa pomenutim Zakonom je dio stanovništva – državljana BiH koji ne pripadaju ni jednom od tri konstitutivna naroda, a sačinjavaju je ljudi istog ili sličnog etničkog porijekla, iste ili slične tradicije, običaja, vjerovanja, jezika, kulture i duhovnosti i bliske ili srodne povijesti i drugih obilježja.

I pored donošenja pomenutih zakona, pripadnici nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini i dalje se svrstavaju u kategoriju "Ostali". Činjenica je da ne uživaju ista politička prava kao pripadnici tri konstitutivna naroda, nalaze se na marginama javnog djelovanja jer je ustavno uređenje fokusirano na interese tri konstitutivna naroda. Provođenjem presude Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu (Sejdić-Finci) omogućit će se pripadnicima nacionalnih manjina u BiH jednakopravni status sa ostala tri konstitutivna naroda kada je u pitanju učešće u javnom i političkom životu.

Na osnovu preporuka Vijeća ministara Vijeća Evrope, Bosna i Hercegovina se obavezala da će redovno izvještavati navedene organe o implmentaciji Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina. Bosna i Hercegovina je do sada sačinila tri državna izvještaja (2004. 2007.i 2012. godine)

Prilikom sačinjavanja navedenih izvještaja organi vlasti u BiH nailaze na teškoće koje se prije svega odnose u neposjedovanju validnih podataka o demografskoj, socijalo-ekonomskoj i obrazovnoj strukturi pripadnika nacionalnih manjina u BiH. Zbog nedostajanja ovih i drugih podataka država teško može da odgovarajućim mjerama i politikama utiče na poboljšanje i unapređenje položaja nacionalnih manjina u BiH.

Inicijative od strane Vijeća nacionalnih manjina, udruženja i asocijacija nacionalnih manjina, i Misije OSCE-a u BiH o izradi Strategije za rješavanje pitanja nacionalnih manjina u BiH, već se, sa određenim zastojsima realizuju, a koordinator izrade iste je Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH uz logističku podršku Misije OSCE-a u BiH. Pomenuti zastoj nastao je iz razloga što predstavnici Vlade Republike Srpske u radnim grupama za izradu Strategije predloženu koncepciju ne prihvataju.

Donošenjem Zakona kao i formiranjem tijela zakonodavne vlasti, Vijeća nacionalnih manjina, na nivou BiH i entiteta, Bosna i Hercegovina je i institucionalno i pravno stvorila neophodne uslove koji omogućavaju nacionalnim manjinama da čuvaju i razvijaju svoj etnički, nacionalni, vjerski i kulturni identitet i integrišu se u društvenu zajednicu BiH. Dosadašnja iskustva u radu i djelovanju gore navedenih tijela ukazali su na potrebu njihove značajnije uloge u odlučivanju kao i jačanju vlastitih kapaciteta i potrebi značajnije financijske podrške od strane države, što je i preporuka Savjetodavnog komiteta Okvirne konvencije Vijeća Europe. Značajnu ulogu u sistemskom rješavanju problema romske populacije ima Odbor za Rome, kao savjetodavno tijelo Vijeća ministara BiH.⁶

U cilju implementacije Zakona o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina, odnosno romske nacionalne manjine kao najugroženije kategorije stanovništva u BiH, Ministarstvo za ljudska prava je u 2012/2013. godini, pripremlilo Smjernice za poboljšanje položaja romske djece u Bosni i Hercegovini.

3. Kako bi se osigurala dosljedna primjena Revidiranog akcionog plana o obrazovnim potrebama Roma, ministar za ljudska prava i izbjeglice BiH donio je Odluku o formiranju Stručnog tima za praćenje primjene navedenog plana („Službeni glasnik BiH“, broj 5/11). Uspostavom Stručnog tima i sistema prikupljanja podataka od strane nadležnih ministarstava te dostavljanja informacija Stručnom timu sa svim pokazateljima (indikatorima) omogućen je monitoring RAP-a. Stručni tim je sačinio prvi izvještaj o primjeni Revidiranog akcionog plana BiH o obrazovnim potrebama Roma za 2011. godinu, a koji je Vijeće ministara usvojilo 30. 08. 2012. godine. (Izvještaj je dostupan na web stranici Ministarstva za ljudska prava.)

Prema pokazateljima datim u navedenom Izvještaju, može se zaključiti da je u primjeni ovog plana postignut određeni napredak. Na nižim nivoima vlasti u BiH, vidljivo je i izdvajanje budžetskih sredstava, ali ona još uvijek nisu dostatna da podrže dosljednu primjenu Revidiranog akcionog plana o obrazovnim potrebama Roma.

Na osnovu mišljenja nadležnim ministarstava obrazovanja iznesenim na prezentaciji Izvještaja za 2011. godinu (Sarajevo, Mostar, Banja Luka, Tuzla, Zenica) Stručni tim je prihvatio sugestije da se budući izvještaji o primjeni RAP-a sačinjavaju po školskim, a ne kalendarskim godinama.

Radi sačinjavanja izvještaja za školsku 2012/2013. godinu, Ministarstvo za ljudska prava je uputilo zahtjeve svim nadležnim ministarstvima obrazovanja i lokalnim zajednicama gdje su nastanjeni Romi za dostavu podataka, po metodologiji koju je pripremio Stručni tim. Izvještaj o primjeni Revidiranog akcionog plana BiH o obrazovnim potrebama Roma za školsku 2012/2013. godinu planirano je da bude završen i upućen Vijeću ministara BiH u septembru/rujnu 2013.

4. Nakon prepoznavanja problema neupisa djece u MKR, a kojem su najviše izložena romska djeca, i preporuke Komiteta, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH je u saradnji sa ostalim resornim institucijama i nevladinim organizacijama, a uz podršku UNICEF-a sačinilo

⁶ Izvještaj o stanju ljudskih prava u BiH (2012.)

Pravnu analizu zakonodavstva Bosne i Hercegovine kojim se reguliše oblast registracije rođenja, koji je osnova za intervencije u zakonodavstvu i praksi.

Također, Institucija Ombudsmena za ljudska prava BiH, po pitanju građanskih prava i sloboda, je donijela Preporuku u oblasti upisa rođenja i ostvarivanja drugih statusnih prava djece kojom zahtijeva poduzimanje hitnih mjera kako bi se unaprijedio sistem i osiguralo da se statusna prava djece mogu riješiti u što kraćem roku te da je potrebno osigurati donošenje zakona u Bosni i Hercegovini kojim će se urediti pitanje upisa u MKR i uspostava elektronske baze podataka.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice, nastavilo je dalje aktivnosti na konkretizaciji preporuka sačinjenih u okviru Pravne analize zakonodavstva Bosne i Hercegovine kojom se regulira oblast registracije rođenja, te u suradnji sa predstavnicima nadležnih institucija⁷, a uz podršku UNICEF-a, pokrenulo inicijativu za hitnim postupkom usklađivanja Zakona o matičnim knjigama, Zakona o prebivalištu i boravištu i Zakona o slobodi pristupa informacijama, kao i uspostava elektronske baze podataka.

Novim zakonskim rješenjima u Bosni i Hercegovini propisano je vođenje matičnih knjiga u elektronskom obliku, tako da bi nakon uvezivanja svih matičnih ureda trebalo biti moguće dobiti izvode iz matičnih knjiga u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko distriktu BiH u bilo kojoj matičnoj kancelariji.

Novim Zakonom o matičnim knjigama u Federaciji BiH propisano je da se rodni list i ostali izvadci iz matičnih knjiga mogu izvaditi samo jedanput, te tako postaju trajni dokumenti. Time prestaje praksa da vrijednost rodnog lista traje samo šest mjeseci, nakon čega se mora izvaditi novi, što je stvaralo nepotrebne gužve i bio dodatni trošak za kućni budžet građana.

Ovakva zakonska rješenja nalaze se i u Zakonu o matičnim knjigama Republike Srpske („Službeni glasnik RS“, br.111/09) i Zakonu o matičnim knjigama Brčko distrikta BiH („Službeni glasnik BiH“, BR. 58/11), koji je stupio na snagu 1. aprila 2012. godine.

U organizaciji Udruženja „Vaša prava BiH“ u decembru 2012. godine, a s ciljem efikasnije primjene zakona, za područje FBiH održan je seminar na temu „Prijava rođenja djece radi upisa u matičnu knjigu rođenih i zdravstvena zaštita trudnica i porodilja.“

Cilj seminara je bio da predstavnici relevantnih institucija iz oblasti matičnih knjiga, socijalne i zdravstvene zaštite iznesu konkretne prijedloge kako bi se uspostavilo jedinstveno postupanje i procedure u postupku prijave rođenja djece i priznavanja prava na zdravstvenu zaštitu zdravstveno neosiguranim trudnicama i porodiljama, s obzirom da ograničeni pristup zdravstvenoj zaštiti i zdravstvenom osiguranju i neposjedovanje ličnih dokumenata trudnica uzrokuje teškoće pri upisu djece uz matične knjige i imaju za posljedicu da veliki broj djece nije upisano u matične knjige ili im nije određeno lično ime. Učesnici seminara iznijeli su konkretne prijedloge i rješenja koji će ukoliko se primjene eliminisati mogućnost da novorođena djeca ne budu upisana u matične knjige rođenih iz razloga što majke ne posjeduju lične dokumente.

⁷ Ministarstva civilnih poslova BiH, Ministarstva sigurnosti BiH, Ministarstva pravde BiH, entitetskih MUP-ova, Federalne uprave policije, Ministarstva uprave i lokalne samopuprave RS-a, Policije i Odjela za registar Brčko Distrikta BiH i NVO „Vaša prava BiH“ i UNHCR, predlažu resornim ministarstvima Bosne i Hercegovine i nadležnim ministarstvima entiteta i Brčko Distrikta BiH, kantonalnim ministarstvima

Zaključak: Iz navedenog se može zaključiti da su vođene značajne aktivnosti na dosljednoj implementaciji predviđenih mjera. Naročitu pažnju treba posvetiti implementaciji mjere 2., na osiguranju potrebnih resursa za provođenje zakona, strategija i akcionih planova.

4.3. Djeca izbjeglice i povratnici

Posebni cilj: „Osigurati ekonomske i socijalne uvjete za održiv povratak porodica s djecom kako bi se djeci povratnicima osigurao jednak pristup u ostvarivanju prava na obrazovanje, socijalnu, dječiju i zdravstvenu zaštitu.“

U skladu sa ovim posebnim ciljem, u Akcionom planu je predviđena jedna mjera.

Mjera 1. Provedbe aktivnosti utvrđenih Revidiranom strategijom Bosne i Hercegovine za provedbu Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma u pogledu zaštite prava djece povratnika.

1. Ministarstvo za ljudska prava je u 2012. godini pripremlilo Izvještaj o provedbi aktivnosti utvrđenih Revidiranom strategijom Bosne i Hercegovine za provedbu Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma i isti je podnesen Vijeću ministara BiH aprila/travnja 2013. godine.

Zaključak: Provedbom aktivnosti utvrđenih Revidiranom strategijom Bosne i Hercegovine za provedbu Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma treba očekivati osiguranje ekonomskih i socijalnih uvjeta za održiv povratak porodica s djecom i jednak pristup u ostvarivanju prava na obrazovanje, socijalnu, dječiju i zdravstvenu zaštitu djeci povratnicima.

4. 4. Djeca stranaca (tražioci međunarodne zaštite, lica sa statusom međunarodne zaštite – izbjeglički status i status subsidijarne zaštite, lica pod privremenom zaštitom)

Posebni cilj: Osiguravanja adekvatne zaštite djece u pogledu ostvarivanja njihovih prava.

U skladu sa ovim posebnim ciljem, u Akcionom planu su predviđene tri mjere.

Mjera 1. Osigurati stručnu edukaciju profesionalaca, i to posebno nadležnih socijalnih službi u BiH, Službe za poslove sa strancima, kao i u Ministarstvu sigurnosti BiH – Sektoru za imigraciju i Sektoru za azil, kako bi se u svim situacijama osigurala adekvatna zaštita djece stranaca bez obzira na njihov status.

Mjera 2. Provedbe aktivnosti utvrđenih Akcionim planom za suzbijanje trgovine ljudima i ilegalne imigracije u BiH 2008-2012.

Mjera 3. Provedbe aktivnosti utvrđenih Strategijom o oblasti imigracije i azila (2008.-2011.)

U cilju implementacije navedenih mjera realizirane su sljedeće aktivnosti:

1. U izvještajno periodu Ministarstvo sigurnosti BiH je održalo dvije radionice naznačenom i to:

- Radionica o maloljetnoj djeci bez pratnje roditelja ili drugih staratelja koja traže azil, koju je organizovao UNHCR u Sarajevu u mjesecu julu 2011. godine

- Radionica „Zakonodavstvo EU u oblasti trgovine ljudima i organiziranog kriminala“, koju je organizovao TAIEX u Sarajevu u mjesecu aprilu 2012. godine.

Kada su u pitanju edukacije uposlenih u ministarstvu sigurnosti BiH u odnosu na maloljetnike, kao i drugih organa u postupanju sa maloljetnim tražiocima međunarodne zaštite u periodu 2011-2012.godina u toku 2011 godine bila je nekolicina seminara, okruglih stolova ili radionica, koji su se odnosili na postupanje i zaštitu maloljetnih tražilaca međunarodne zaštite.

Naime 15 i 16.02.2011.godine u okviru Twining projekta održana je radionica „Obuka o prepoznavanju, intervjuisanju i postupanju sa žrtvama trgovine ljudima“ na kojoj je ujedno posvećena pažnja i maloljetnim žrtvama trgovine ljudima koji se pojavljuju kao tražioci međunarodne zaštite.

Takodjer u organizaciji UNHCR-a BiH dana 30.03.2012.godine održana je „radionica o djeci bez pratnje, djeci razdvojenoj od roditelja, koja traže međunarodnu zaštitu“. Pomenutoj radionici, osim predstavnika ministarstva sigurnosti BiH i Službe za poslove sa strancima, prisustvovali su predstavnici centara za socijalni rad iz cjele BiH, predstavnici ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, te predstavnici više nevladinih organizacija koje se bave zaštitom prava i interesa djeteta. Radionica je imala za cilj da se definišu problemi u praksi, te da se poluša iznaći modus njihovog rješavanja između različitih organa u postupanju. Nastavak radionice održan je 05.07.2011.godine s ciljem da se kako ih je UNHCR nazvao usvoje standardne operativne procedure za zaštitu prava i interesa djece-stranaca bez pratnje i razdvojene djece. Međutim, kako je zakonodavstvo BiH, kao i Konvencije koje se BiH obavezala poštovati u pogledu zaštite interesa djeteta dovoljno jasno i precizno, učesnici ponute radionice su se složili da nema mjesta usvajanju gore navedenog dokumenta.

2. Edukacija nastavnika u srednjim školama

Tokom 2011. godine, kroz implementaciju projekta SUSTAIN, finansiranog od USAID a implementiranog od Catholic Relief Service - CRS u suradnji sa Pedagoškim zavodima i Ministarstvima obrazovanja je organizirao 16 treninga za izgradnju kapaciteta nastavnika srednjih škola. Ukupno je 255 nastavnika iz 95 srednjih škola osposobljeno za edukaciju učenika o prevenciji trgovine ljudima. Po završetku edukacije, svim nastavnicima koji su pohađali edukacije podijeljeni su priručnici, a dodijeljeni su im i certifikati o završenoj edukaciji.

Integracija edukacije o prevenciji trgovine ljudima u plan i program srednjih škola U svim Kantonima u kojima je završena edukacija nastavnika, savjetnici Pedagoških zavoda, Ministarstava obrazovanja i predstavnici Udruženja za suradnju nastavnika i škole su započeli sa razvojem strategije za integriranje edukacije o prevenciji trgovine ljudima u planove i programe srednjih škola.

Tokom 2011. godine, šest Ministarstva obrazovanja su odobrila integraciju edukacije o prevenciji trgovine u srednje škole a to su: Ministarstvo obrazovanja Unsko-sanskog kantona, Zapadnohercegovačkog kantona, Hercegovačko-neretvanskog kantona kantona Sarajevo, Posavski kanton, Tuzlanski kanton i Brčko Distrikt.

Dodatne aktivnosti za osnovne škole Uporedo sa edukacijom nastavnika, u 2011 godini održano je 14 treninga za jačanje kapaciteta pedagoga u osnovnim školama o prevenciji trgovine ljudima. Treninzi su održani u svih 10 kantona i Republici Srpskoj. Sveukupno, 188 pedagoga je završilo edukaciju i unaprijedilo je kapacitete za edukaciju učenika u osnovnim školama o prevenciji trgovine ljudima. Također u 2011. godini razvijen je priručnik za učenike osnovnih i srednjih škola o prevenciji trgovine ljudima « Požuri polako». Priručnik je razvijen od strane predstavnika Pedagoških zavoda i Ministarstava obrazovanja i distribuiran svim osnovnim i srednjim školama u BiH.

Jačanje kapaciteta za zaštitu žrtava

Kako bi se osigurala implementacija mehanizama za zaštitu žrtava trgovine ljudima kao i usluge reintegracije za domaće žrtve trgovine ljudima, u okviru projekta SUSTAIN je i u 2011 nastavljena edukacija socijalnih radnika. U 2011. godini, održana su dva treninga za jačanje kapaciteta socijalnih radnika iz 18 Centara za socijalni rad iz istočne Republike Srpske, Zapadnohercegovačkog i Hercegovačko-Neretvanjskog Kantona.

Dva dodatna napredna treninga su organizirana u Sarajevu i Banja Luci za odabranih 30 socijalnih radnika iz oba entiteta. Cilj treninga je bila dodatna edukacija o zaštiti žrtava trgovine ljudima kao i analiza primjene Smjernica za centre za socijalni rad koje su razvijene u 2010. godini. Svim učesnicima su uručeni certifikati o završenoj edukaciji.

Podizanje javne svijesti o problemu trgovine ljudima

Odsjek za borbu protiv trgovine ljudima ministarstva sigurnosti u saradnji sa Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice, Državnom agencijom za istrage i zaštitu, Caritas BK BiH i nevladinim organizacijama Asocijacija XY, Novi put, Nova Generacija i Zemlja djece, a uz podršku ambasade Sjedinjenih Američkih Država i ličnog učešća ambasadora, istovremeno u Sarajevu, Banja Luci, Mostaru i Tuzli je sproveo kampanju obilježavanja 18. oktobra, Evropskog dan borbe protiv trgovine ljudima. Osnovni cilj kampanje je bio podizanje svijesti građana o aktivnostima borbe protiv trgovine ljudima u BiH. sa Obilježavanje Evropskog dana borbe protiv trgovine ljudima obilježeno je promotivnom kampanjom pod nazivom "Trgovina ljudima je naša stvarnost – spriječimo je".

Vođeni porukom „Ja nisam rob(a)“, velik broj mladih ljudi obučeni u vreće privlačio je pažnju prolaznika kojima su dijeljeni letci o problemu trgovine ljudima. Iako su najranjivije grupe ovog problema žene i djeca, žrtva trgovine ljudima može postati svako. Upravo zbog

toga, implementatori ovog projekta su se odlučili pokrenuti ulične akcije prilikom kojih su se svim prolaznicima dijelili letci sa informacijama o ovoj problematici.

Europski dan borbe protiv trgovine ljudima nastao je na prijedlog Europske komisije i uz preporuku Europskog parlamenta 2007. godine sa ciljem jačanja svijesti javnosti i donositelja odluka opotrebi donošenja boljih politika prevencije i borbe protiv trgovine ljudima, a u Bosni i Hercegovini je 2011. godine po prvi puta obilježen održavanjem tematske sjednice Zajedničke komisije za ljudska prava Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine.

Projekat „Program suzbijanja trgovine djecom – Treća faza“ započeo je 2009, a završio 2011. godine s ciljem uspostave djelotvornog modela podrške djeci koja obavljaju rad na ulici ili koja su u riziku da to postanu te je u trogodišnjem periodu implementacije pružio uslugu više od 350 djece koja obavljaju rad na ulici na području sarajevskog kantona, dok je samo u toku 2011. usluge dobilo 102 djece. Osim toga, u ovoj godini intenzivirali su se naponi za osiguranjem održivosti usluge ovog dnevnog centra čime bi gradske općine kao i Grad Sarajevo u potpunosti preuzeli finansiranje što je djelimično ostvareno te će se naponi nastaviti i u 2012. godini. Projekat je provodio Centar za socijalni rad Kantona Sarajevo.

Projekat „Inicijativa za održivost modela dnevnih centara za djecu koja obavljaju rad na ulici ili djecu u riziku u BiH“ podržava iste aktivnosti kao prethodni projekat s ciljem multipliciranja ovog modela usluge u dijelovima bh države u kojima postoji urgentna potreba za uslugama ovakve vrste. Osim podrške radu dnevnom centru za djecu koja obavljaju rad na ulici „Telex“ u Tuzli koji vodi organizacija Zemlja djece, a vodeći se preporukama „Izveštaja o prosjačenju djece u BiH“ koji je uz podršku Save the Children Norway realizirala institucija Ombudsmana za ljudska prava BiH iz 2010. te „Izveštaja o prosjačenju djece u RS“ iz 2011. koji je, takođe uz podršku Save the Children Norway, realizirala institucija Ombudsmana za djecu RS, otvorena su i dva nova dnevna centra sa istom svrhom u Banja Luci (pod vođstvom organizacije Nova generacija) i u Mostaru (organizacija Altruist). Gradske vlasti u oba grada ponudile su objema organizacijama prostorije za rad dnevnih centara. Organizacija Nova generacija je u toku 2011. organizirala prikupljanje donacija za obnovu prostorija koje je zajedno sa svojim volonterima osposobila za rad te je dnevni centar funkcionalan već nekoliko mjeseci. Organizaciji Altruist Grad Mostar je ponudio prostor u centru grada, koji, međutim, zahtijeva značajnija sredstva za osposobljavanje, kako bi služio svrsi, a koja bi se trebala obezbijediti u 2012. godini. CRS je doprinijeo angažiranjem konsultanta za procjenu onoga što bi se trebalo obnoviti te iznosa koji je za to potreban. Do pronalaska trajnog rješenja, usluge dnevnog centra za djecu koja obavljaju rad na ulici u Mostaru pružaju se u trenutnim prostorijama organizacije Altruist.

Od otvaranja dnevnog centra u Banja Luci u aprilu 2011. godine usluge dnevnog centra ostvarilo je 83 djece, a od otvaranja dnevnog centra u Mostaru koje se dogodilo sredinom posljednjeg kvartala 2011. godine, usluge dnevnog centra dobilo je 30 djece koja obavljaju rad na ulici. Tuzlanski dnevni centar „Telex“ je u 2011. obezbijedio usluge za 242 djece, s tim da je broj djece indirektnih korisnika iznosio 132. Osim djece, dnevni centri intenzivno su radili i sa roditeljima djece te sa nastavnicima i profesionalcima. Sveukupno gledajući, u toku 2011. godine usluge 4 dnevna centra za djecu koja obavljaju rad na ulici ili djecu pod rizikom

u Sarajevu, Tuzli, Banja Luci i Mostaru primilo je 457 djece. Pored toga je, imajući u vidu preporuke spomenutog prvog izvještaja, na inicijativu Vlade Ze-Do Kantona i organizacije Medica, prema istom modelu rada otvoren i dnevni centar za djecu koja obavljaju rad na ulici u Zenici, a koji je u potpunosti finansirala Vlada Kantona.

Svih 5 dnevnih centara za djecu koja obavljaju rad na ulici ili djecu koja su pod rizikom, koji postoje u BiH, međusobno koordiniraju svoj rad, razmjenjuju znanja i iskustva te su, zajedno sa predstavnicima centara za socijalni rad u svojim zajednicama učestvovali u razvijanju Standarda za usluge dnevnih centara za djecu koja obavljaju rad na ulici i djecu u riziku koji se trebaju finalizirati i zagovarati za inkorporaciju u postojeće Zakone o socijalnoj zaštiti u toku 2012. godine. Osim toga, Save the Children Norway je, krajem 2011. godine, u cilju unapređenja kvaliteta usluge i rada s djecom, opremio svih 5 dnevnih centara sa potrebnim namještajem za rad, tehničkom opremom, kompjuterskom opremom, knjigama za predškolski i osnovnoškolski uzrast, didaktičkim i potrošnim materijalom te higijenskim potrepštinama za godinu dana.

3. Kada je u pitanju provođenje aktivnosti utvrđenih Strategijom u oblasti imigracije i azila za period od 2008-2011. godine, treba napomenuti da je Odlukom Vijeća ministara BiH imenovano Kordinaciono tijelo za praćenje implementacije Strategije u oblasti imigracije i azila i Akcijskog plana za period od 2008-2011. godine. Imenovano Kordinaciono tjelo je sačinilo Izvještaj o svom radu zaključno sa 31.12.2011. godine koje je Vijeće ministara BiH usvojilo na 7. sjednici održanoj 10.05.2012. godine i isti se može pronaći na službenoj stranici Ministarstva sigurnosti.

Zaključak: Aktivnostima koje su vođene u cilju implementacije navedenim mjera osigurava se zaštita djece stranaca u pogledu ostvarivanja njihovih prava.

5. DRUGI VIDOVI ZAŠTITE DJECE – POSEBNI OBLICI ZAŠTITE DJECE

5. 1. Zloupotreba supstanci

Posebni cilj: Sprečavanje i suzbijanje zloupotrebe opojnih droga u Bosni i Hercegovini.

U skladu sa ovim posebnim ciljem, u Akcionom planu su predviđene tri mjere.

Mjera 1. Provedba aktivnosti utvrđenih Strategijom nadzora nad opojnim drogama u BiH i akcionim planovima.

Mjera 2. Osigurati potrebne resurse za provođenje Strategije i koordinaciju između tijela zaduženih za praćenje.

Mjera 3. Provedba aktivnosti utvrđenih Strategijom nadzora nad opojnim drogama i suzbijanja

U cilju implementacije navedenih mjera realizirane su sljedeće aktivnosti:

1. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na prijedlog Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine, na 99. sjednici održanoj 24. septembra 2009. godine, donijelo je Odluku o usvajanju Državnog akcionog plana borbe protiv zloupotrebe opojnih droga u Bosni i Hercegovini 2009-2013 (u daljnjem tekstu: Državni akcioni plan). Državni akcioni plan je objavljen u „Službenom glasniku BiH“ broj 8/10, od 02. februara 2010. godine, kao i na web stranici Ministarstva sigurnosti BiH: www.msb.gov.ba.

Državni akcioni plan je strukturiran na način da putem provođenja definiranih strateških ciljeva koji proističu iz Državne strategije osigura efikasno, koordinirano i sistemsko suzbijanje zloupotrebe opojnih droga u BiH u određenom srednjoročnom periodu (2009-2013). Za svaku od strateških oblasti u Državnom akcionom planu definirani su posebni ciljevi, aktivnosti provođenja, rokovi izvršenja, nosioci provođenja te indikatori/pokazatelji provođenja mjera i aktivnosti.

2. Federalno ministarstvo zdravstva je pomoglo Federalnom ministarstvu obrazovanja u pripremi Okvirnog plana za 9-godišnje osnovno obrazovanje, u dijelu koji se odnosi na zdrave životne stilove odnosno zdrava ponašanja. Na ovaj način se počeo implementirati i dio Državnog Akcionog plana borbe protiv zloupotrebe opojnih droga u Bosni i Hercegovini 2009-2013, koji se odnosi na obrazovanje u školskom okruženju (obrazovanje o zloupotrebi opojnih droga u neformalnom vanškolskom obrazovanju, provodi se od 2007 godine kroz nevladin sektor).

Realizirajući Akcioni plan Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke je, u saradnji sa Federalnim ministarstvom zdravstva, pokrenulo aktivnosti kreiranja nastavnih i vannastavnih sadržaja i zdravih životnih stilova, koji su dio procesa revizije i modernizacije Okvirnog nastavnog plana i programa za devetogodišnju osnovnu školu.

U nastavne planove i programe su integrirane teme o seksualnom i reproduktivnom zdravlju, promjenama u adolescenciji, posljedicama konzumiranja alkohola, duhana i opojnih droga na rast i razvoj u adolescenciji, značaju zdrave ishrane, te upućivanju djeteta na vrijednosti porodičnog i drugih oblika društvenog života.

Istovremeno je, u okviru državnog programa „Maksimiziranje pokrivanja efektivne prevencije HIV-a i njege među populacijama u najvećem riziku“, finansiranog od strane Globalnog Fonda, čija je implementacija povjerena uredu UNDP-a BiH, Asocijacija XY određena kao implementaciona agencija koja treba da doprinese izradi Kurikuluma o zdravim životnim stilovima mladih. Formirana je Radna grupa za izradu kurikuluma o zdravim stilovima života, koju čine stručnjaci iz ove oblasti s područja Federacije BiH.

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke i Asocijacija XY su pokrenuli veliku javnu kampanju pod nazivom „Uči gdje stigneš“ u povodu Svjetskog dana zdravlja i ista će biti

implementirana u pet regionalnih centara Federacije Bosne i Hercegovine: u Tuzli, Mostaru, Zenici, Sarajevu i Bihaću.

Osnovna svrha je promovirati zdrave stilove života među mladima sa posebnim akcentom na prevenciju zloupotrebe opojnih droga. Kampanja uključuje i sveobuhvatnu medijsku promociju na području Federacije Bosne i Hercegovine, te distribuciju informativno-edukativnog materijala. Kampanja se zasniva na metodologiji „Uči gdje stigneš“ koja podrazumijeva kreiranje improvizovane učionice na ulici, ispred škole i u parku, sa stolicama za učesnike, flipchart tablom, zvučnicima motiviranim i educiranim vršnjačkim edukatorima i trenerima koji na zanimljiv način govore o temama iz oblasti zdravlja i zdravih životnih stilova.

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke je realiziralo aktivnosti finansiranja projekata i programa iz sredstava ostvarenih prometom Lutrije BiH i to za projekte u oblasti borbe protiv droga i ovisnosti. Podržano je 28 projekata udruženja, centara i organizacija na području 108.700,00 KM koji će provoditi različite programe na sprečavanju i suzbijanju zloupotrebe droga. Izdvajaju se slijedeći programi i projekti:

- Edukacija omladine i roditelja o štetnosti i zloupotrebi narkotičkih sredstava i mobilizacije zajednice;
- Programi prevencije bolesti kroz školski sistem;
- Problem prisutnosti opojnih droga u srednjim školama;
- Kampanja protiv droge neformalnim obrazovanjem;
- Projekt „omladinskim novinarstvom protiv droge i ovisnosti“;
- Pozorišne predstave o štetnosti upotrebe droge;
- Izrada preventivnih plakata;
- Programi iz oblasti sporta-borba sportom protiv droge;
- Prevencije do zdravog odrastanja i programi promocije zdravih stilova života u osnovnim školama

Unutar Strateškog programa-Prevencija u odgojno obrazovnom sistemu izrađeni su i kontinuirano se provode programi edukacije o štetnosti upotrebe psihoaktivnih tvari, prevenciji, ranom otkrivanju i tretmanu (broj edukacija, učesnika, sadržaj i pokrivenost programima), implementiraju se kampanje i projekti u i među školama, ali nije naveden broj, i pokrivenost kampanjama, kao ni praćenje odobrenih projekata od strane Federalnog ministarstva zdravstva, dopunjeni su postojeći i uvedeni novi sadržaji u oblasti ovisnosti i štetnosti zloupotrebe psihoaktivnih tvari.

2. i 3. U okviru obilježavanja Mjeseca borbe protiv bolesti zavisnosti Komisija Vlade Republike Srpske za sprovođenje Strategija nadzora nad opojnim drogama i zloupotreba opojnih droga u saradnji sa Ministarstvom prosvjete i kulture RS, Ministarstvom unutrašnjih poslova RS, Ministarstvom zdravlja i socijalne zaštite RS organizovala je aktivnosti u OŠ Vuk Karadžić i Domu zdravlja u Bijeljini, u cilju podizanja svijesti i promovisanju zdravih stilova života, i ukazivanju na opasnosti i posljedice ove pošasti modernog doba koje nije zaobišlo ni naše društvo.

Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske je u saradnji sa drugim institucijama i udruženjem građana, realizovalo niz aktivnosti u osnovnim i srednjim školama na vaspitnoj prevenciji i podizanju svijesti o štetnosti upotrebe psihoaktivnih tvari i mogućim posljedicama konzumiranja istih, te oblicima rizičnog ponašanja adolescenata.

U implementiranju aktivnosti učestvovala su slijedeće organizacije i institucije: Zdravstvena ustanova „Dom zdravlja Prijedor“, CMZ Prijedor, Agencija „Mark in“, OEBS misija u Bosni i Hercegovini, udruženje građana „Akcija protiv SIDE“, Udruženje građana „Svijet za Balkan“, Omladinski centar „Zdravo da ste“.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH obavilo je fokus istraživanje u osnovnim i srednjim školama u Banjoj Luci predviđeno Strategijom maloljetničkog prestupništva u BiH;

Društvo za internacionalnu saradnju Vlade Republike Njemačke realizovalo je projekat «Podrška seksualnom i reproduktivnom zdravlju i prevenciji HIV-a kod mladih ljudi u Bosni i Hercegovini» u osnovnim i srednjim škola u opštinama Mrkonjić Grad, Prijedor, Višegrad, Milići, Bijeljina, Istočna Ilidža, Vlasenica, Srebrenica, Zvornik i Laktaši.

Organizovan jednodnevni seminar „Bolesti zavisnosti o opojnim drogama“ za direktore, nastavnike i pedagoško-psihološke službe osnovnih i srednjih škola u opštini Banja Luka (Ministarstvo prosvjete i kulture, Republički pedagoški zavod, Ministarstvo unutrašnjih poslova -Tim za sprovođenje strategije, Filozofski fakultet).

Izrađeno Uputstvo nastavnicima za realizaciju nastavne teme „Droga i njene posljedice“ prilagođen uzrastu učenika i potrebama nastavnog programa film „Deca sa kolodvora zoo“, i video zapis ispovijesti narkomana (Ministarstvo prosvjete i kulture, Republički pedagoški zavod, Ministarstvo unutrašnjih poslova- Odjeljenje za sprovođenje strategije, Filozofski fakultet);

Inoviran nastavni sadržaj iz predmeta biologija za 7. Razred osnovne škole (Ministarstvo prosvjete i kulture, Republički pedagoški zavod, Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite, Ministarstvo unutrašnjih poslova-Tim za sprovođenje strategije, Filozofski fakultet).
Ministarstvo za porodicu, omladinu i sport je organiziralo informativne kampanje.

2. Odjeljenje za obrazovanje Brčko distrikta zajedno sa Odjeljenjem za stručne i administrativne poslove i Kancelarijom za upravljanje javnom imovinom obezbjeđuje prostor za sportske i kulturne aktivnosti i saradnju sa nevladinim organizacijama.

Odjeljenje za obrazovanje i Odjeljenje za zdravstvo i ostale usluge osmišljavaju i provode programe podizanja svijesti kroz organizovanje javnih tribina, medijskih aktivnosti, sportskih i kulturnih događaja, a u cilju podizanja svijesti lokalne zajednice o zdravlju i štetnosti droge.

Odjeljenje za obrazovanje organizuje okrugle stolove i tribine o potrebi resocijalizacije ovisnika i bivših ovisnika u društvenu zajednicu. Učenici svih osnovnih i srednjih škola su edukovani o potrebi senzibilizacije lokalne zajednice za navedene probleme.

Odjeljenje za obrazovanje u saradnji sa centrom za socijalni rad razmjenjuje informacije o potencijalnim korisnicima opojnih sredstava. Izvor tih informacija je praćenje učenika,

njihovo približavanje ovisnicima ili bivšim ovisnicima. Postoji saradnja škole sa organima starateljstva i stalni kontakti sa roditeljima, po pitanju konzumiranja opojnih sredstava.

U okviru stručnog usavršavanja u osnovnim i srednjim školama se realizuju programi za kontinuiranu edukaciju radnika koji su uključeni u prevenciju i afirmaciju zdravih stilova života.

Zaključak: Provedbenim aktivnostima utvrđenim Strategijom sprječava se i suzbija zloupotreba opojnih droga u Bosni i Hercegovini.

5. 2. *Suzbijanje nasilja nad djecom*

Posebni cilj: Kreiranje djelotvornog i održivog sistema dječije zaštite kojim se ostvaruje pravo svakog djeteta da živi bez nasilja i da ima pravo na zaštitu bez obzira gdje se nalazi, u kući, školi, u zajednici ili instituciji.

U skladu sa ovim posebnim ciljem, u Akcionom planu su predviđene tri mjere.

Mjera 1. Izrada Strategije protiv nasilja nad djecom u BiH za period 2011.-2014.

Mjera 2. Provedba aktivnosti utvrđenih Strategijom.

Mjera 3. Provedba aktivnosti utvrđenih Strategijom prevencije i borbe protiv nasilja u porodici za BiH za period 2009. – 2011.

U cilju implementacije navedenih mjera realizirane su sljedeće aktivnosti:

1. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH je u toku 2010 godine formiralo radnu grupu za izradu Strategije za borbu protiv nasilja nad djecom 2011-2014. Radnu grupu je činilo 18 članova predstavnika državnih, entitetskih institucija i organa BD. Obzirom da zbog tehničkog mandata vlade tekst Strategije nije u toku 2011. bio upućen na Vijeće ministara, ministarstvo je izvršilo izmjene i Strategiju za borbu protiv nasilja nad djecom u Bosni i Hercegovini 2012-2015 i u toku 2012 godine uputilo na usvajanje. Vijeće ministara BiH je na 28. sjednici održanoj 28. novembra 2012. godine usvojilo Strategiju za borbu protiv nasilja nad djecom u Bosni i Hercegovini 2012 – 2015 koja je objavljena u „Službenom glasniku BiH“ broj 38/13.

2. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH je u 2007 godini formiralo monitoring tim za praćenje implementacije Strategije za borbu protiv nasilja na djecom 2007-2010 koji je na godišnjem nivou izvještavao o implementaciji Strategije. Monitoring tim su činili predstavnici nadležnih institucija na svim nivoima vlasti. Strategijom za borbu protiv nasilja nad djecom 2012 – 2015 predviđeno je da će monitoring tim sačinjavati dvogodišnji izvještaj o implementaciji Strategije. U 2013. godini MLPI BiH je prosljedilo upitnike za sačinjavanje izvještaja socijalnom, zdravstvenom, policijskom, pravosudnom, obrazovnom i nevladinom

sektoru. U monitoring tim koji će sačiniti izvještaj o implementaciji Strategije za borbu protiv nasilja nad djecom 2012-2015 za period 2011 i 2012 godine će pored predstavnika nadležnih institucija biti uključeni i predstavnici nevladinog sektora.

U okviru projekta „Jačanje uloge organizacija civilnog društva u monitoringu državne Strategije za borbu protiv nasilja nad djecom 2011-2014. u BiH, a koji implementira organizacija Vesta i „Zemlja djece“ u partnerstvu sa Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice BiH, u 2012. godini formiran je Nezavisni monitoring tim kojeg čine šest organizacija. Nezavisni monitoring tim će u okviru svojih aktivnosti neovisno pratiti implementaciju Strategije i svoje nalaze objediniti u Izvještaj u u sjeni o implementaciji Državne strategije, a koji će biti sastavni dio Alternativnog Izvještaja o stanju prava djece u BiH prema UN Komitetu za prava djeteta. Za potrebe implementacije državne Strategije, ali i neovisnog monitoringa implementacije iste, NVO su u okviru ovoga projekta u 2012. godini uradile i Etički kodeks istraživanja o djeci, koji je usvojen od strane Vijeća ministara i Protokol sa standardima monitoringa državne Strategije. Prvi alternativni izvještaj o implementaciji Strategije od strane Nezavisnog monitoring tima će se uraditi za period 2011-2012. godina i bit će predstavljen početkom 2013. godine.

3. U decembru/prosincu 2012. godine, Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovina podnijela je Izvještaj Vijeću ministara o provedbi aktivnosti utvrđenih Strategijom prevencije i borbe protiv nasilja u porodici za BiH (2009. – 2011. godina).

Agencija je u 2012. godini započela aktivnosti na izradi istoimene Strategije za period 2013. – 2017. godine i planirano je da priprema iste bude završena i upućena Vijeću ministara do kraja 2013. godine.

Zaključak: Provedbenim aktivnostima utvrđenim navedenim strategijama kreira se djelotvoran i održiv sistem dječije zaštite kojim se ostvaruje pravo svakog djeteta da živi bez nasilja i da ima pravo na zaštitu bez obzira gdje se nalazi, u kući, školi, u zajednici ili instituciji.

5. 3. Maloljetničko prestupništvo i postupanje s maloljetnim počiniteljima

kaznenih djela

Posebni cilj: Smanjenje stope maloljetničkog prestupništva i osiguranja humanog postupanja prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela.

U skladu sa ovim posebnim ciljem, u Akcionom planu su predviđene dvije mjere.

Mjera 1. Izrada strateškog dokumenta za djecu u sukobu sa zakonom u BiH (2011. – 2014.)

Mjera 2. Provedba aktivnosti utvrđenih strateškim dokumentom.

U cilju implementacije navedenih mjera realizirane su sljedeće aktivnosti:

1. Predstavnicima Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice u svojstvu koordinatora aktivnosti, zajedno sa predstavnicima entitetskih ministarstava i predstavnika resornih odjeljenja Brčko distrikta BiH i sudija i tužitelja u BiH radili su na provedbi akcionih planova iz Strategije protiv maloljetničkog prestupništva za BiH (2006 -2010), a na osnovu zaključka Vijeća ministara BiH iz juna 2008. godine.

U cilju nastavka aktivnosti na reformi pravosuđa za djecu u sukobu sa zakonom u Bosni i Hercegovini Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice je u drugoj polovini 2010. godine u suradnji sa predstavnicima resornih ministarstava i predstavnicima sudija i tužitelja u BiH i uz finansijsku podršku Unicef-a sačinilo je novi strateški dokument „Djeca u sukobu sa zakonom u Bosni i Hercegovini 2011 -2014 godine. Ovaj Nacrt strateškog dokumenta upućen je svim resornim ministarstvima, Odjeljenjima Brčko Distrikta BiH, Vladama entiteta, Vladi Brčko Distrikta BiH i pravosuđu u BiH na javnu raspravu i dostavu primjedbi, prijedloga, sugestija i komentara prije upućivanja istog na razmatranje i usvajanje Vijeću ministara BiH. Od strane resornih ministarstava i Vlade Republike Srpske i pored pokušaja i upućivanja većeg broja urgencija za izjašnjenje i davanje komentara i sugestija na Nacrt strateškog dokumenta „Djeca u sukobu sa zakonom u BiH 2011-2014“ u toku 2011. i prvoj polovini 2012. godine nismo dobili povratne informacije, iz kojih razloga navedeni strateški dokument nije ni ušao u proceduru razmatranja i usvajanja prema Vijeću ministara BiH.

2. Zbog neusvajanja strateškog dokumenta „Djeca u sukobu sa zakonom 2011-2014“ nije se ni pristupilo provedbi aktivnosti utvrđenih strateškim dokumentom.

Zaključak: Iako su aktivnosti vođene u cilju implementacije navedenih mjera iste nisu dale rezultat jer strateški dokument za djecu u sukobu sa zakonom u BiH (2011. – 2014.) nije usvojen.

5. 4. Prodaja djece, dječija prostitucija i dječija pornografija

Posebni cilj: Zaštita djece od prodaje, dječije prostitucije i dječije pornografije, kako bi se spriječila trgovina djecom.

U skladu sa ovim posebnim ciljem, u Akcionom planu je predviđeno pet mjera.

Mjera 1. Razvijati i centralizovati mehanizme za sistematično prikupljanje podataka u svim područjima koja se tiču provođenja Fakultativnog protokola, uključujući uspostavu baza podataka u okviru Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH za praćenje provođenja Konvencije i Fakultativnog protokola.

Mjera 2. Napraviti koordinirani sistem za sveobuhvatno prikupljanje podataka - razvrstanih, između ostalog, po dobi, spolu, geografskom položaju i društveno-ekonomskom položaju - koji pokriva sve osobe mlađe od 18 godina.

Mjera 3. Izraditi državni plan djelovanja usmjeren na rješavanje pitanja koja su obuhvaćena Fakultativnim protokolom i osigurati odgovarajuće ljudske i finansijske resurse za njegovo provođenje.

Mjera 4. Izraditi informacione i obrazovne programe i dugoročne kampanje za podizanje svijesti o preventivnim mjerama protiv prodaje djece, dječije prostitucije i dječije pornografije i njihovim štetnim učincima.

Mjera 5. U skladu sa preporukama Komiteta revidirati i implementirati Akcioni plan za borbu protiv trgovine ljudima i Akcioni plan za poboljšanje sistema zaštite od dječije pornografije i drugih oblika seksualnog iskorištavanja i zloupotrebe djece putem informacionih i komunikacijskih tehnologija u BiH, koje se odnose na implementaciju gore navedenog Fakultativnog protokola.

U cilju implementacije navedenih mjera realizirane su sljedeće aktivnosti:

1. 2. i 3. U okviru Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH nije uspostavljen Odjel za prava djeteta, niti je u Okviru Sektora za ljudska prava na drugi način, došlo do jačanja kadrovkih, tehničkih i finansijskih resursa neophodnih za implementaciju ovih mjera u skladu sa preporukama Komiteta za prava djeteta.

Međutim, u Ministarstvu za ljudska prava su krajem 2012. godine otpočele aktivnosti na pripremi Metodologije za izradu izvještaja o stanju socijalno isključenih kategorija djece u BiH, a u okviru koje su pripremljeni indikatori rizika od socijalne isključenosti i za posebne oblike zaštite djece. Iako u kontekstu socijalno isključenih kategorija djece u BiH, Ministarstvo za ljudska prava razvija i centralizira mehanizme za sistematično prikupljanje podataka i pravi koordinirani sistem za sveobuhvatno prikupljanje podataka.

4. Državni akcioni plan za borbu protiv trgovine ljudima 2008-2012 je usvojen od strane Vijeća ministara BiH i provode se prateće aktivnosti, a usvojen je i Akcioni plan za poboljšanje sistema zaštite od dječije pornografije i drugih oblika seksualnog iskorištavanja i zloupotrebe djece putem informacionih i komunikacijskih tehnologija u BiH 2010-2012. U okviru navedenih planova rade se informacioni i obrazovni programi i dugoročne kampanje za podizanje svijesti o preventivnim mjerama protiv prodaje djece, dječije prostitucije i dječije pornografije.

5. Ministarstvo sigurnosti BiH u saradnji sa Centrom za istraživanje politika suprodstavljanja kriminaliteta, a uz podršku Vlade Velike Britanije implementiralo je projekat izrade nacрта Strategije i Akcionog plana za borbu protiv trgovine ljudima 2013-2015. Naime nakon izvršene analize provedbe prethodnog akcionog plana (2008-2012) izrađena je nova Strategija suprotstavljanja trgovini ljudima u BiH te Akcioni plan koji prati implementaciju navedene Strategije sa jasno utvrđenim rokovima ispunjenja ciljeva koji su predviđeni

Strategijom i ista je usvojena maja/svibnja 2013. godine. Ova Strategija obuhvata pet strateških ciljeva i to: podrška, prevencija, procesuiranje, proaktivnu zaštitu i partnerstvo.

Novom Strategijom i Akcionim planom predviđeno je da se aktivnosti koje su planirane navedenim dokumentima nastoje uskladiti sa Konvencijom Vijeća Europe o akciji protiv trgovine ljudima.

Zaključak: Aktivnosti koje su vođene na implementaciji navedenih mjera, iako su dale određene rezultate, nisu dovoljne kako bi se u potpunosti ispoštovale preporuke Komiteta za prava djeteta.

5. 5. Uključivanje djece u oružane sukobe

Posebni cilj: Sprječavanje uključivanja djece u oružane sukobe.

U skladu sa ovim posebnim ciljem, u Akcionom planu je predviđeno šest mjera.

Mjera 1. Osigurati da se principi i odredbe Fakultativnog protokola publikuju u široj javnosti, među djecom i državnim službenicima.

Mjera 2. U vezi sa Fakultativnim protokolom, uraditi programe edukacije za sve pripadnike oružanih snaga i sve relevantne profesionalne grupe koje rade sa djecom i za djecu, a posebno za vojne službenike koji su uključeni u regrutacije, sudije, tužioce, službenike za imigracije, parlamentarne vojne povjerenike i socijalne radnike.

Mjera 3. Parlamentarni vojni povjerenici trebaju imati poseban mandat i blisku saradnju sa Ombudsmenima BiH kako bi se osiguralo da oružane snage BiH poštuju Fakultativni protokol.

Mjera 4. Nastaviti sa jačanjem kampanje podizanja svijesti o minama i aktivnostima deminiranja, posebno jačanjem finansiranja aktivnosti deminiranja koje preduzimaju Oružane snage Bosne i Hercegovine i razmotri uspostavu posebnih rehabilitacijskih programa za djecu pogođenu eksplozijama mina i drugim posljedicama oružanog sukoba, te osigurati da sva pogođena djeca imaju pristup takvim programima, uključujući i povećanu raspodjelu sredstava centrima za socijalni rad i povećanje pokrivenosti sistemom ličnih invalidnina.

Mjera 5. Sačiniti programe koji će u skladu sa preporukama Komiteta obuhvatiti sve aktivnosti u cilju zaštite djece, a prema odredbama Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta o uključivanju djece u oružane sukobe.

Mjera 6. Nastaviti sa širenjem znanja o Fakultativnom protokolu.

U cilju implementacije navedenih mjera realizirane su sljedeće aktivnosti:

1. 2. 3. Za implementaciju ovih mjera bila je neophodna uloga Vijeća za djecu BiH koje nije uspostavljeno u izvještajnom periodu.

Zakonom o Parlamentarnom vojnom povjereniku BiH od 20.05.2009. godine uspostavlja se institucija vojnog povjerenika s ciljem jačanja vladavine prava, zaštite ljudskih prava i sloboda vojnih lica i kadeta u Oružanim snagama BiH i Ministarstvu odbrane BiH, kako je to garantirano Ustavom BiH i međunarodnim sporazumima u njegovom dodatku.

Centar za edukaciju sudija i tužilaca BiH, kao i entitetski centri za edukaciju, vrše kontinuirane edukacije u oblasti provođenja zakonodavstva u BiH.

Programi edukacije pripadnika oružanih snaga i svih relevantnih profesionalnih grupa koje rade sa djecom i za djecu, nisu pripremljeni i ove edukacije se vrše ad hoc.

U tekućoj i narednoj godinu naročitu pažnju treba posvetiti implementaciji ovih mjera.

4. Bosna i Hercegovina se kao potpisnica Konvencije o zabrani upotrebe, stvaranju zaliha, proizvodnje i transporta PP mina i njihovom uništenju obavezala ukloniti sve PP mine u minskim poljima do 01. 03. 2019. godine.

Treba napomenuti da je od 1996. godine, svim protivminskim akcijama, minski sumnjiva površina reducirana za 2. 859,77 km², od čega je operacijama humanitarnog deminiranja redukovano 137,46 km² ili 5%. U 2010. i 2011. godini redukovano je 215km², od čega operacijama humanitarnog deminiranja 24,43 km² ili 11,36%.

U sklopu aktivnosti upozorenja na mine, od 2000. godine u BiH je 221.068 djece, starosti od 7-14 godina, upozoreno na minske opasnosti kroz sigurnosne prezentacije u ugroženim zajednicama. Također, kroz sigurnosne prezentacije u ugroženim zajednicama, u 2010/2011. godini upozoreno je 46.885 djece starosti od 7-14 godina.

Od 1996. godine u BiH je od mina/NUS stradalo 1.678 osoba, a od tog broja je 238 djece starosti do 18 godina. Od 2010. godine nije registrirano stradanje djece od mina/NUS-a.

Trenutna veličina minski sumnjive površine iznosi 1.340,06 km² ili 2,60% u odnosu na ukupnu površinu Bosne i Hercegovine.

Posebni programi rehabilitacije za djecu pogođenu eksplozijom mina i drugim posljedicama oružanog sukoba nisu uspostavljene.

Crveni krst/križ FBiH i RS kroz kantonalne odnosno općinske organizacije Crvenog krsta/križa kontinuirano, već niz godina, kroz vannastavne aktivnosti u osnovnim školama sprovode edukacije učenika o opasnostima od mina i u sklopu toga, svake godine, organizuju takmičenja učenika na svim nivoima.

5. Iako nisu sačinjeni programi koji će u skladu sa preporukama Komiteta obuhvatiti sve aktivnosti u cilju zaštite djece, a prema odredbama Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta o uključivanju djece u oružane sukobe, može se reći da postoji jačanje suradnje s relevantnim međunarodnim i regionalnim organizacijama što se tiče kontrole i eliminiranja viška malog i lakog oružja, uključujući i onog u vlasništvu civilnog stanovništva.

Također, postoje kampanje koje organizuju organi za provođenje zakona na državnom i entitetskim nivoima kako bi se osiguralo da se od civila prikupi svo malo i lako oružje.

6. Inicijalni izvještaj i pisani odgovori koje je BiH podnijela nadležnom Komitetu kao i preporuke Komiteta postavljene su na web stranicu Ministarstva za ljudska prava. Preporuke Komiteta su sastavni dio ovog plana koji se također nalazi na web stranici Ministarstva.

Zaključak: Aktivnosti koje su vođene na implementaciji navedenih mjera, iako su dale određene rezultate, nisu dovoljne kako bi se u potpunosti ispoštovale preporuke Komiteta za prava djeteta.

IV. PRIKUPLJANJE PODATAKA I DRUGIH POKAZATELJA

Mjera 1. Potrebno je definirati metodologiju prikupljanja svih podataka i ostalih pokazatelja prema sektorima, odnosno, utvrditi plan prikupljanja podataka i drugih pokazatelja o provođenju Akcionog plana za djecu BiH 2011.- 2014.

Mjera 2. Redovno prikupljati i razmjenjivati podataka, te provoditi aktivnosti na obradi i redovnom izvještavanju nadležnog tijela za praćenje Akcionog plana i drugih nosioca aktivnosti.

U cilju implementacije navedenih mjera realizirane su sljedeće aktivnosti:

1. 2. U pogledu realizacije utvrđenih ciljeva, veoma važno mjesto zauzima pitanje prikupljanja podataka i drugih pokazatelja, a na osnovu kojih se osiguravaju neophodne informacije radi realizacije utvrđenih ciljeva i mjera u okviru ovog dokumenta.

Kao što je već spomenuto pod tačkom, 5. 4., u okviru Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH nije uspostavljen Odjel za prava djeteta, niti je u Okviru Sektora za ljudska prava na drugi način, došlo do jačanja kadrovkih, tehničkih i finansijskih resursa neophodnih za implementaciju određenih mjera.

Činjenica je da u Bosni i Hercegovini još uvijek nije uspostavljen održivi sistem prikupljanja podataka o stanju dječijih prava, a posebno pokazatelja koji se odnose na specifične potrebe određenih ranjivih kategorija djece, što otežava planiranje i osiguravanje najvažnijih osnovnih prava djece. Samim tim otežano je izračunavanje osnovnih pokazatelja ljudskog razvoja, kao što su smrtnost dojenčadi, pismenost odraslih, uposlenost i siromaštvo. Sličan problem pojavljuje se i u drugim oblastima koje su od značaja za adekvatan razvoj i zaštitu djece u BiH.

Odsustvo relevantnih statističkih i administrativnih izvora je jedan od glavnih razloga za provedbu MICS-a 4 u BiH, provedenog u 2011 - 2012. godini. Prezentacija rezultata ovog istraživanja je obavljena u februaru/veljači 2013. godine i obezbijeduje podatke potrebne za monitoring i izvještavanje o strategijama i akcionim planovima na nivou BiH, FBiH i RS, praćenje napretka u okviru Milenijumskih razvojnih ciljeva, te pokazatelje za praćenje ciljeva postavljenih u okviru „Svijeta po mjeri djeteta“.

Procjena izvršena prije implementacije MICS-a 3 pokazala je da istraživanje može osigurati dostupnost nekih 20 pokazatelja pojedinačnih Milenijumskih razvojnih ciljeva. Ove prethodno utvrđene potrebe za podacima su ostale iste.

Istraživanje višestrukih pokazatelja (MICS) je međunarodni program istraživanja domaćinstava razvijen od strane UNICEF-a. MICS je dizajniran da prikupi statistički vjerodostojne, međunarodno uporedive procjene ključnih pokazatelja koji se koriste za evaluaciju stanja žena i djece, (a u četvrtom krugu je istraživanje prošireno i na muškarce), u oblastima zdravlja, obrazovanja, dječije zaštite i HIV/AIDS-a.

Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH je značajno što MICS također, obezbjeđuje alate za praćenje napretka u ostvarivanju domaćih ciljeva i zadatih obveza u promicanju dobrobiti djece, uključujući i Milenijumske razvojne ciljeve.

Osim provođenja istraživanja višestrukih pokazatelja (MICS 4) za ukupno stanovništvo, Ministarstvo za ljudska prava, u suradnji sa Agencijom za statistiku BiH, je provelo 2011 – 2012. godine odvojeno istraživanje o romskom stanovništvu u Bosni i Hercegovini, a rađeno je u isto vrijeme sa generalnim MICS istraživanjem.

Treba istaći, da je ovo prvi put, da je u BiH provedeno ovakvo istraživanje za romsku populaciju i ono predstavlja dragocjene, sveobuhvatne podatke o stanju romske djece, žena i muškaraca u BiH.

Nadalje, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH je u suradnji sa Ministarstvom civilnih poslova BiH i ekspertskim timom uradilo dokument Smjernice za prepoznavanje socijalno isključenih kategorija djece u Bosni i Hercegovini. Navedene Smjernice su donesene Odlukom ministra za ljudska prava i izbjeglice BiH u aprilu/travnju 2012. godine i objavljene su u „Službenom glasniku BiH“ broj 29/12.

Smjernice za prepoznavanje socijalno isključenih kategorija djece u Bosni i Hercegovini urađene su u cilju uspostavljanja redovnog praćenja stepena socijalne isključenosti, odnosno uključenosti djece, unaprjeđenja procesa intersektorske suradnje institucija i organizacija nadležnih za brigu o djeci u Bosni i Hercegovini, a u svrhu prikupljanja podataka o djeci u Bosni i Hercegovini radi ispunjavanja međunarodnih obveza i izvještavanja.

Uz tehničku pomoć UNICEF-a kancelarije u BiH, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH je krajem 2012. i početkom 2013. godine pristupilo procesu izrade metodologije za izradu izvješća o socijalno isključenim kategorijama djece u suradnji sa relevantnim državnim, entitetskim i kantonalnim ministarstvima i institucijama iz oblasti socijalne zaštite, zdravstva, obrazovanja, policije, pravosuđa, komunikacije te nevladinog sektora.

Nakon sačinjene metodologije obavljani su treninzi, za izradu prvog izvješća baziranog na Smjernicama za prepoznavanje socijalno isključenih kategorija djece u Bosni i Hercegovini, za predstavnike Federacije BiH (održan 27. 02. 2013. godine u Sarajevu), i za predstavnike Republike Srpske (28. 02. 2013. godine u Tesliću). Treninzima su prisustvovali predstavnici sektora socijalne zaštite, zdravstva, obrazovanja, pravosuđa, policije i nevladinog sektora.

Podaci će se prikupljati elektronskim putem obrascima (preko programa Adobe Reader kojeg je moguće besplatno instalirati sa internet stranice <http://get.adobe.com/reader/>), a koji će se kumulirati u jedinstvenoj elektronskoj bazi podataka pri Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH. Izrada ovog prvog izvješća trebala bi biti završena septembra/rujna 2013. godine.

Ministarstvo za ljudska prava, u okviru formiranih monitoring tijela, prikuplja podatke u vezi provedbe Strategije protiv nasilja nad djecom u BiH i Revidiranog akcionog plana o obrazovnim potrebama Roma.

Zaključak: Vođene su znatne aktivnosti na implementaciji navedenih mjera, ali bi u narednom periodu trebalo definirati metodologiju prikupljanja svih podataka i ostalih pokazatelja prema sektorima, odnosno, utvrditi plan prikupljanja podataka i drugih pokazatelja o provođenju Akcionog plana za djecu BiH 2011.- 2014., te redovno prikupljati i razmjenjivati podataka.

V. IZVJEŠTAVANJE I KOORDINACIJA

Mjera 1. Rješavanje pitanja uspostave novog saziva Vijeća za djecu BiH

Mjera 2. Izrada godišnjeg izvještaja o provođenju Akcionog plana za djecu BiH 2011-2014 koji se dostavlja na usvajanje Vijeću ministara BiH.

Mjera 3. Razmotriti mogućnost izrade sistematizacije radnih mjesta radi uspostave Odjela za prava djeteta u okviru Sektora za ljudska prava.⁸

U cilju implementacije navedenih mjera realizirane su sljedeće aktivnosti:

1. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 30. sjednici održanoj 4. 12. 2012. godine, je donijelo Odluku o formiranju Vijeća za djecu Bosne i Hercegovine. Navedena Odluka je data na objavu u „Službenom glasniku BiH“.

⁸ Komitet preporučuje da država članica odmah preduzme mjere kako bi aktivirala Vijeće za djecu BiH i da uspostavi Sektor za ljudska prava djece u okviru Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice. Dalje preporučuje da država članica razmotri mogućnost da Vijeće za djecu, ili novi sektor za ljudska prava djece, ili neko drugo odgovarajuće tijelo, budu zaduženi za koordinaciju i ocjenu provođenja Konvencije i ova dva fakultativna protokola i da mu pruži kadrovska, tehnička i finansijska sredstva i ovlaštenja u okviru Vlade za efikasno provođenje svog mandata.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine je siječnja/januara 2013. godine pripremio zahtjeve za dostavljanje prijedloga za imenovanje članova Vijeća za djecu, u skladu sa članom 3. i 4. Odluke o formiranju Vijeća za djecu BiH, i uputilo nadležnim institucijama, akademskoj zajednici i NVO.

Do kraja maja/svibnja 2013. godine sve nadležne institucije su dostavile prijedloge za imenovanje članova Vijeća za djecu iz reda državnih službenika, kao i mreža nevladinih organizacija „Snažniji glas za djecu“.

Za imenovanje članova Vijeća za djecu BiH iz reda akademske zajednice prijedloge su dostavio Univerzitet u Sarajevu i Univerzitet u Banjoj Luci.

Po dostavljenom prijedlogu za imenovanje članova Vijeća za djecu BiH, od strane Sveučilišta u Mostaru, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice će sačiniti prijedlog Odluke o imenovanju članova Vijeća za djecu BiH i uputiti Vijeću ministara.

Vijeće ministara donosi Odluku o imenovanju članova Vijeća za djecu, vodeći računa o dosadašnjoj uključenosti imenovanih u oblasti promocije i zaštite dječijih prava, stručnosti, iskustvu i organizacionim zaduženjima za poslove u vezi sa pravima djeteta.

2. Obzirom da Vijeće za djecu BiH nije bilo uspostavljeno, Ministarstvo za ljudska prava je, na osnovu nominacija nadležnih institucija, formiralo Tim za izradu izvješća o provođenju Akcionog plana za djecu BiH 2011-2014. za period, od njegovog usvajanja, 13. 07. 2011. godine do maja/svibnja 2013. godine.

3. Ova mjera nije implementirana.

Zaključak: Vodene su aktivnosti na implementaciji navedenih mjera, ali nije došlo do jačanja kapaciteta Sektora za ljudska prava uspostavom Odjela za prava djeteta.

VI. FINANCIRANJE - STVARANJE UVJETA ZA OSTVARENJE PLANA

<i>Mjera 1. Izrada godišnjeg operativnog plana rada za provođenje Akcionog plana za djecu BiH 2011-2014.</i>

U cilju implementacije navedene mjere realizirano je sljedeće:

1. Mjera nije implementirana jer Vijeće za djecu, kao nadležno tijelo, nije bilo uspostavljeno. Ministarstvo za ljudska prava je kroz Srednoročni plan programa za BiH (koji je između Vijeća ministara i UNICEF-a potpisan 2010. i traje do 2014. godine) pokušalo operativne aktivnosti usklađivati sa provođenjem Akcionog plana za djecu BiH.

Početak 2013. godine, UNICEF je sa Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, potpisao Višegodišnji plan rada programa Socijalne politike i praćenje dječijih prava za period 2013 – 2014. i Višegodišnji plan rada za Inkluzivnu zaštitu djece i porodica 2013 – 2014.

Komponente programa su: Socijalna politika i praćenje prava djeteta, Integrirani i inkluzivni sustavi za djecu i Međuresorni program.

- U okviru navedenog Višegodišnjeg plana rada **prioritet** je podrška UNICEF-a:
- Vijeću za djecu BiH koje će se starati za provedbu komponenti programa
- Podrška implementaciji AP za djecu BiH (2011-2014)
- Podrška implementaciji RAP-a BiH o obrazovnim potrebama Roma
- Podrška implementaciji Strategije u borbi protiv nasilja nad djecom (2012-2015)

Zaključak: Nakon uspostavljanja Vijeća za djecu, isto će pripremiti godišnji operativni plan rada za provođenje Akcionog plana za djecu BiH 2011-2014.

VII. PLANIRANJA , EDUKACIJA, STVARANJE LOKALNIH RESURSA

<p><i>Mjera I. U svrhu realizacije ovih aktivnosti, u okviru operativnog plana rada na provođenju Akcionog plana za djecu BiH 2011-2014, potrebno je organizirati više sastanaka sa širim brojem predstavnika lokalnog nivoa vlasti, organizirati radionice, okrugle stolove i tematske konferencije, a s ciljem zagovaranja provođenja mjera na lokalnom nivou.</i></p>

U cilju implementacije navedene mjere realizirano je sljedeće:

1. Kroz obilježavanje Dječije nedjelje i konferencije organizirane drugim povodima, Ministarstvo za ljudska prava je davalo akcenat provođenju mjera Akcionog plana za djecu, naročito s ciljem zagovaranja provođenja mjera na nižim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini.

Zaključak: U okviru godišnjeg operativnog plana rada za provođenje Akcionog plana za djecu BiH 2011-2014. potrebno je organizirati više sastanaka sa širim brojem predstavnika lokalnog nivoa vlasti (organizirati radionice, okrugle stolove i tematske konferencije), a s ciljem zagovaranja provođenja mjera Akcionog plana za djecu BiH na lokalnom nivou.

Prilog broj 1.

**Članovi Tima za pripremu izvještaja o provođenju Akcionog plana za djecu
Bosne i Hercegovine 2011 – 2014.**

MINISTARSTVO ZA LJUDSKA PRAVA I IZBJEGLICE BiH

Sektor za ljudska prava

Milena Jurić

Tijana Borovčanin- Marić

MINISTARSTVO PRAVDE BiH

Mirela Riković

MINISTARSTVO CIVILNIH POSLOVA BiH

Sektor za socijalnu zaštitu

Sanela Fočo

Sektor za zdravstvo

Dunja Šmitran

MINISTARSTVO SIGURNOSTI BiH

Sanin Prašović

AGENCIJA ZA PREDŠKOLSKO, OSNOVNO I SREDNJE OBRAZOVANJE BiH

Danica Vasilj

MREŽA NVO „SNAŽNIJI GLAS ZA DJECU“

Mirsada Bajramović

Gordana Vidović

Prilog broj 2.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine predlaže Vijeću ministara Bosne i Hercegovine da usvoji sljedeće:

ZAKLJUČKE

1. Usvaja se Izvještaj o provođenju Akcionog plana za djecu Bosne i Hercegovine (2011. – 2014.), sa zaključcima, za period od jula/srpnja 2011. godine do maja/svibnja 2013. godine.
2. Pozivaju se sve nadležne institucije da poboljšaju aktivnosti na provođenju Akcionog plana za djecu Bosne i Hercegovine (2011. – 2014.) kako bi se unaprijedio kvalitet života djece i porodica u Bosni i Hercegovini.